

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**“YARININ KADINLARI”
SURİYELİ KADINLARLA ÖZGÜN BİR KENDİNE YARDIM GRUP
ÇALIŞMASI**

Özge Çelebi

Kocaeli Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetmeliğinin
Ruhsal Travma Programı için Öngördüğü
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır

KOCAELİ
2018

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**“YARININ KADINLARI”
SURİYELİ KADINLARLA ÖZGÜN BİR KENDİNE YARDIM GRUP
ÇALIŞMASI**

Özge Çelebi

Kocaeli Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetmeliğinin
Ruhsal Travma Programı için Öngördüğü
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ
Olarak hazırlanmıştır

Danışman: Doç. Dr. Aslıhan Polat

KOCAELİ
2018

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Tez Adı: “Yarının Kadınları” Suriyeli Kadınlarla Özgün Bir Kendine Yardım Grup Çalışması

Tez yazarı: Özge Çelebi

Tez savunma tarihi:

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aslıhan Polat

Bu çalışma, sınav kurulumuz tarafından Psikiyatri Anabilim Dalında BİLİM UZMANLIĞI TEZİ olarak kabul edilmiştir.

SINAV KURULU ÜYELERİ		İMZA
ÜNVANI	ADI SOYADI	
BAŞKAN	Cem Cevdet	
ÜYE(DANIŞMAN)	Aslıhan Polat	
ÜYE	Doktora Öğretim Üyesi Nermin GÜNDOĞDU	
ÜYE		
ÜYE		

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... /.... /2018

Prof. Dr. Sema Aşkın KEÇELİ

KOÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

“Yarının Kadınları”

Suriyeli Kadınlarla Özgün Bir Kendine Yardım Grup Çalışması

Amaç: 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı nedeniyle milyonlarca insan Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmıştır. Savaş ve göç, göçmenler için birçok psikosoyal ihtiyacı beraberinde getirmiştir. Suriyeli göçmen kadınlar, psikosoyal destek sağlayan bir sivil toplum örgütünün desteğiyle kendine yardım grubunu, Yarının Kadınları Komitesi’ni kurmuştur. Bu araştırmada Yarının Kadınları Komitesi toplantılarına katılanların grup müdahalesinden önceki ve sonraki depresyon düzeyleri ve toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığı karşılaştırılacaktır. Yarının Kadınları Komitesi buluşmaları özgün bir grup müdahalesidir. Kültüre ve toplumsal cinsiyete duyarlı olan bu uygulamanın travmaya maruz kalmış kişilere veya farklı dezavantajlı gruplara hazırlanacak toplum temelli psikosoyal destek müdahaleleri için bir model oluşturması hedeflenmektedir.

Yöntem: Araştırmada nitel ve nicel verilerin birlikte incelendiği karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yarının Kadınları Komitesi toplantılarına katılan kadınlara anketler uygulanarak yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Nitel verilere betimsel analiz yapılmış, nicel veriler ise SPSS paket programında çözümlenmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan 30 Suriyeli kadının yaş ortalaması 40.1’dir. Beck Depresyon Envanteri’ne göre kadınların, gruba katılmadan önce %73’ünün, gruba katıldıktan sonra ise %13.3’ünün orta ve ağır depresyon düzeyinde olduğu görülmüştür. Katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığı puanlarında gruba dahil olduktan sonra anlamlı bir farkın olduğu bulgulanmıştır.($p<0.05$) Kadınlarla yapılan görüşmelerde ise komite toplantılarının yarattığı etkiler hakkında “değişim” ve “güçlenme” gibi olumlu temalar ortaya çıkmıştır.

Sonuç: Yarının Kadınları Komitesi toplantılarına katılan kadınların ruhsal iyilik hallerinde ve cinsiyet rolleri farkındalığında olumlu değişiklikler olmuştur. Bu psikosoyal destek müdahalesi başka dezavantajlı gruplar için bir model oluşturabilir.

Anahtar Sözcükler: Göç, Suriyeli Kadınlar, Kendine Yardım Grubu, Psikosoyal Destek, Toplumsal Cinsiyet

ABSTRACT

“The Women of Future”

An Authentic Self-Help Group Study with Syrian Women

Objective: Due to the civil war in Syria that broke out in 2011, millions of people have been forced to emigrate to Turkey. War and migration have brought many psychosocial needs for immigrants with themselves. Syrian immigrant women have formed a self-help group, the Women's Committee of Future, with the support of a non-governmental organization that provides psychosocial support. In this study, women attending meetings of the Women's Committee of Future will compare the level of depression and gender roles awareness before and after group intervention. The Women's Committee of Future meetings are an unique group interventions. This application which is sensitive to culture and gender is aimed at composing a model for traumatized people and community-based psychosocial support interventions to be confected to different disadvantaged groups.

Method: In the study, mixed research method has been used in which qualitative and quantitative data were examined together. The face-to-face meetings have been held with the women participating into the meeting by the Women's Committee of Future by conducting polls. Qualitative data were analyzed by descriptive analysis while quantitative data were analyzed by SPSS package program.

Findings: The average age of 30 Syrian women participating into the research is 40.1. According to Beck Depression Inventory, %73 of the women had moderate and severe depression before joining the group. After joining the group, it was observed that 13.3% of the women had moderate and severe depression. It has been determined a significant difference in the scores of the participants' gender roles after getting involved in the group.($p < 0.05$) During the interviews held with the women, the favourable themes related to the effects stemming from the committee meetings such as "change" and "empowerment".

Conclusion: The women participating into the meetings held by the Women's Committee of Future have had positive changes in their mental well-being and their awareness of gender roles. This psychosocial support intervention may be a model for the other disadvantaged groups.

Key Words: Migration, Syrian Women, Self- Help Group, Psychosocial Support, Gender

TEŞEKKÜRLER

Tezime değerli katkılarını sunan, sevgili hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Aslıhan Polat'a;

Yüksek lisans öğrenimim boyunca her zaman beni yüreklendiren, grup etkileşimleri konusunda engin bilgilerinden yararlandığım çok kıymetli hocam Prof. Dr. Bülent Coşkun'a;

Kadınlarla yürüttüğüm grup sürecinde ve araştırmam boyunca Türkçe-Arapça ve Arapça-Türkçe çevirilerde yanımda olan sevgili çalışma arkadaşım Fatema İsmail'e;

Lise yıllarından bu yana bağımızın hiç kopmadığı, her zaman desteğini hissettiğim benim için çok kıymetli olan dostum İlke Yıldız'a;

Gaziantep'in bana kazandırdığı Leo Baran Pektaş'a, canım arkadaşım Gonca Şentürk'e, kardeşim Erhan Girmenç'e;

Tez yazmam konusunda beni bıkmadan motive eden dönem arkadaşım Özge Tuğçe Güdül'e;

Tez yazma sürecinde aynı kaderi paylaştığım ve beni yalnızlık hissinden kurtaran sevgili sınıf arkadaşım Leyla Soydinç'e;

Kafam karıştığında, paniklediğim anlarda Kanada'dan yardımına koşan, kendi yoğunluğunda desteğini esirgemeyen sevgili Büşra Yalçınöz'e;

Mesleki bilgi ve hayat bilgisi anlamında çok şey öğrendiğim dünyalar tatlısı meslektaşım ve dostum Öznur Acicbe'ye;

Suriyeli kadınlarla olan sürecimi başlatan ve bu çalışmanın gerçekleşmesine olanak sağlayan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'ne;

Varlığıyla bana ablalık unvanını veren ve iyi ki benim kardeşim dediğim Eren Deniz Çelebi'ye;

Tezimi yazdığım sırada, çalışma ortamımı hazırlayan, her şeyin yolunda gitmesi için daima çabalayan biricik abim Ozan Çelebi'ye;

Üzerimde büyük emekleri olan, hayatımın her aşamasında yanımda yer alan, her kararında beni destekleyen annem Kadriye Çelebi'ye, babam Ali Hüseyin Çelebi'ye;

Ve tabi ki bu tezin baş kahramanlarına, hikayelerinden çok şey öğrendiğim, ilham aldığım ve beni umutla dolduran kız kardeşlerime, Yarının Kadınları'na

En içten teşekkürler.

TEZİN AŞIRMA OLMADIĞI BİLDİRİSİ

Tezimde başka kaynaklardan yararlanılarak kullanılan yazı, bilgi, çizim, çizelge ve diğer malzemeler kaynakları gösterilerek verilmiştir. Tezimin herhangi bir yayından kısmen ya da tamamen aşırma olmadığını ve bir İntihal Programı kullanılarak test edildiğini beyan ederim.

/ / 2018

Özge Çelebi

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜRLER	vi
TEZİN AŞIRMA OLMADIĞI BİLDİRİSİ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR	x
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
ÇİZİMLER DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Kavramsal Çerçeve	5
1.1.1. Savaş Sonrası Göç Ve Psikososyal Destek	5
1.1.2. Savaş Sonrası Göç Ve Depresyon	6
1.1.3. Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar	7
1.1.4. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet	8
1.1.5. Kendine Yardım Grubu	8
2. AMAÇ	10
3. YÖNTEM	11
3.1. Araştırmanın Tipi	11
3.2. Araştırma Yerinin Seçimi	11
3.3. Araştırma Evreni Ve Örneklemi	11
3.4. Araştırma Bağımlı Bağımsız Değişkeni	11
3.5. Araştırmada Kullanılan Araç Ve Gereçlerin Tanıtılması	12
3.5.1. Sosyodemografik Form	12
3.5.2. Beck Depresyon Envanteri	12
3.5.3. Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalık Testi	13
3.5.4. Yüz Yüze Görüşme Çerçevesi	13
3.6. Alınan Etik Kurul Onayı Yeri ve Numarası	13
3.7. Verilerin Çözümlemesi	13
3.7.1. Nicel Verilerin Çözümlemesi	13
3.7.2. Nitel Verilerin Çözümlemesi	14
3.8. Grup Müdahalesi	14
3.8.1. Grubun Oluşumu ve Amacı	14
3.8.2. Grup Katılımcıları	15
3.8.3. Yönetici/Kolaylaştırıcı ve Tercüman	15
3.8.4. Oturum Formatı	16
3.8.5. Grup Süreçleri	16
3.8.6. Grup Oturumlarının Evrimi	19
3.8.7. Zorluklar	21
4. BULGULAR	23
4.1. Nicel Bulgular	23
4.1.1. Sosyodemografik Bulgular	23
4.1.2. Beck Depresyon Envanteri'ne İlişkin Bulgular	25
4.1.3. Toplumsal Cinsiyet Farkındalık Testi'ne İlişkin Bulgular	26
4.1.4. Beck Depresyon Envanteri ve Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalık Testi'nin İlişkisi	37

4.2. Nitel Bulgular	38
4.2.1. Göç Öncesi Yaşam	38
4.2.2. Göç Sonrası Yaşam ve Ruhsal Durum	39
4.2.3. Toplantıların Yarattığı Psikososyal Etkiler	40
4.2.4. Kadın Kimliğinin Yeniden İnşası	42
5. TARTIŞMA	44
5.1. Toplantıların Ruhsal Duruma Etkisi	44
5.2. Toplantıların Toplumsal Cinsiyet Rollerine Farkındalığına Etkisi	45
5.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Farkındalığı Ve Depresyon İlişkisi	49
5.4. Grup Modelinin Özgünlüğü	50
5.5. Sınırlılıklar	51
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	53
KAYNAKLAR	54
ÖZGEÇMİŞ	59
EKLER	61

SİMGELER VE KISALTMALAR

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı

APA: Amerikan Psikiyatri Birliği

BDE/BDI: Beck Depresyon Envanteri

BM/UN: Birleşmiş Milletler

BMMYK/UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

DSM: Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı

DSÖ/WHO: Dünya Sağlık Örgütü

GİGM: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

MAZLUM-DER: İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği

SGDD/ASAM: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

SO: Sıra Ortalaması

SPSS: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi

SS: Standart Sapma

TCRFT: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalık Testi

TODAP: Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği

WEF: Dünya Ekonomi Forumu

X: Ortalama

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Araştırmaya katılan Suriyeli kadınların sosyoemografik özellikleri.....	23
Çizelge 4.2. Evlilik yapmış katılımcıların evlenme yaşı ve çocuk sayıları.....	25
Çizelge 4.3. Katılımcılar arasında çocuk ve yetişkin yaşta yapılan evliliklerin sayısı ve yüzdesi.....	25
Çizelge 4.4. Katılımcıların ön test ve son testte Beck Depresyon Enveteri'nden aldıkları depresyon tanılarının sayısı ve yüzdesi.....	25
Çizelge 4.5. Beck Depresyon Envanteri için ön test son test arası farklılıkları sınavan Wilcoxon eşlenik çift testi istatistikleri.....	26
Çizelge 4.6. Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı Testi için ön test son test arası farklılıkları sınavan Wilcoxon eşlenik çift testi istatistikleri.....	26
Çizelge 4.7. Evli ve diğer kadınlar arasında Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalığı Testi için ön test ve son test skorları bakımından farkları.....	27
Çizelge 4.8. Örneklemin Beck Depresyon Envanteri ön test-son test ve Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalığı ön test-son test korelasyon matrisi.....	37

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 3.1. Yarının Kadınları Komitesi'nin çıkaradığı ilk dergi kapağı.....	21
Çizim 4.1. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 1. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	28
Çizim 4.2. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 2. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	28
Çizim 4.3. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 3. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	29
Çizim 4.4. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 4. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	29
Çizim 4.5. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 5. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	30
Çizim 4.6. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 6. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	30
Çizim 4.7. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 7. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	31
Çizim 4.8. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 8. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	31
Çizim 4.9. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 9. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	32
Çizim 4.10. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 10. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	32
Çizim 4.11. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 11. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	33
Çizim 4.12. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 12. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	33
Çizim 4.13. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 13. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	34

Çizim 4.14. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 14. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	34
Çizim 4.15. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 15. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	35
Çizim 4.16. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 16. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	35
Çizim 4.17. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 17. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	36
Çizim 4.18. Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 18. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.....	36

1. GİRİŞ

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşın ardından giderek artan şiddet olayları ve kaos nedeniyle milyonlarca insan başka ülkelere kaçmak zorunda kalmıştır. Özellikle Suriye’nin komşusu olan ülkelerde göçmen nüfusunun yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlardan biri olan Türkiye ise dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapıyor (UNHCR 2018a). 10 Mayıs 2018 tarihinde güncellenen istatistiklere göre kayıtlı 3.586.679 Suriyeli Türkiye’de geçici koruma altındadır ve bu nüfusun % 45.7’si kadınlardan oluşmaktadır (GİGM 2018). Savaş ve göç hali 2018 yılı itibarıyla da sürdüğü için bu sayı ve oranlar her geçen gün değişmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadınların ve erkeklerin savaş ve göç süreçlerini farklı deneyimledikleri olduğu çeşitli araştırmalarla desteklenmektedir. Kadınlar çoğunlukta çatışmalara aktif katılmamakla birlikte, ciddi zararlara uğrarlar (Eriksson 2011). Genel olarak kadınlar; toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, sosyal ve kültürel ön yargılardan kaynaklanan baskı ve zulüm, geleneklerle ilişkili beden ve ruh sağlıklarını bozan zarar verici uygulamalar, cinsel istismar, cinsel şiddet, aile içi şiddet gibi esas olarak kadın olmalarından kaynaklı zulüm ve baskılardan kaçmak için de ülkelerini terk etmek ve başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalmaktadırlar (Akkaya 2002). Göç sırasında ve sonrasında da kadınlar için benzer zorluklar, baskılar varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Kadınlar; şiddet, eğitimin aksaması, erken yaşta evlilik ve gebelik gibi çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar (AFAD 2014). Ayrıca çok eşlilik, istismar, toplumsal cinsiyete bağlı ayrımcılık, zorla evlendirilme, fuhşa zorlanma, taciz, tecavüz, haklara erişimlerinin engellenmesi, emek sömürüsü, boşanmış veya yalnız kadınların damgalanması kadınlar için sayılabilecek diğer risklerdir (MALUM-DER 2014). Göçmen kadınları, hem göçmenlik hem de kadın kimlikleri dezavantajlı kılmaktadır. Bu noktadan hareketle kadınların sahip olduğu dezavantajlı statü onların sadece “Savaş kurbanları” olarak algılanmasına neden olmaktadır. Fakat bu duruma karşın göçmen kadınların, zorlu koşullarına rağmen hayatta kalmış ve barışın inşasında aktif rol alacak bir grup olduğu gözardı edilmemelidir (Asaf 2017, Ülgül 2017).

Savaşın ve göçün beraberinde getirdiği travmatik olaylar, yoksulluk, kayıplar, geride kalan aile ve toplum üyeleri, ayrımcılık, işsizlik, statü kaybı, yerel halkla uyum sorunu, dil bariyeri gibi zorluklar her yaştan ve her cinsiyetten göçmenin ruh sağlığını tehdit ettiği açıktır. Kadınlar özelinde bakıldığında AFAD’ın 2017 yılında geçici barınma merkezlerini de dahil ederek yaptığı saha araştırmasında 428 kadının, %49.50’si kendisinin veya aile üyelerinin psikolojik desteğe ihtiyacı olduğunu düşünmektedir (AFAD 2017). Mersin

Üniversitesinin Bölgesel Uygulama ve İzleme Merkezi'nin yaptığı Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı'nın sonuç raporunda (2014) göçmen kadınların en çok ihtiyacı ve eksikliğini hissettikleri hizmet alanının psikososyal destek alanı olduğunu bildirmiş ve psikososyal destek hizmet sağlayıcılarının sayılarının artırılması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Türkiye'deki Suriyeli göçmen kadınların ruh sağlığı sorunları hakkında yapılan bir araştırmada göç öncesi yaşanan travmatik olaylar ve göç sonrası yaşanan zorluklar arttıkça travma sonrası stres bozukluğu belirtilerinin ve depresyon düzeylerinin arttığı saptanmıştır (Güdül 2018). Araştırmalar ve raporlar, Türkiye'deki Suriyeli göçmen kadınların ihtiyaçlarına yönelik psikososyal destek programları geliştirme ve uygulama gerekliliğini gözler önüne sermektedir. Erkek ve kadınların göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında yaşadıkları sorunlar, travmatik olaylar birbirinden farklılık gösterebilir ve farklı yaşantılanabilir. Bu da farklı ruhsal hastalıkların ortaya çıkmasına, farklı seyirler göstermesine ve farklı psikososyal müdahalelere ihtiyaç duymalarına neden olmaktadır. Kadına yönelik şiddet; göç öncesi, sırası ve sonrasında farklı tezahürlerle kadınların ruh sağlığı sorunlarını arttırabilir. Bu nedenlerle özellikle mülteci ve sığınmacı kadınlara yönelik göç sırası ve sonrasındaki dönemde cinsiyete duyarlı afet ve travma yaklaşımları ile psikososyal müdahaleler planlanmalıdır (Başterzi 2017).

İnsanlık tarihin her döneminde var olan savaşlar beraberinde göçleri getirmektedir. Literatüre bakıldığında özelliklerinden ötürü hassas grup olarak nitelendirilen kadın göçmenler için çeşitli grup terapilerinin ve grup müdahalelerinin uygulandığı görülmektedir. 1992 ve 1995 yılları arasında yaşanan Bosna Savaşı'nın ardından yerinden edilmiş ve grup terapisine katılmış 77 kadın rastgele seçilmiştir. Yaş ortalaması 33 olan bu kadınların genel olarak eğitim seviyelerinin düşük ve zorlu sosyoekonomik şartlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Bosna'da Psikolojik Merkez adıyla kurulan yerde öncelikle katılımcılarla ön görüşmeler yapılmış ve yerel koşullara, ihtiyaçlara göre oluşturulmuş sorular sorulmuştur. Üç bölümden oluşan ön görüşme; demografik bilgiler, travmaya maruz kalma ve mevcut semptomlar hakkında bilgi edinmek için hazırlanmıştır. İlk görüşmeden yaklaşık dört ile altı ay sonra grup terapisine katılan kadınlarla tekrar görüşülmüştür. Son görüşmede sadece mevcut semptomlar soruları sorulmuştur. Haftada bir kere yapılan toplantılar iki saat sürerken gruba bir terapist ve ortalama 8 kadın katılmıştır. Travmatik stres belirtileri hakkında bilgi vermek ve grup üyelerinin yaşadığı tepkileri normalleştirmeyi amaçlayan deneyimlerin paylaşıldığı psiko-eğitim yaklaşımı kullanılmıştır. Ayrıca gruplarda amacın; başa çıkma stratejilerini geliştirmek, sosyal ağları güçlendirmek ve travmatik anılarla

çalışma ya da anlamlandırma için bir fırsat sağlamak olduğu belirtilmiştir. Bu gruplar, geleneksel psikoterapi grupları olarak değil, destek ve tartışma grupları olarak görülmüştür. Gruplara katılmadan önce kadınlara sunulan 16 travmatik olaydan hangi veya hangilerini yaşadığı sorulmuştur. Katılımcıların yaşadığı travmatik olay sayısı 3 ile 14 arasında değişmekte olup ortalaması 8.4 olarak bulunmuştur. Ön teste sorulan travma sonrası stres bozukluğu ve depresyonla ilgili 20 semptom sorularına ise 10 ile 100 arasında değişen puanlar verilmiştir ve puanların ortalaması 60 olarak bulunmuştur. En yüksek puanı uyarılma onu takiben kaçınma ve intrüzyon belirtileri almıştır. Grup görüşmelerinden sonra yapılan son testte semptom sorularının puanı 6 ile 75 arasında ölçülmüş ve puan ortalaması 36'ya düşülmüştür. Ön test ve son test arasında 24 puan gibi büyük bir farkın olduğunu görülmüştür. Ayrıca araştırmanın sonunda bu grup deneyiminin en kötü durumda olanlar üzerinde en büyük etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Dybdahl ve Pasagic 2000).

Başka bir araştırmada ise Amerika'ya göç etmiş ve ülkesindeki rejimden dolayı birçok travmatik olaya maruz kalmış Kamboçyalı mülteci kadınlara kültürel bir yaklaşımla grup tedavisi uygulanmıştır. Bu grup tedavisine katılan 15 kadının yaşları 35 ve 60 yaş arasında değişirken sadece iki kadın eğitim alabildiği ve diğer kadınlar okuma yazmayı bilmediği öğrenilmiştir. Kamboçya'da iken çok küçük köylerde yaşayan kadınların maddi sorunlarının yanında anksiyete, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik sorunları olduğu tespit edilmiştir. Her hafta iki buçuk saat süren ve ortalama 10 kadının katıldığı oturumları bir Amerikalı bir de Kamboçyalı sosyal çalışmacı yürütmüştür ve Kamboçyalı sosyal çalışmacı grupta tercümanlık görevini üstlenmiştir. Grup süreci ilerledikçe kadınlar, gruba daha düzenli katılmak istediklerini belirtmiş ve grup liderleri ile paylaşmak üzere Kamboçya yemekleri getirmeye başlamışlardır. Öğle yemeği, grup oturumunun son yarım saatinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, öğle yemeğinin oturumların önemli bir yönü olduğunu, çünkü kadınların grup liderlerine gayri resmi sundukları bir teşekkür olarak yorumlayarak yemeğin kültürel bir anlam taşıdığını belirtmişlerdir. Ayrıca oturumlardan sonra yemek saatlerinin sosyalleşmek için zaman ve yer yaratmış olduğunu eklemişlerdir. Oturumlarda kadınların kendilerini ifade etmeleri, yaşam becerileri ve sağlık sorunları hakkında bilgileri ele alan tartışmalar yapılmış ve çeşitli etkinlikler tasarlanmıştır. Katılımcıların kendilerini daha fazla ifade ettikleri, öz yeterliliklerinin arttığı, daha fazla inisiyatif alıp iletişime daha açık oldukları gözlemlenmiştir. İki yıl boyunca süren oturumlardan sonra kadınlarda özgüven ve benlik saygısı artarken depresyon, anksiyete ve bedensel semptomlarda azalma olduğu

görülmüştür. Kadınların, sorunları hakkında konuşmalarında artan rahatlıklarına ek olarak kadınlar ayrıca bir sosyal destek ağı kurmuş ve grup oturumlarının dışında birbirlerini aramaya başlamışlardır. Bu destek grubunun en önemli işlevi; kadınların zor deneyimlerini ve ortak kültürel değerlerini paylaşabildikleri, diğerlerinden dostluk ve destek bulabilecekleri “doğal yardım ağı” geliştirip sürdürdüğü bir ortamın oluşması olarak vurgulanmıştır (Nicholson ve Kay 1999).

Ülkelerindeki iç savaş yüzünden Amerika’ya kaçan Afrikalı mülteci kadınların psikososyal ihtiyaçlarını doğrudan karşılamak için 2004 yılında “Afrikalı Kadınlar Sağlıklı Yaşam Grubu” geliştirilmiş ve uygulanmaya başlanmıştır. Kadın katılımcılar tarafından tanımlanmış ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak grubun kapsayıcı misyonu üç alana odaklanılmıştır: 1. Toplumsal aidiyet duygusunu besleyerek rapor edilen izolasyon duygusunu azaltmak, 2. Kültüre uygun terapötik destek sağlamak, 3. Kadınları yetkilendirme ve yetkilendirme yoluyla kontrol duygularının iyileştirmeye yardımcı olmak. Bunlara ek olarak kadınların ortak deneyimlerini normalleştirmeye, geçmişle başa çıkmalarına ve şimdiye uyum sağlamalarına önem verilmiştir. Bu süreç işlenirken Afrika kültürel kalıpları göz önünde bulundurularak grup müdahalesi geliştirilmiştir. Gruba katılan kadınların, 20 ile 55 yaş arasında birçok farklı Afrika ülkesinden olduğu ayrıca eğitim düzeyi, sosyoekonomik statü, medeni durum ve dini inançları bakımından çeşitlilik gösterdikleri bildirilmiştir. Fakat hepsi savaşla ilgili travmatik olaylara maruz kalmış, zulüm görmüş veya zulme tanıklık etmişlerdir. Açık grup özelliği nedeniyle grubun katılımcı sayısı sabit olmadığı, oturumlarda üç ile on arasında değişen katılımcıların bulunduğu belirtilmiştir. Ayda bir kez yapılan grup toplantılarına en az iki kolaylaştırıcı katılmıştır. Birinci yılın sonunda bu grup deneyiminin anonim, yazılı bir değerlendirmesi yapılmıştır. Değerlendirme sorularına genel olarak olumlu yanıtlar verilmiş ve grubun hedeflerinin gerçekleştirildiği izlenimi elde edilmiştir. Kadınların grup hakkında verdikleri bazı yanıtlar şöyledir: “Daha önce bilmediğim farklı şeyleri öğrendim. Dışarı çıktım, farklı insanlar gördüm”, “kendi hakkımda konuştum ve diğerlerini dinledim.”, “kendime güvenmem konusunda bana yardımcı oldu.”, “Grup çok güzel, arkadaş canlısı. Eğer gruba dahil olursanız, kendinizi yalnız hissetmezsiniz ve bu üstünüzdeki baskıyı azaltır.” (Akinsulure-Smith ve dig. 2008).

Suriye’deki iç savaşın şiddetlenmesiyle kitlesel göç akınlarıyla karşı karşıya kalan Türkiye’de kamu kuruluşları, yerel ve uluslararası sivil toplum örgütleri Suriyeli göçmenler için çeşitli psikososyal destek programları geliştirmiş, uygulamıştır. Türkiye’de en kalabalık Suriyeli nüfusuna sahip dördüncü kent Gaziantep’te çalışmalarını yürüten Sığınmacılar ve

Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM), 2015 yılında Çok Yönlü Destek Merkezi projesi kapsamında Suriyeli göçmen kadınlara psikososyal destek sağlamak amacıyla “Çay Saatleri” oturumlarını düzenlemiştir. Kültüre ve toplumsal cinsiyete duyarlı geliştirilen bu grup müdahalesi daha sonra “Yarının Kadınları Komitesi” adıyla bir kendine yardım grubuna dönüşmüştür. Şimdilerde kadın hakları, mülteci hakları konusunda savunuculuk yapan, cinsiyet eşitliği farkındalığı yaratmaya çalışan bu topluluk aynı zamanda savaştan kurtulan, ayrımcılığa uğrayan ve şiddete maruz kalan diğer göçmen kadınlara akran desteği sunmaktadır (UNHCR 2017). Bu çalışmada Gaziantep ilinde destek grubu olarak başlayan ve kendine yardım grubu olarak devam eden “Yarının Kadınları Komitesi” nin oluşum süreçleri ve bu grup müdahalesinin katılımcıların depresyon düzeylerinde ve toplumsal cinsiyet rolleri farkındalıkları üzerinde yarattığı etki ele alınacaktır.

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1. Savaş Sonrası Göç ve Psikososyal Destek

Psikososyal destek oldukça geniş bir kavramdır, kabaca tanımlanırsa; ‘Psiko’, kişinin iç dünyasını yani düşüncelerini, hislerini ve duygularını ifade ederken, ‘sosyal’, kişinin dış dünyasına ve çevresi ile olan ilişkilerine atıfta bulunur. Psikososyal destek çalışması, bir ortamdan veya bir durumdan olumsuz etkilenen bireylerin ve toplumların hem sosyal hem de psikolojik refahını etkileyen yönlere odaklanıp kişilerin ve toplumun başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi için yapılan çok disiplinli hizmetlerin tümüne verilen isimdir.

Çoğu göçmen; göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında sosyal ilişkilerini ve ruh sağlığını olumsuz etkileyecek birçok olayla karşı karşıya kalmaktadır. Stresli yaşam olayları, önemli sosyal değişiklikler ve kişinin sahiplendiği kültürün tehdit altında olması çeşitli sonuçlara ve ruhsal hastalıklara yol açabilmektedir. Göç nedeninin kendi istekleri dışındaki sebeplerle ilişki olmasının, yeni yerin sosyal ve kültürel farklılığındaki fazlalığın psikososyal sorunları arttırdığı bilinmektedir (Tuzcu ve Bademli 2014). Bu nedenle göçmenlerin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarına yönelik psikososyal destek müdahalelerinin geliştirilip uygulanması gerekli görülmektedir.

Suriye savaşından bu yana Türkiye’de birçok kamu kuruluşu, yerel ve uluslararası sivil toplum örgütü psikososyal destek çalışmaları yürütülmektedir (Türk 2016). Bu alanda hizmet sağlayan kurumların psikososyal müdahalelerini faydalanıcıların kültürlerine uygun olarak tasarlamaları ve uygulamaları gerekli bir unsurdur. Suriyeli göçmen topluluğu içinde yaş, cinsiyetle birlikte aile ve toplum ilişkilerini ve dinamiklerini, açıklayıcı hastalık modellerini, başa çıkma mekanizmalarını ve yardım arama davranışlarını etkileyen çok

çeşitli sosyal, sosyoekonomik, etnik ve dinsel geçmişler bulunmaktadır. Psikososyal destek uygulayıcılarının mültecilere ve diğer ilgili kişilere uygun destek sağlamak için bu çeşitliliğin farkında olmaları önemlidir (UNHCR 2015a).

1.1.2. Savaş Sonrası Göç ve Depresyon

Depresyon, en az iki hafta, çoğu zaman daha uzun süren, işlevselliği büyük ölçüde bozan, tedavi edilebilir tıbbi sorunlardan biridir. Depresyon süre giden hayal kırıklıkları ve engellenmeler karşısında verilen duygusal bir tepkidir. Temel özelliği ise benlik saygısında azalma ve çökkünlüktür. Depresyonun en sık görülen belirtileri isteksizlik, halsizlik, çaresizlik, moral bozukluğu, uyku ve iştah bozukluğu ve hayattan zevk alamamadır fakat depresyon yaşla birlikte değişen belirtilere de sahiptir (Demirbaş ve Bekaroğlu 2013). Depresyon kendiliğinden, bir tetikleyici olmadan ortaya çıkabileceği gibi başka bir hastalığın sonucu olarak, ilaç kullanımına bağlı olarak, alkol kullanımına bağlı olarak, doğum sonrasında, zor bir yaşam olayına tepki olarak da ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca depresyon kadınlarda erkeklerden iki kat fazla görülmektedir (Köroğlu 2006). Depresyon intihara sebebiyet verebildiği için riskli bir hastalık olarak ele alınmaktadır. Yılda 800.000'e yakın insanın depresyona bağlı olarak hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir (WHO 2017).

Depresyon, dünyada yaygın olan ve hepimizi etkileyen ruhsal bir bozukluktur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından depresyon, bütün dünyadaki en acil dördüncü halk sağlığı sorunu olarak sıralanmıştır. Küresel düzeyde, 300 milyondan fazla insanın yani dünya nüfusunun% 4,4'nün depresyondan muzdarip olduğu tahmin edilmektedir (WHO 2017).

Göç sonucu bireyler geleceğin belirsiz olması, kayıplar, yaşanan travmatik olaylar, işsizlik, geleneklerden uzaklaşma, izolasyon, yabancılaşıma, ekonomik sorunlar, sosyal desteğin az olması gibi durumlarla karşı karşıya kalabilmekte ve bu durum göçmenlerin ruh sağlıklarını tehdit etmektedir. Almanya'da Suriyeli göçmenlerle yapılan bir çalışma, mültecilerin yarısının ruhsal sağlık sorunlarına sahip olduğunu göstermiştir; bu sorunların en yaygınlarının travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon olduğu bulgulanmıştır (Gregoire 2015). Türkiye'de ise Akçakale Geçici Barınma Merkezi'nde 18 yaş üstü 450 kişiyle yapılan bir çalışmada ise katılımcıların %19'unda şiddetli anksiyete belirtileri ve %9'unda şiddetli depresyon belirtileri saptanmıştır (Önen ve diğ. 2014).

Göç, aynı zamanda bir çok kültürün bir araya gelmesi ve bu kültürlerin bir birine uyum sağlama sürecini de içermektedir. Bir başka kültüre uyum sağlama, farklı bir dille karşılaşma sırasında yaşanan stres bireylerde anksiyete ve depresyon görülmesine neden

olabilmektedir. Kültürel kimlik değışiklikleri kültür şokuna yol açabilir ve bu da kültürel uzaklık, yabancılaşma ve izolasyon duygularına katkıda bulunabilir, bu koşullara dayalı olarak göçmenlerde depresyona rastlanmaktadır (Bhugra 2003).

Göç eden bireyler; ailelerinin, sevdiklerinin hepsini veya bir kısmını geride bırakmak zorunda kalırlar bu durum kişilerin sosyal destek kaynaklarını azaltır, yalnızlık ve yoğun özlem duygusunu beraberinde getirir. Göçmenlerin ailelerinden ayrılmaları sebebiyle kronik stres ve depresyon belirtileri gösterdikleri bildirilmektedir (Magalhaes ve diğ. 2010).

1.1.3. Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar

Suriye savaşının başladığında bu yana 6. 6 milyon insan ülke içinde yerinden edilmiş 5. 6 milyon komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır (UNHCR 2018b). Türkiye'de kayıtlı Suriyeli nüfusu 3.5 milyonu aşmışken son istatistiklere göre kadınların sayısı 1.640.688 olarak bildirilmiştir (GİGM 2018). Türkiye'de Suriyeli kadınlar arasında en kalabalık yaş grubu 18-59 yaş iken bu yaş grubu Türkiye'deki Suriyeli kadınların %48'ini oluşturmaktadır (UNHCR 2018c). 18-59 yaş grubu çalışma çağı nüfusu olarak da tanımlanmaktadır. Bu demek oluyor ki Türkiye'de bulunan Suriyeli kadınların yarısına yakını çalışma ve iş gücüne katkı yapabilecek durumdadır. Fakat geçici barınma merkezleri içinde ve dışında yapılan bir araştırmada Suriyeli kadınların %86.5'i bir mesleğinin olmadığını belirtmiştir (Şen ve Vural 2014). Yine geçici barınma merkezlerinde ve geçici barınma merkezlerinin dışında yapılan bir saha araştırmasına göre Suriyeli kadınlarının eğitim seviyelerinin düşük olduğu bulgulanmıştır. Okuryazar olmayanların oranı %21 sadece okuryazar, ilkokul mezunu ve ortaokul mezunu olanların yüzdesi 63'tür. Kadınların %16'sı lise mezunu, üniversite ve daha yüksek bir eğitim seviyesine sahiptir (AFAD 2014). Kapadokya'da 18 yaş üstü 47 Suriyeli kadınla yapılan bir çalışmada kadınların %98'nin evli ve en az bir tane çocuğu olduğu saptanmıştır (Mirici 2018). Suriyeli kadınların büyük çoğunluğunun bir mesleğinin olmaması, eğitim seviyelerinin düşük olması, çok büyük kısmının evli olması Suriyeli kadınların eğitimlerini tamamlamadan çocuk veya çok genç yaşlarda evlendirildiğinin göstergesi olmaktadır.

Suriye savaşının başından bu güne kadar çatışmalarda kaç kadının öldüğüne dair kesin veriler yok fakat savaşa aktif olarak katılmayan kadın ve çocukların binlercesinin hayatını kaybettiği bilinmektedir. Milyonlarca Suriyeli kadının ise savaştan kaçarak sadece hayatta kalmak için göç etmek zorunda kaldığı ve kadınların; cinsiyete dayalı şiddet, eğitimsizlik, 18 yaş altı evlilik ve çocuklarını ya da aile üyelerini kaybetmeleri gibi ciddi sorunlara maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Suriyeli mülteci kadınların iş bulma, sağlık

hizmetlerine erişim, cinsel istismar, emek sömürsü ve ayrımcılığa maruz kalma gibi konularda sıkıntı yaşadıkları bildirilmektedir (Barın 2015).

1.1.4. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

Toplumsal cinsiyet kadının ve erkeğin rollerini, sorumluluklarını, güç ilişkilerini ve toplumsal konumlarını belirten bir kavramdır. Yaşanılan zaman, coğrafya ve kültüre göre değişen, farklı cinsiyetlere sahip insanlardan beklenen sosyal rol, davranış ve görünüşün bütünü ifade eder (TODAP 2017). Diğer bir deyişle toplumsal cinsiyet, toplum tarafından belirlenen ve şekillendirilen “kadınlık” ve “erkeklik” rollerinin inşasıdır. Toplumsal cinsiyet ayrımından dolayı kadın ve erkek bireyler arasında yaşamın ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal alanlarında bir “eşitsizlik” durumu kurgulanmıştır (Ridgeway 2011). Kadın ve erkek arasında, ataerkil toplum yapısından, toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan asimetrik bir güç ilişkisi vardır ve ortaya çıkan şiddet eşitsiz güç ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi’nde toplumsal cinsiyet temelli şiddeti; ‘cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona zarar veren, fiziksel, cinsel, ruhsal hasarla sonuçlanan ya da sonuçlanma olasılığı bulunan, toplum içerisinde ya da özel yaşamında ona baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranış’ şeklinde tanımlamıştır (UN 1993).

Kadına yönelik şiddet özellikle ev içi şiddet önemli bir halk sağlığı sorunudur ve kadınların insan haklarının ihlalidir. Kadın sünneti, zorla ve erken yaşta evlilikler, zorla hamilelik veya kürtaj, başlık parası, evlilik içi tecavüz, namus cinayetleri geleneksel olarak kabul edilen ve görmezden gelinen şiddet davranışlarıdır. Toplumsal cinsiyete dayanan şiddetin; fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik ve sözel şiddet olarak türleri bulunmaktadır (Taşdemir Afşar 2015). Dünya Sağlık Örgütü’nün yaptığı küresel tahminlere göre kadınların yaklaşık üçte biri (% 35) eşleri ve/veya çevrelerindeki erkekler tarafından yaşamlarının bir döneminde en az bir kere fiziksel ve cinsel şiddete uğramaktadır. Dünya genelinde kadın cinayetlerinin % 38’ini kurbanın yakın çevresinden bir erkek işlemektedir. Çatışma, çatışma sonrası ve yerinden edilme gibi hallerde mevcut şiddet artmakta, partnerlerin yanı sıra eş olmayan erkeklerden gelen cinsel şiddet kadınlara karşı yeni şiddet biçimlerinin oluşmasına yol açmaktadır (WHO 2014).

1.1.5. Kendine Yardım Grubu

Kendine yardım grubu; benzer bir sorunu paylaşan, bilgi alışverişinde bulunmak, psikolojik destek almak ve vermek için düzenli olarak bir araya gelen bir grup kişi olarak tanımlanmaktadır (Klaw ve Loung 2010). Kendine yardım grupları, literatürde ‘karşılıklı

yardım', 'karşılıklı destek' ve 'destek grupları' gibi çeşitli etiketler altında da tanımlanmıştır (Pistrang ve diğ. 2008). Karşılıklı yardım grupları, sosyal destekleyici etkileşimlerin potansiyel faydaları üzerine kavramsallaştırılabilir. Özellikle, benzer zorluklardan geçmiş kişiler birbirleri ile kolayca empati kurabildikleri için karşılıklı destek gösterebilmektedirler. Bu tür akran desteği, insanların doğal destek ağlarındaki eksiklikleri telafi edebilir. Hizmet sağlayıcıların, profesyonellerin mesleki bilgilerine karşı grup üyeleri "deneyim bilgisi" sahibidir (Borkman 1990). Kendine yardım grubu içinde daha iyi anlaşılma ve daha az yalıtılmışlık, daha fazla güçlenme, öz yeterlik duygusu ve kişinin zorluklarla baş etmede daha etkili yollar öğrenmesi gibi destekleyici etkileşimlerden bir takım faydalar beklenebilir (Helgeson ve Gottlieb 2000).

Kendine yardım grupları geleneksel olarak yüz yüze yapılan toplantılardır fakat son yıllarda internet ortamında da kendine yardım forumlarının hızla çoğaldığı görülmektedir (Eysenbach ve diğ. 2004). Gruptaki herkes eş değerdir. Üyeler arasında bir paylaşım veya etkileşim ya da her ikisi vardır. Grup hakkında kararlar grup tarafından verilir ve grup lideri bir profesyonel değildir (Segal 2008).

Son 20 yılda, ruh sağlığı sorunları olan kişiler için karşılıklı yardım gruplarının geliştiği görülmüştür. Tarihsel olarak, bu gruplar bağımlılık alanında (tipik bir örnek olarak Adsız Alkolikler) başlamış olsa da, bir dizi ruh sağlığı problemi için uzun süredir karşılıklı yardım grupları bulunmaktadır (Davison ve diğ. 2000). Kendine yardım grupları hem çok sayıdadır hem de çeşitli yönlerden birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Amerika'da kendine yardım gruplarının özelliklerine göre 6 başlıkta sınıflandırılması yapılmıştır: 1. Bağımlı kişilerin davranışlarını değiştirmeye yönelik gruplar, 2. Üyelerine toplumsal destek ve yeni başa çıkma yolları sağlamaya çalışan gruplar, 3. Birincil sağlık bakımı sürecini hızlandırmaya, yaymaya yönelik gruplar, 4. Yeniden uyumlandırma ile ilgili gruplar, 5. Üyelerin toplumsal yaşamdaki yerlerini sağlamlaştırmaya çalışan gruplar, 6. Kişisel olgunlaşma ve kendini gerçekleştirme için çalışan gruplar (1983 alıntı Atbaşoğlu 1993, s.4).

2. AMAÇ

Savaştan kurtulan göçmenlerin ruhsal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik birçok farklı yöntem kullanılmaktadır. Psikoterapi, psikofarmakolojik tedavi, psiko-eğitim toplantıları, tek seferlik aktiviteler vd. fakat bu gibi uygulamaların Türkiye’de olduğu gibi sayısı milyonları aşan kalabalık göçmen grubuna sağlanması oldukça güç ve pahalıdır. Ayrıca psikososyal destek, kültür ve cinsiyet özellikleri göz önünde bulundurulmadan sunulduğunda hizmet alanlar fayda görmeyebilir hatta zarara uğrayabilirler. Bu nedenle toplum temelli, sürekliliği olan, kısa sürede birçok kişiye ulaşabilecek kültüre ve cinsiyete uyumlu, özgün ve ekonomik yöntemler geliştirmek önem arz etmektedir.

Klasik yöntemleri kültüre uyarlamadan, faydalanıcıların ihtiyaçlarını tam olarak anlamadan, ezberle bilgilerle dar bir açıdan şekillendirilen uygulamaların aksine “Yarının Kadınları Komitesi” özgün, yaratıcı, özgürleştirici ve eleştirel bir bakışla geliştirilmiştir. Doğası gereği ana akım uygulamalara meydan okuyan bu psikososyal destek müdahalesinin benzer özellikteki gruplar için yeni bir alternatif olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma ile Yarının Kadınları Komitesi’nin oluşum ve devam eden süreçlerini ele alınarak, Suriyeli göçmen kadınların bu grup müdahalesinden önce ve sonra psikososyal değişimlerinin karşılaştırılması hedeflenmektedir. Yarının Kadınları Komitesi buluşmaları klasik grup psikoterapisinden farklı, özgün bir grup müdahalesidir. Kültüre ve toplumsal cinsiyete duyarlı olan bu uygulama travmaya maruz kalmış kişilere veya farklı dezavantajlı gruplara uyarlanabilme özelliği taşımaktadır. Ayrıca bu çalışmanın, Suriye krizinin uzun vadeye yayılması nedeniyle bundan sonra planlanacak psikososyal destek müdahalelerine bir model oluşturması, yol göstermesi umut edilmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Araştırmada nitel, nicel verilerin toplandığı ve analiz edildiği karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem, yaklaşım ve kavramları birleştirmesi olarak tanımlanır (Baki ve Gökçek 2012). Bu çalışmada Creswell'in (2006) Karma yöntem araştırma tipolojisine göre eş zamanlı üçgenleme tasarımı kullanılmıştır. Bu tasarımda nicel ve nitel veriler aynı zamanda toplanıp analiz edilir. Öncelik her iki veri türü için eşittir. Veri analizi genellikle ayrı ayrı yapılır ve verilerin yorumlanması esnasında birleştirme gerçekleşir. Birleştirme, verilerin üçgenlemesi yani birbirine ne derece yakın olduğunun tartışılmasıdır. Bu tasarım araştırma bulgularını doğrulamak, güçlendirmek ve çapraz geçerliliğine bakmaya çalışıldığında faydalıdır (Baki ve Gökçek 2012). 2017 yılında çeşitli tarihlerde gruba katılanlara ön test uygulanmıştır. 12-31 Mart 2018 tarihlerinde ise son test ve katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Nicel ve nitel tüm veriler birlikte yorumlanmıştır.

3.2. Araştırma Yerinin Seçimi

Yarının Kadınları Komitesi üyelerine ulaşmak için Gaziantep'te komite toplantılarını sürdürdükleri Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'nin Karşıyaka semtindeki Çok Yönlü Destek Merkezi ve Şahinbey ilçesinde bulunan Sada Kadın ve Gelişim Merkezi araştırma yeri olarak seçilmiştir.

3.3. Araştırma Evreni ve Örnekleme

Araştırma evreni Yarının Kadınları Komitesi toplantılarına katılmış yaklaşık 350 Suriyeli kadından oluşmaktadır. Araştırmada; toplantılara 15 ile 20 kez katılmış 18 yaş üstü, okuma yazma bilen 30 kadına ön test ve son test uygulanmıştır. Ön test, kadınlara katıldıkları ilk toplantı öncesi uygulanmıştır. Son testte elde edilen veriler ise 13- 31 Mart 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Yüz yüze görüşmeler, anket çalışmasına katılmış 30 kişi arasından ve 12- 16 Mart 2018 tarihlerinde görüşmeyi kabul eden rastgele seçilmiş 6 kadınla yapılmıştır.

3.4 .Araştırma Bağımlı Bağımsız Değişkeni

Bağımlı değişkenler:

Yarının Kadınları Komitesi üyelerinin son testteki depresyon puanları

Yarının Kadınları Komitesi Üyelerinin son testteki toplumsal cinsiyet rolleri farkındalık puanları

Bağımsız değişkenler:

Yarının Kadınları Komitesi üyelerinin ön testteki depresyon puanları

Yarının Kadınları Komitesi üyelerinin ön testteki toplumsal cinsiyet roller farkındalık puanları

Grup müdahalesi

Yarının Kadınları Komitesi üyelerinin sosyodemografik özellikleri

3.5. Araştırmada Kullanılan Araç ve Gereçlerin Tanıtılması

Araştırmada kullanılan araçlar arasında, Sosyodemografik Form, Beck Depresyon Envanteri, Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalık Testi ve Yüz yüze görüşmelerde araştırmacının katılımcılara yönelttiği sorular bulunmaktadır. Formlar ile ilgili detaylı bilgiler aşağıda yer almaktadır. Veri toplama işlemleri sırasında tercüman kullanılmıştır.

3.5.1. Sosyodemografik Form

Sosyodemografik Form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. 9 soruyu içeren formda; katılımcıların yaşı, medeni durumu, evlenme yaşı, çocuk sayısı, hanedeki aile ve kişi sayısı, eğitim durumu, Suriye'deki ve Türkiye'deki çalışma durumu, Suriye'deki yerleşim birimi ve Türkiye'de bulunma süreleri hakkında sorular bulunmaktadır (EK 1).

3.5.2. Beck Depresyon Envanteri

Beck Depresyon Envanteri-II (BDI-II) Aaron T. Beck ve arkadaşları tarafından oluşturulmuş, çoktan seçmeli 21 soruluk, depresyonun şiddetini ölçmekte kullanılan bir araçtır. Ölçekteki her madde 0 ile 3 arasında değişen likert tipi puanlama sistemine sahiptir. Ölçekte alınabilecek en düşük puan 0 iken en yüksek puan 63'tür. Envanterin sonunda alınan 0-9 puan "depresyon yok" , 10- 18 puan "hafif düzeyde depresyon" , 19-29 puan "orta düzeyde depresyon" ve 30-63 puan "ağır düzeyde depresyon" olarak sınıflandırılmaktadır (Beck ve diğ. 1996). Bu araştırmada Beck Depresyon Envanteri'nin Arapça'ya çevrilmiş formu kullanılmıştır. Ölçeğin Arapça çevrilmiş halinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması 2012 yılında Laila F. Farhood ve Hanni Dimassi tarafından Lübnan'da yaşayan kişiler üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin Arapça versiyonunda orijinal formunda olduğu gibi 21 soru yer almaktadır ve her maddenin puanı 0 ile 3 arasında değişen likert tipi olarak hazırlanmıştır. Sorulara verilen toplam puanlar Beck ve arkadaşlarının 1996 yılında kategorize ettiği depresyon düzeylerine göre sınıflandırılmaktadır (Farhood ve diğ. 2015) (EK 2).

3.5.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalık Testi

Araştırmacının oluşturduğu bu testte 18 soru bulunmaktadır. Sorular oluşturulmadan uzun bir süre Suriyeli kadınların kültürel özellikleri ve toplumsal cinsiyet rollerine yaptıkları atıflar incelenmiştir. Yarının Kadınları Komitesi toplantılarına katılan kadınlardaki toplumsal cinsiyet rollerini farkındalığını ölçmek amacıyla bu test tasarlanmıştır. Testteki her madde 0 ile 2 arasında değişen likert tipi puanlama sistemine sahiptir. Testin sonunda alınabilecek en düşük puan 0 en yüksek puan ise 36'dır. Puanlar, 0'a yaklaştıkça toplumsal cinsiyet rollerini farkındalığı artmakta 36'ya yükseldikçe farkındalık azalmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalık Testi (TCRFT) araştırmada kullanılmadan önce testin soruları, kadın çalışmaları alanında uzman bir psikiyatrist ve bir psikolog tarafından geliştirilmiş ve cümlelerin anlaşılabilirliği için 10 kişiye pilot çalışma uygulanmış ve ardından sorular revize edilmiştir. (EK 3).

3.5.4. Yüz Yüze Görüşme Çerçevesi

Yarının Kadınları Komitesi toplantıların katılımcılar üzerinde yarattığı psikososyal değişimleri incelemek amacıyla yüz yüze görüşmeler için 7 soru hazırlanmış ve görüşmelerde katılımcılara yönelmiştir. Görüşmelerin başında araştırmacı ve tercüman tanıtılmış ardından katılımcının kendisini tanımasına izin verilmiştir. Görüşme soruları yönetilmeden önce kadınlardan sözlü ve yazılı olarak araştırmaya katılım onayı alınmıştır (EK 4).

3.6. Alman Etik Kurul Onayı Yeri ve Numarası

Etik kurul onayı Kocaeli Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan alınmıştır. 21.02. 2018 tarihinde alınan etik kurul onayının karar numarası KÜ GOKAEK 2018/3.12 ve proje numarası 2018/64'tür (EK 6).

3.7. Verilerin Çözümlemesi

3.7.1. Nicel Verilerin Çözümlemesi

Araştırmadan elde edilen nicel veriler, kodlandıktan sonra SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences) programının 23.0 versiyonuna aktarılmış ve aynı veri tabanında çalışılmıştır. Çalışmada tanımlayıcı istatistiklerden; sayısal olanlar, ortalama±standart sapma kategorik olanlar ise sayı (s) ve yüzdelik dilim (%) olarak sunulmuştur .

Sayısal nitelikteki verilerin karşılaştırılmasında örneklem normal dağılım göstermediği ve tanımlayıcı özelliklerin grup üye sayısını karşılamadığı için non-parametrik test teknikleri uygulanmıştır. İstatistik analiz sırasında Wilcoxon İşaretli sıralar testi

kullanılmıştır. Aynı zamanda gruplar arası farkların incelenmesine dayalı araştırma sorularının cevaplanması için Mann Whitney U ve Kruskall Wallis H testleri uygulanmıştır.

3.7.2. Nitel Verilerin Çözümlemesi

Kadınlar ile yapılan 6 görüşme kelimesi kelimesine Microsoft Word programına aktarılmıştır. Verilere betimsel analiz yapılmış ve yorumlanmıştır. Betimsel analiz, elde edilmiş verilerin önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasına dayanan nitel bir veri analiz türüdür. Bu analiz çeşidinde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir biçimde gösterebilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek 2003).

3.8. Grup Müdahalesi

3.8.1. Grubun Oluşumu ve Amacı

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'nde Suriyeli göçmen kadınlara psikososyal destek sağlama amacıyla "Çay Saatleri" adında düzenli toplantılar planlanmıştır. Çay Saatleri, 16 Ekim 2015 tarihinde SGDD'nin Mültecilere Çok Yönlü Destek Merkezi Projesi kapsamında Gaziantep'te başlamıştır. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM), 20 yılı aşkın süredir Türkiye'nin birçok kentinde sığınmacı ve mültecilere psikososyal destek sağlamak amacıyla çeşitli projeler yürüten yerel bir sivil toplum örgütüdür. Dernek bünyesinde çalışan kadın bir psikolog tarafından organize edilen bu psikososyal destek müdahalesinin altı temel amacı bulunmaktadır: 1. Travmatik olayların ve göçün yarattığı olumsuz etkileri hafifletmek, 2. Kadınları yalnızlık hissinden ve izolasyondan koruyarak toplum ve bireyler arasındaki destekleyici bağları kültürel özelliklere dikkat ederek yeniden kurmak, 3. Katılımcıların baş etme ve yaşam becerileri geliştirmelerine destek olarak öz yeterliliklerini ve özgüvenlerini arttırmak, 4. Göçmen grubu içinde de dezavantajlı olan kadınlara ifade alanı sağlamak, söz hakkı tanımak ve potansiyellerini ortaya koyabilmeleri için ortam yaratmak, 5. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kadınlarla dayanışma sağlamak ve şiddet hakkında farkındalık yaratmak, 6. İfade edilen ihtiyaçlara yönelik eğitimler düzenleyerek kadınları güçlendirmek.

SGDD'nin sağladığı sosyal danışmanlık hizmeti sırasında öfke kontrol problemi, huzursuzluk, yalnızlık, çocuklarına şiddet eğilimi, sosyal olarak izole olmak gibi şikayetlerle psikososyal destek talebinde bulunan kadınlar aranarak ilk Çay Saati oturumuna davet edilmiştir. Açık grup özelliği taşıyan Çay Saatleri'nin ilerleyen buluşmalarına yeni gelen

kadınların büyük bölümü daha önce Çay Saatleri'ne katılmış kişilerin tavsiyesi ile toplantılara gelmişlerdir. Küçük bir kısmı ise psikosoyal desteğe ihtiyaç duyduğunu belirten kadınların sosyal çalışmacı tarafından yönlendirmesiyle Çay Saatleri'ne katılım sağlamıştır.

Kadınların damgalanma korkusu ile kendileri için psikolojik destek talebinde bulunma konusunda yaşadıkları çekince göz önünde bulundurularak bu oturumlara “Çay Saati” ismi verilmiştir. Aynı zamanda sıcak ve paylaşımların yapıldığı bir ortam algısı yaratmak amacıyla bu isim seçilmiştir.

3.8.2. Grup Katılımcıları

Her grup oturumunda katılımcıların yaşı değişirken genellikle Suriyeli genç yetişkin kadınların yer aldığı buluşmalarda nadiren 18 yaş altı genç kadınların katıldığı gözlemlenmiştir. Kadınların birçoğunun çocuk yaşta evlendirildiği ve eğitim hayatlarını sürdüremedikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların çok büyük bir kısmının Halep'in merkezinden, ilçelerinden ve köylerinden Gaziantep'e göç ettiği öğrenilmiştir. Sürecin başında toplantılara toplum merkezinin bulunduğu Karşıyaka semtinde yaşayan göçmen kadınlar katılırken buluşmaların ismi duyuldukça Gaziantep'in başka bölgelerinden de katılımcıların geldiği görülmüştür. Kürt, Türkmen ve Arap gibi çeşitli etnik kökenlere mensup olan kadınların ortak bildiği dil Arapça olduğu için oturumların dili Arapça olmuştur. Her toplantıya ortalama 18 kadın katılım sağlanmıştır.

3.8.3. Yönetici/Kolaylaştırıcı ve Tercüman

Çay Saatleri'nin grup yöneticiliğine dernek bünyesinde çalışan kadın bir psikolog gönüllü olmuştur. Suriyeli sünni kadınların kültürel ve dini yapısı göz önüne alınarak grupta Türkçe- Arapça ve Arapça-Türkçe tercümanlık yapacak kişinin de kadın olmasına dikkat edilmiştir. Zaman içerisinde tercüman ve yöneticinin konumları çeşitli değişikliklere uğramıştır. Çay Saatleri'nin ilk evrelerinde yöneticinin grup üzerindeki yönlendirici gücü ve etkisi oldukça fazla iken bu güç konumu süreç içerisinde kademeli olarak azalmıştır ve Çay Saatleri'nin Yarının Kadınları Komitesi toplantılarına dönüşmesinden bir süre sonra da yönetici gruptan ayrılmıştır. Grubun toplanma amacının anlaşılmasına ve toplantı düzeninin oluşmasına kadar yönetici, grup içerisinde daha baskın bir rol üstlenmiştir ve yarı yapılandırıldığı toplantı içeriğini uygulamıştır. Çay Saatleri'nin ilerleyen evrelerinde ortaya çıkan konular kadınlar arasında tartışılırken yöneticilik konumu yerini kolaylaştırıcılığa, moderatörlüğe bırakmıştır. Yarının Kadınları Komitesi kurulduktan sonra yönetici, komitenin fahri üyesi olarak varlığını buluşmalarda bir süre korumuştur ve son olarak uzaktan takibini yapmak üzere toplantılara katılmayı bırakmıştır. Çay Saatleri'nin

başlangıcından yöneticinin gruptan ayrılmasına kadar aynı tercümanın toplantılara eşlik etmesine özen gösterilmiştir. Oturumlar sırasında yardımcı terapist görevini de üstlenen tercüman, aynı zamanda Suriyeli olduğu için kültürel değişkenler hakkında grup yöneticisini bilgilendirmiştir. Her toplantıdan önce tercümanla o haftaki oturumun içeriği konuşulmuş ve her toplantıdan sonra yönetici ve tercüman birbirlerine geri bildirim vermiştir. Süreç içerisinde yöneticinin gruptan ayrılması tercüme gereksinimi ortadan kalkmıştır. Fakat Türkiye’de geçici koruma altında Suriyeli bir kadın olan grup tercümanı kendi isteğiyle ve üyelerin kabulüyle komite üyesi olarak toplantılara katılmaya devam etmiştir.

3.8.4. Oturum Formatı

Haftada bir kez yapılan oturumlar cuma günleri toplum merkezinin toplantı salonunda yapılmıştır. Açık grup özelliği taşıyan buluşmalar yaklaşık iki saat sürmüştür. İlk toplantılarda beklentiler konuşulmuş ve grup kuralları tartışılmıştır. Oturumların kuralları katılımcılarla birlikte belirlenmiştir. Grup kuralları arasında; toplantılara zamanında ve düzenli gelmek, gizlilik ilkesi, tercümanın çevirisini tamamlamasını beklemek, sıralı konuşmak, çocukları toplantıya getirmemek, telefonların sesini kapatmak, kimseyi incitmemek ve siyasi propaganda yapmamak yer almıştır. Her oturuma merhabalaşma ve toplantılara gelen yeni katılımcılarla tanışarak başlanmıştır. Yeni katılımcılara, kendini tanıtmaları ve gruba katılırken ne gibi beklentileri olduğu konusunda az ya da çok konuşma fırsatı verilmiştir. Yeni üyelere toplantı kuralları ve amacı hakkında bilgi verme görevi daha evvel oturumlara katılmış kadınlara verilmiştir. Bu yolla grup içerisinde görev paylaşımı yapılarak gruba aidiyet duygusunun gelişmesi hedeflenmiştir. Toplantıların sonunda yeni katılımcılara, buluşma hakkında ilk izlenimi paylaşma imkanı da sağlanmıştır. Geleneksel grup psikoterapisinden farklı olarak oturumlarda çeşitli atıştırmalıklar, çay ve kahve servisi yapılmıştır. Sürecin başında bir sonraki buluşmanın saati ve günü kadınlara hatırlatılarak toplantılar sonlandırılmıştır.

3.8.5. Grup Süreçleri

Altı ay boyunca Çay Saatleri adıyla devam eden psikososyal destek müdahalesinin ilk aşamalarında grup yöneticisinin temel mücadelesi insani yardım malzemesi, alışveriş kartı, maddi yardım ve üçüncü ülkeye yerleştirilme taleplerine karşı grubun amacının netleşmesi yolunda olmuştur. Sıcak savaştan kaçarak gelen göçmenlere, sivil toplum kuruluşlarının kriz anında sadece insani yardım malzemesi dağıtması psikososyal destek sağlayan kuruluşlara dair yanlış bir algının oluşmasına neden olduğundan bir müddet bu algının değiştirilmesi üzerine çabalanmıştır.

Grubun oluşumu sırasında ve diğer evrelerde katılımcılar ve yönetici/kolaylaştırıcı arasında yatay bir ilişki kurulması amaçlanmıştır. Tüm grup kuralları birlikte tartışılarak konulmuş, demokratik yollarla kararlar alınmıştır. Grup yöneticisi ilk buluşmada kadınlara “Suriyeli kadınlar bir toplantıda bir araya gelseydi ne konuşurlardı, ne konuşmayı isterlerdi, biz Çay Saatleri’nde ne yapabiliriz, ne konuşabiliriz?” sorularıyla süreci başlatmıştır. Henüz birbirlerini tanımayan katılımcılar “herkes bildiği bir şeyi öğretebilir, akşam yemeğinde ne pişirebileceğimiz hakkında birbirimize fikir verebiliriz.” gibi yanıtlar vermişlerdir. İlk buluşmalarda kadınlar; hastanelerde, okullarda dil bariyeri nedeniyle yaşadıkları zorlukları mizah yoluyla anlatmayı tercih etmişlerdir. Kadınların ilgisini canlı tutmak, güven ilişkisini kurnak ve birbirleriyle olan etkileşimlerini arttırmak için katılımcıların istekleri göze önüne alınmıştır. Film gösterimi, fotoğraf çekme atölyesi, birlikte resim yapma gibi kolektivizmi de geliştirecek aktiviteler planlanmış ve uygulanmıştır. Toplantıların her hafta cuma günü aynı saatte, aynı kolaylaştırıcı ve tercümanla yapılması güven ortamının oluşmasında etkili olmuştur. Ayrıca kolaylaştırıcının, katılımcılara açık ve dürüst davranması güvenin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Buluşmalarda katılımcılara çeşitli atıştırma ikram edilmiştir fakat kadınlar bir seferinde gruba ve grup yöneticisi ile paylaşmak üzere Suriye yemeği getirmeyi önermişlerdir. Bu eylem kültürel unsurlarını birlikte sürdürmelerini ve grubu daha fazla sahiplenmelerini sağlamıştır. Hep beraber yemek yeme etkinliği aynı zamanda grupta daha sosyal bir ortam yarattığı ve toplumsal olarak kopan bağların yeniden kurulmasına yardımcı olduğu gözlemlenmiştir.

Ortama olan güvenin artması ve artık ötekiyle bağ kurulmaya başlanması kadınların kendilerini açmalarına zemin hazırlamıştır ki kimi katılımcılar savaşın ardından kayıplarından söz ederken kimi katılımcılar çocuk yaşta evlendirilmeleri ile ilgili yaşadıkları acıları, zorlukları ve şiddet olaylarını anlatmıştır. Kendini açan kadın, grup tarafından kabul görmüş ve diğer katılımcılar destek verenler olarak kendilerinde var olan bilgileri paylaşmışlardır. Birçok kadın toplumsal tecrit nedeniyle tek başına olma duygusundan sıyrılarak benzer deneyim ve hislerin başkaları tarafından da yaşantılandığının farkına varmıştır. Bu noktada Yalom’un grup psikoterapilerinde tedavi edici bir etmen olarak işaret ettiği “evrensellik” teması devreye girdiği görülmüştür (Yalom 1995). Kadınlar, grubun diğer üyelerinin kendilerinkine benzer endişelerini işittikten sonra duygularını çevre ile bağlantılı olarak daha fazla aktarmaya başlamışlardır ve bu aktarımların güçlü bir rahatlama

kaynağı olduğu gözlemlenmiştir. Hemen ardından göçmenlik ve kadınlık deneyimlerinin ortaklığı kadınları, sorunlarını toplumsal boyutta ele almaya itmiştir.

Sürecin başından beri kadınların toplantılarda üstünde durduğu konu çocuk yaşta evlilikler olmuştur. Üyelerin katarsisinden sonra ortaya çıkan çaresizlik, umutsuzluk gibi olumsuz duyguların ardından yönetici, kadınların kontrol duygusunu attıracak ve çaresizlik hislerini azaltacak müdahalelerde bulunmuştur. Yönetici, kadınlara yönelik şiddeti toplumsal bir sorun olarak ele almaya başlayan kadınları çözüm ve bundan sonra yapılacaklar üzerinde tartışmaya davet etmiştir. Bir toplantı esnasında gelen “Ders aldığımız bir hikayeyi anlatalım.” önerisi; Suriye kültüründe dini hikayelerin veya bizzat tanınmayan birinin yaşantısını öyküleştiretilerek anlatmanın bilgi edinmede önemli bir yol olduğunun keşfedilmesini sağlamıştır. Çocuk yaşta evlilikler konusu üzerine yoğunlaşmışken kolaylaştırıcı, Nojoom adında bir kız çocuğunun gerçek hikayesini üyelerle paylaşmıştır (Nojoom 10 yaşındadır, Yemen’de evlendirilmiş ve evden kaçmayı başarıp bir yargıçtan boşanmak için yardım istemiştir). Ayrıca Nojoom’un yaşadıkları “I Am Nojoom, Age 10 and Divorced” adlı filmin konusu olmuştur (Al-Salami K 2014) ve bu film kadınlarla birlikte izlenmiştir. Bu hikaye karşısında kadınların çocuk yaşta evlilikle mücadele konusunda cesaretlendikleri yaptıkları konuşmalarla kendini göstermiştir. Bir diğer örnek Suriyeli göçmen kadın Najlaa’nın hikayesi kadınlarla paylaşılmış ve Najlaa, üyelere rol model oluşturabilmesi için oturuma davet edilmiştir (Najlaa, savaşta yaralanmış oğlu ile Suriye’den Kilis’e göç etmiş yalnız bir kadındır. Najlaa, bir grup Suriyeli kadınla birlikte örgü öreerek geçimlerini sağlamaya çalışırken kurduğu bağlantılar neticesinde çeşitli yerlerden fon sağlamış ve Kilis’te Kadın Toplum Merkezi’ni kurmuştur.) (UNHCR 2015b). Najlaa gruptaki bütün kadınlara ilham kaynağı olmuştur fakat Najlaa’nın öz güvenini ve başarısını eğitimi olmasına bağlayan kadınlar bir miktar yetersizlik hissine kapılmış ve umutsuzluğa düşmüşlerdir. Erken yaşta evlendirildiği veya aileleri tarafından engellendiği için eğitimlerine devam edemeyen kadınlar bir süre bu konu ile ilgili yaşantılarını paylaşmışlardır. Yetersizlik hissine karşılık grup içerisinde iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bir üyelerin bir kısmı çocukken eğitim hakları ellerinden aldığı için her şeye geç kalındığını düşünürken bir grup kadın öğrenmek için geç kalınamayacağını savunmuştur. Bu tartışmalar neticesinde ikinci görüş kendini gruba kabul ettirmiş ve kadınlar çeşitli konularda eğitim talepleriyle kolaylaştırıcıdan destek istemişlerdir.

Kolaylaştırıcı, kadınların önceliklendirdiği konularda eğitmen arayışına girmiş ve sırasıyla geçici koruma yönetmeliği, çocuk yaşta evlilikler, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet,

resmi evlenme ve boşanma süreçleri hakkında eğitimlerin organize edilmesini sağlamıştır. Eğitimler neticesinde farkındalığı artan kadınların güçlendiği sosyal çevreleriyle ile kurdukları ilişkilerden verdikleri örneklerle anlaşılmiştir. Tarif edilen ihtiyaçlara göre çeşitli eğitimlerin programlanması ve bilginin ulaşılabilir kılınmasıyla kadınların özellikle toplumsal cinsiyete dayalı zorluklar ve engeller karşısında baş etme kapasitelerinin geliştiği gözlemlenmiştir.

Psikososyal destek müdahalesinin amaçlarından olan kadınlara ait oldukları grup hakkında söz sahibi olmalarına zemin yaratmak ve hem göçmen hem de kadın oldukları için nesne konumundan çıkarıp hak ettikleri özne pozisyonunu almaları için 2016 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinliği tamamıyla toplantılara katılan Suriyeli kadınlarla organize edilmiştir. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'nin kaynaklarıyla kadınlar, 8 Mart organizasyonda kendi programlarını hazırlayıp görev almışlardır. Katılımcıların bizzat davet ettiği onlarca Suriyeli kadınla gerçekleşen 8 Mart kutlamasında lider kadınlar kendilerini gösterebilecekleri bir zemin bulmuşlardır. Kadınların kendilerini keşfetmelerine veya farkında oldukları yetenekleri göstermelerine ortam sağlanmıştır. Travmatik yaşantılar nedeniyle kaybedilen kontrol duygusu ve toplumsal cinsiyete rollerine dayalı yetersizlik hissinin bu çalışma ile dağıldığı görülmüş ve kadınların potansiyellerini ortaya koymalarına fırsat verilmiştir.

3.8.6. Grup Oturumlarının Evrimi

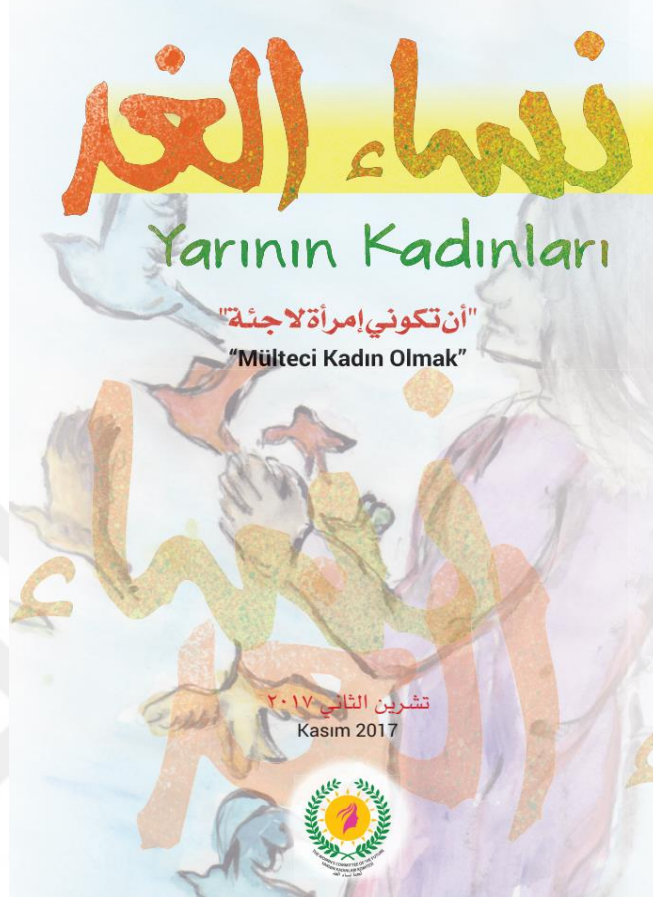
Dünya kadınlar günü, Çay Saatleri için bir dönüm noktası olmuştur. Öz güveni ve öz yeterliliği artan kadınlardan “Biz burada dedikodu yapmıyor, önemli konular tartışıyoruz. Bu toplantıların adı Çay Saati olmamalı.” itirazı gelmiştir. Tam bu aşamada üyeler, Suriyeli göçmenler ve kadınlar için hak savunuculuğu yapma ve dayanışmalarını büyütme kararı aldıklarını açıklamışlardır. Çay Saati katılımcıları için Gaziantep'teki Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nden destek alınarak gönüllük ve mülteci komiteleri hakkında bir çalıştay düzenlenmiştir. Ardından kendilerine “ Yarının Kadınları” diyen 15 Suriyeli kadın hazırladıkları davranış tüzüğüne 15 Nisan 2016 tarihinde imza atarak Gaziantep'teki ilk mülteci komitesini kurmuşlardır (UNHCR 2017).

Topluluk temelli yürütecekleri çalışmalarda kadınlar, birbirleriyle ve geriye kalan diğer Suriyeli göçmen topluluğu ile dayanışmayı misyon edinmiştir. Çocuk yaşta evlilikler, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ayrımcılık, yerel halkla uyum, haklara erişim, ekonomik sorunlar, emek sömürüsü, çocuk işçilik, kadınların üretime katılması gibi göçmenleri ve kadınları ilgilendiren sorunları ve konuları gündem yaparak tartışmalar yürütmüşlerdir. Bir

arada olmanın verdiği gücün yanı sıra psikolojik büyümenin bir sonucu olarak kadınlar, toplumsal sorunlar için çözümler üretmeye aktivizm yapmaya başlamışlardır. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ve 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günlerinde farkındalık yaratmak için toplantılar yapmış, tiyatro oyunları yazıp sahnelemişlerdir. Çocuk yaşta evlilikler ve çok eşlilikle ilgili Türkiye’deki kanuni yaptırımlar hakkında aralıklarla eğitimler düzenlemiş ve çocuk yaşta evlilikleri önlemek için ev ziyaretleri yapmışlardır. Göçmen topluluğu ve insani yardım kuruluşları arasında köprü görevini de üstelenen Yarının Kadınları Komitesi, göçmenlerle eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim konusunda bir anket çalışması yapmıştır. Komite üyeleri anket sonuçlarını çeşitli sivil toplum örgütleriyle paylaşmıştır. Daha fazla kişiye ulaşma hedefiyle üyeler, kendi deneyimlerini ve komiteyi anlattıkları bir film çekerek diğer kadınları dayanışmaya davet etmişlerdir. Yerel halkla uyumu desteklemek için Türkiyeli komşularına ve okullara ziyaretler gerçekleştirip iki topluluk arasındaki ön yargıları kırmaya çabalamışlardır. Ayrıca kültürel ve dini ortaklıklarından yola çıkarak yerel halktan kadınlarla iftar yemeği organize edilmiş böylelikle iki grubun birbirini yakından tanınmasına fırsat yaratılmıştır. Kadınların güçlenmesi için üretime katılmaları gerektiğini savunan üyeler, kanaviçeden takı yapımı atölyeleri düzenleyip kadınların ürünlerini satabilecekleri pazarlar bulmaya çalışmıştır. Son olarak göçmen kadınların deneyimlerini, geçici koruma kanunu hakkındaki bilgileri ve Suriyeli göçmen topluluğunun güncel sorunlarını hem yerel halkla hem de göçmenlerle paylaşmak için düzenli aralıklarla Türkçe ve Arapça dergi çıkarmaya başlamışlardır (Bak. Çizim 3.1). Yarının Kadınları Komitesi çalışmalarını SGDD ve BMMYK ile iş birliği içinde sürdürmüş ve birçok konuda bu kuruluşların desteğini almıştır.

Sonuç olarak Gaziantep’te bir psikosoyal destek müdahalesi olarak başlayan Çay Saatleri, kadınların sadece savaş kurbanı oldukları varsayımına karşı çıkararak kadınların ve göçmenlerin sorunlarının çözümü için aktif çalışan bir dayanışma ağına, kendine yardım grubuna dönüşmüştür. Komitenin çalışmaları birçok sahada yankı bulmuş ve çalışmaları yakından takip edilmiştir. Yarının Kadınları Komitesi, Aralık 2017 tarihinde BMMYK’nın Orta Doğu ve Kuzey Afrika’daki Suriyeli mülteciler hakkında yayınladığı raporda cinsiyet eşitliğinde umut verici örneklerden biri seçilmiştir (UNHCR 2017).

Çizim 3.1. Yarının Kadınları Komitesi'nin çıkardığı ilk derginin kapağı

3.8.7. Zorluklar

Savaşın ve göçün yarattığı travmatik etkilerden ötürü ortaya çıkan hayatta kalma güdüsü ve sivil toplum kuruluşlarının kriz anında yaptığı müdahaleler kişileri bireyselleştirmiş ve sorunların toplumsal düzeyde yaşandığının göz ardı edilmesine neden olmuştur. Bu zorluk karşısında yardımlaşma ve dayanışmanın olumlu etkisinin hatırlanması ve toplumsal bağların yeniden kurulması için çalışılmıştır. Ayrıca kadınların ruhsal destek konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması ve toplumsal kodlardan ötürü damgalanma korkusu yaşamaları sebebiyle bir süre psikososyal desteğin amacının ve gerekliliğinin anlaşılması için çaba harcanmıştır.

Katılımcıların bir kısmının küçük çocuğu olduğu için toplantıya katılamadığı veya çocuklarıyla birlikte oturumlara dahil olmak istedikleri görülmüştür. Bu soruna karşılık toplum merkezinde Suriyeli gönüllerin çalıştığı kreş açılmış ve kadınlar, çocuklarını kreşe bırakarak toplantılara katılmayı sürdürmüşlerdir.

Gaziantep 2 milyonu aşkın insanın yaşadığı büyük bir kent olduğu için toplum merkezine ulaşım, uzak yerlerde oturan kadınların toplantılara devamlı katılmalarını

engelleyen bir konu olmuştur. Bu nedenle yol ücretlerini karşılayamayan kadınların otobüs biletleri SGDD'nin bütçesi ile alınmıştır.

Bazı oturumlarda katılımcı sayısının 30'a yaklaşması toplantı düzenin sağlanmasına, sağlıklı iletişimin kurulmasına ve tercümeyle engel olmuştur. Bu durumlarda yönetici gruptaki lider kadınlarla birlikte düzenin sağlanması için ekstra çaba sarf etmiştir.

Süreç içerisinde bazı kadınların toplantılara gelmeleri kocaları veya diğer aile üyeleri tarafından engellendiği gözlemlenmiştir. Buna karşılık kimi kadınların toplantılara gizlice katıldığı kimi kadınların toplantılara gelemese bile diğer üyelerle bağlantısını internet veya telefon aracılığıyla koruduğu kimi kadınları ise Yarının Kadınları komitesiyle bağlantısının tamamen kesildiği fark edilmiştir.

Kültürel bir öğreti olarak dini inançlarına sıkı sıkıya bağlı olma kadınların bazı noktalarda cinsiyet rollerine karşı çıkmadıkları ve bazı şiddet pratiklerini bu sebeple normalleştirdikleri görülmüştür. Cinsiyet eşitsizliğini destekleyen bir takım dini kuralların inanç hassasiyetinden dolayı grup içerisinde tartışılmaması karşılaşılan bir diğer zorluk olmuştur.

4. BULGULAR

4.1. Nicel Bulgular

4.1.1. Sosyodemografik Bulgular

Sosyodemografik formdan elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Çizelge 4.1. Araştırmaya katılan Suriyeli kadınların (s=30) sosyodemografik özellikleri.

Özellikler	Ortalama±SS	Aralık
Yaş	40.1±12.03	19-62
Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	8.2±7.5	2-40
Hanede Yaşayan Aile Sayısı	1.7±1.2	1-5
	Sayı (N)	Yüzde (%)
Medeni Durumu		
Bekar	5	16.6
Evli	21	70.0
Dul	2	6.6
Boşanmış	2	6.6
Kiminle Yaşıyor		
Eş ve çocuklar	16	53.3
Anne ve baba	5	16.6
Akraba/arkadaş	1	3.3
Eş	5	16.6
Çocuklar	1	3.3
Kardeşler	1	3.3
Diğer	1	3.3
Eğitim Durumu		
İlkokul	9	30.0
Ortaokul	9	30.0
Lise	6	20.0
Üniversite/Yüksek okul	6	20.0

Çizelge 4.1. (devamı)

Özellikler	Sayı (N)	Yüzde (%)
Çalışma Durumu (Suriye)		
Çalışıyor	5	16.6
Öğrenci	5	16.6
Gönüllü çalışıyor	1	3.3
İşsiz	3	10.0
Ev kadını	16	53.3
Çalışma Durumu (Türkiye)		
Çalışıyor	2	6.6
Öğrenci	3	10.0
Gönüllü çalışıyor	5	16.6
İşsiz	3	10.0
Ev kadını	17	56.6
Suriye’de yaşanılan yer		
Köy	3	10.0
Kasaba	1	3.3
İlçe	13	43.3
İl merkezi	13	43.3
Türkiye’de bulunma süresi		
1 ve 1 yıldan az	1	3.3
2 yıl	2	6.6
3 yıl	4	13.3
4 ve 4 yıldan fazla	23	76.6

Çizelge 4.1.’de araştırmaya katılan kadınların sosyodemografik bilgileri yer almaktadır. Bulgulara göre, araştırmaya katılan Suriyeli kadınların yaş ortalaması 40.1’dir. Katılımcıların çoğu evlidir (%70.0). Kadınların eğitim düzeyleri incelendiğinde %60’nın ilkokul ve ortaokul, %40’ının lise ve üniversite/yüksek okul mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların yarısından fazlasının Suriye’de (%53.3) ve Türkiye’de (%56.6) ev kadını olduğu saptanmıştır. Araştırmada yer alan kadınların birçoğunun Suriye iken ilçe (%43.3) ve il merkezlerinde (%43.3) yaşadıkları ve büyük bir kısmının (%76.6) Türkiye’de dört ve dört yıldan fazla ikamet ettiği bulgulanmıştır (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.2. Evlilik yapmış katılımcıların (s=25) evlenme yaşı ve çocuk sayıları.

Özellikler	Ortalama±SS	Aralık
Evlenme yaşı	19.2±3.8	13-28
Çocuk sayısı	3.3±2.1	0-7

Evli, dul ve boşanmış kadınların evlenme yaşlarının aralığı 13-28 iken evlenme yaş ortalamalarının 19.2 olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca bu katılımcıların çocuk sayılarının ortalaması 3.3'tür. Çocuk sayıları 0 ile 7 arasında değişmektedir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.3. Katılımcılar (s=25) arasında çocuk ve yetişkin yaşta yapılan evliliklerin sayısı ve yüzdesi.

Özellikler	Sayısı (N)	Yüzde (%)
17 yaş ve altı evlilik	9	36.0
18 yaş ve üstü evlilik	16	64.0

Evli, dul ve boşanmış kadınların %36'sı 18 yaşının altında %64'ü ise 18 yaşında ve üstünde evlenmiştir (Çizelge 4.3).

4.1.2. Beck Depresyon Envanteri'ne İlişkin Bulgular

Çizelge 4.4. Katılımcıların (s=30) ön test ve son testte Beck Depresyon Envanteri'nden aldıkları depresyon tanılarının sayısı ve yüzdesi.

Ön Test			Son Test	
BDE Tanısı	Sayı (N)	Yüzde(%)	Sayı (N)	Yüzde (%)
Yok	3	10.0	21	70.0
Hafif	5	16.6	5	16.6
Orta	12	40.0	3	10.0
Ağır	10	33.3	1	3.3

Çizelge 4.4'te katılımcıların Beck Depresyonu Envanteri'ne göre katılımcıların depresyon tanılarının sayısı ve yüzdesi verilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların ön teste %33.3'ü ağır depresyon düzeyinde, son teste % 3.3'ü ağır depresyon düzeyinde olduğu bulgulanmıştır. Beck Depresyon Envanteri'ne göre ön testte katılımcıların sadece %10'unun depresyon yokken son testte katılımcıların %70'i depresyon yok aralığında puan almıştır. Orta derecede deprseyon düzeyinde olanlar ön testte %40 oranında olduğu bulgulanmışken son teste bu oranın %10 olduğu görülmüştür (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.5. Beck Depresyon Envanteri için ön test son test arası farklılıkları sınavan Wilcoxon eşlenik çift testi istatistikleri

	N	Ortalama	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	Z	p
BDE Ön Test	30	25.867	15.5	418.5		
BDE Son Test	30	8.267	8.25	16.5		

Çizelge 4.5'te görüldüğü üzere Wilcoxon eşlenik çift anlamlılık değeri 0.05'den küçüktür. Bu durumda katılımcıların ön test ve son test depresyon puanları arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak manidar bir farkın olduğu söylenebilir ($p < 0.05$). Sıra ortalamaları karşılaştırıldığında katılımcıların ön test (S.O= 15.5) depresyon skorlarının son test (S.O=8.25) depresyon skorlarından daha yüksek sıra ortalamalarına sahip olduğu görülür. Daha açık bir ifadeyle katılımcıların ön test ve son test arasındaki depresyon puanlarında düşüş olmuştur. Diğer yandan ön test ($X=25.867$) ve son testte ($X=8.267$) katılımcıların depresyon skoru ortalamaları da söz konusu bulguyu destekler niteliktedir.

Kadınların tüm sosyodemografik özellikleri, Beck Depresyon Envanteri'nin ön test ve son test skorları bakımından farkları Mann Whitney U Testi ile sınanmış % 95 güven düzeyinde istatistiksel olarak tümünde manidar bir fark saptanmamıştır. ($p > 0.05$)

4.1.3. Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalığı Testi'ne İlişkin Bulgular

Çizelge 4.6. Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı Testi (TCRFT) için ön test son test arası farklılıkları sınavan Wilcoxon eşlenik çift testi istatistikleri

	N	Ortalama	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	Z	p
TCRFT Ön Test	30	14.833	15.83	427.5		
TCRFT Son Test	30	4.533	3.75	7.5		

Çizelge 4.6'da görüldüğü üzere Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalığı ön test ile Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalığı son test arasındaki farkları sınavan Wilcoxon eşlenik çift testi anlamlılık değeri (p) 0.05'den küçüktür Bu durumda Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalığı ön test ile Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı son test arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak manidar bir farkın olduğu söylenebilir. ($p < 0.05$) Sıra ortalamaları incelendiğinde Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalığı son test (SO =15.83) değişkenin

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı ön test ($SO= 3.75$) değışkeninden daha yüksek sıra ortalamasına sahip olduğu görölür. Bu durumda Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı son test aşamasında katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerini farkındalığı skoru ön test aşamasından daha yüksek toplumsal cinsiyet rollerini farkındalığı düzeyinde olduğu söylenebilir. Diğer yandan Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı ön test($X=14.83$) ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı son test ($X=4.53$) değışkenleri ortalama değeri de söz konusu bulguları destekler niteliktedir (Çizelge 4.6). Açık bir ifadeyle TCRFT'ne göre katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerini farkındalığının son testte arttığı görölmüştür.

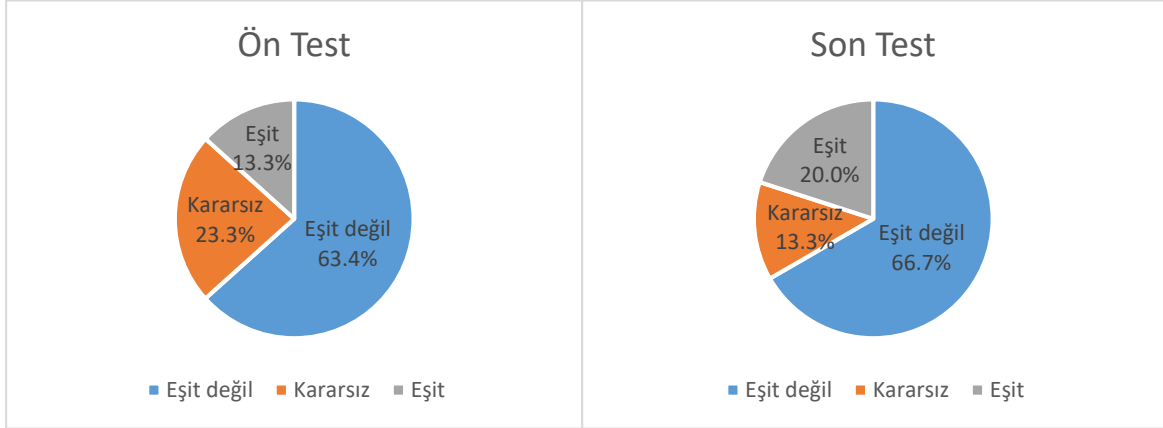
Çizelge 4.7. Evli ve diğer kadınlar arasında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi (TCRFT) için ön test ve son test skorları bakımından farkları

Medeni Durum	N	Ortalama	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	Z	p
Evli	21	133,810	13,38	281,00		
Bekar/ Boşanmış/ Dul						
Toplam	30	148,333				
Evli	21	47,619	16,12	338,50		
Bekar/ Boşanmış/ Dul	9	40,000	14,06	126,50		
Toplam	30	45,333				

Çizelge 4.7 incelendiğinde evli ve diğer kadınlar arasında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı ön test skorları bakımından %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak manidar bir farkın olduğu görölür.($p<0.05$) Sıra ortalamaları incelendiğinde evli kadınların ön test aşamasında daha yüksek TCRFT skoruna sahip olduğu söylenebilir. TCRFT'nin puanlama özelliğine göre TCRFT'nin ön testinden yüksek puan almış evli kadınların diğer kadınlara göre cinsiyet rollerini farkındalığı düşüktür. Diğer yandan toplumsal cinsiyet farkındalığı son test aşamasında evli ve diğer kadınlar arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak manidar bir fark saptanmamıştır.

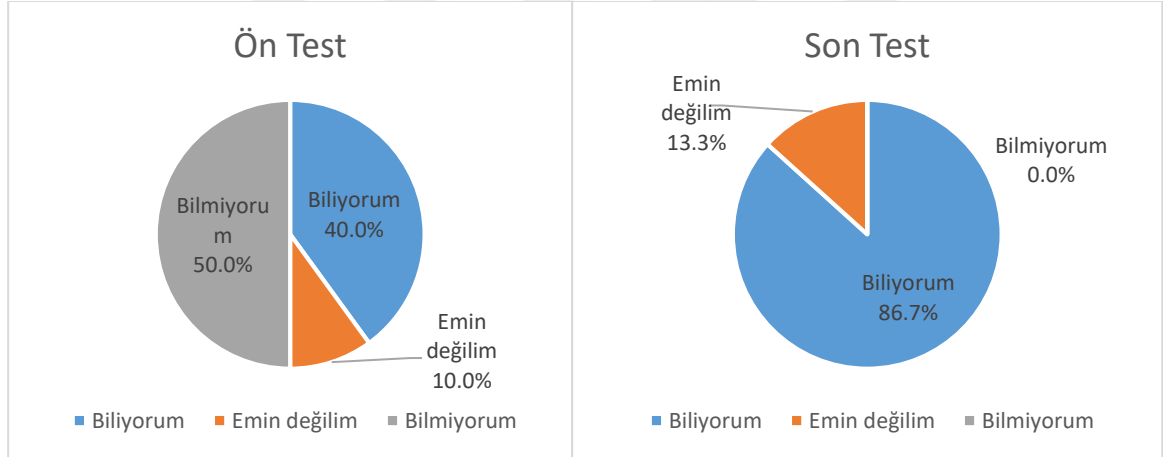
Katılımcıların medeni durum dışından tüm sosyodemografik özellikleri, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı için ön test ve son test skorları bakımından farkları Mann Whitney U Testi ile sınılanmış % 95 güven düzeyinde istatistiksel olarak tümünde manidar bir fark saptanmamıştır. ($p>0.05$)

Çizim 4.1. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin (TCRFT) 1. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi

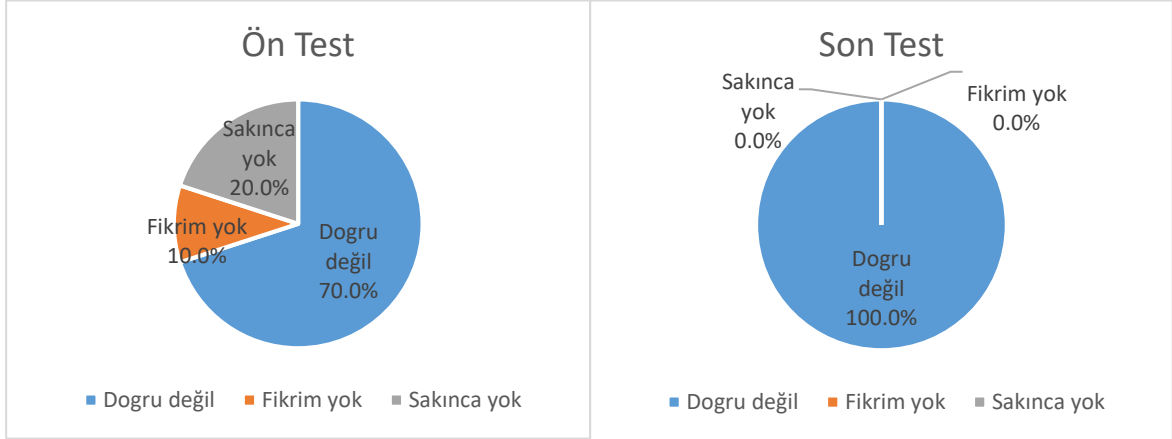
Araştırmaya katılan Suriyeli kadınların “Toplumunuzda kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna ön testte %63.4’ü son testte %66.7’si “Eşit değiller” yanıtını vermiştir (Çizim 4.1). TCRFT’nin 1. sorusuna ön testte ve son testte verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. ($p>0.05$)

Çizim 4.2. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 2. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi

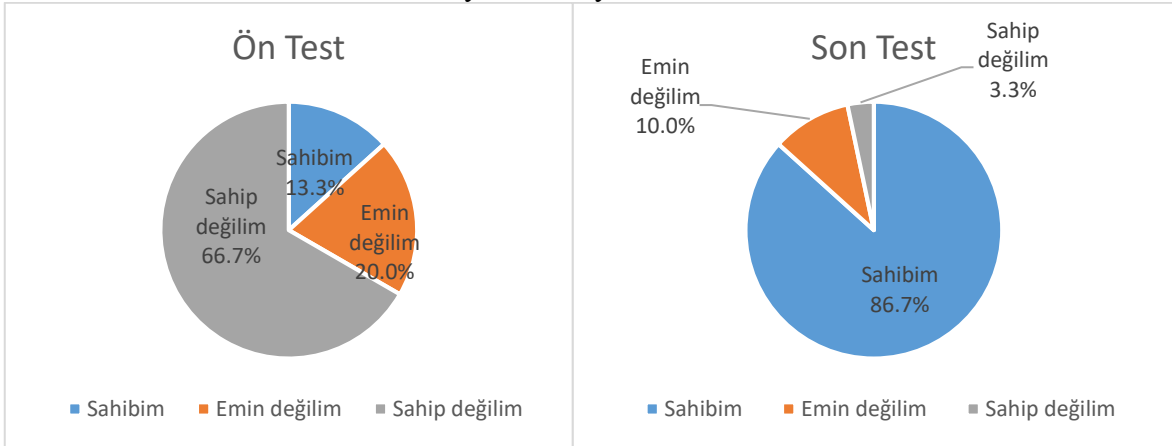
“Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerini biliyor musunuz?” sorusuna ön testte katılımcıların yarısı (%50) “Bilmiyorum” yanıtı vermişken son testte hiç bir katılımcı (%0) “Bilmiyorum” yanıtı vermemiştir. Ön testte “Biliyorum” diyen katılımcıların oranı %40, son testte ise %86.7’dir (Çizim 4.2). TCRFT’nin 2. sorusuna ön testte ve son testte verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p<0.05$)

Çizim 4.3. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 3. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi

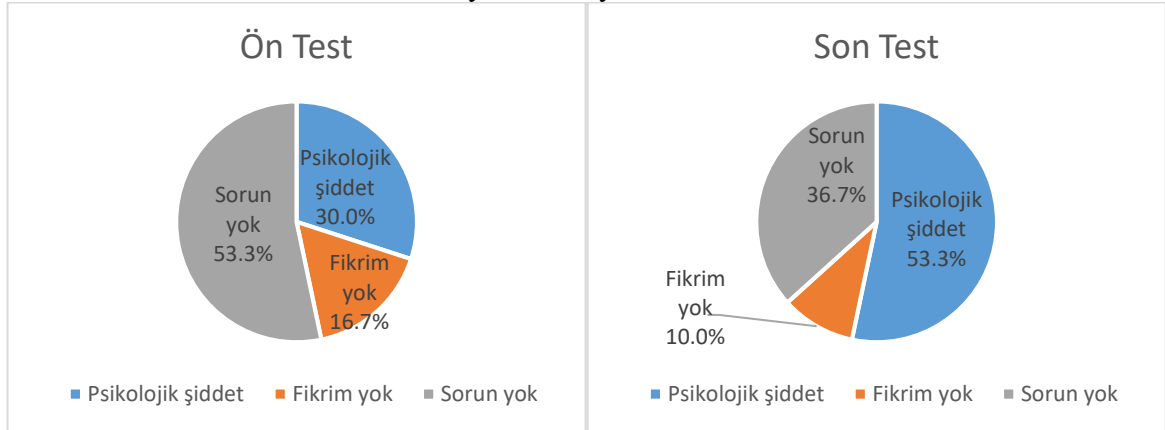
“18 yaşının altında yapılan evlilikler hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna Çizim 4.1.3’te gösterildiği gibi ön testte katılımcıların %70 ‘i son teste ise katılımcıların %100’ü “Doğru bulmuyorum” yanıtı vermiştir. Ön testte katılımcıların %20’si “Bir sakınca görmüyorum” darken son testte bu yanıtı hiç bir katılımcı vermemiştir (Çizim 4.3). TCRFT’nin 3. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Çizim 4.4. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 4. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi.

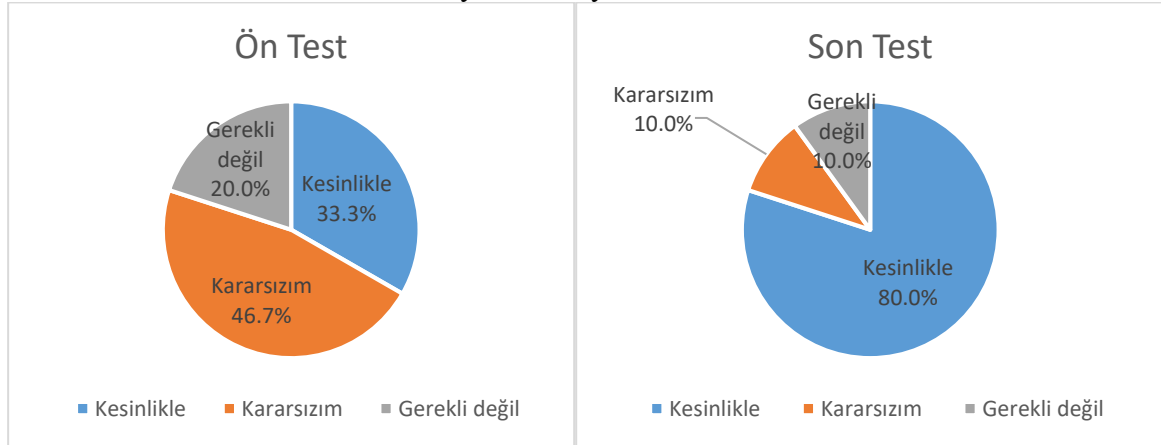
“Şiddette maruz kalmış bir kişiyi şiddetten korunması için ilgili kuruluşlara yönlendirme bilgisine sahip misiniz?” sorusuna araştırmaya katılanların ön testte %66.7’sinin son testte ise %3.3’ünün “Sahip değilim” yanıtını verdiği görülmüştür. “Sahibim” cevabı ön testte %13.3 oranında iken son testte %86.6 oranında işaretlendiği görülmüştür (Çizim 4.4). TCRFT’nin 4. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Çizim 4.5. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 5. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi

“Boşanmış bir kadının dışarıya çıkmak için babasından/erkek kardeşlerinden izin almak zorunda kalması hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna Çizim 4.5'te gösterildiği gibi katılımcıların %53.3'ü ön testte “Bir sorun görmüyorum” cevabını vermiştir. Son testte ise “Bir sorun görmüyorum” yanıtının oranı %36.7 olarak bulgulanmıştır. “Bu bir psikolojik şiddettir” yanıtı ön teste %30 oranında, son testte % 53.3 oranında işaretlenmiştir. TCRFT'nin 5. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p < 0.05$)

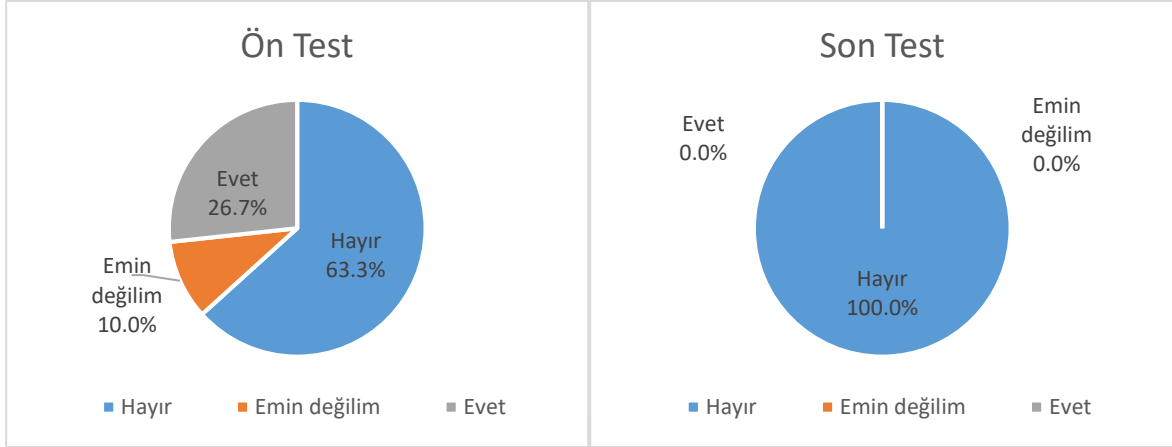
Çizim 4.6. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 6. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi

“Kadınların çalışma hayatında daha çok yer alması gerektiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna Çizim 4.6'da gösterildiği gibi ön teste “Kesinlikle” yanıtını katılımcıların %33.3'ü işaretlerken son testte %80 oranında “Kesinlikle” cevabını vermişlerdir. Araştırmadaki kadınların %46'sı ön testte “Kararsızım” derken son testte %10'nun “Kararsızım” yanıtı verdiği bulgulanmıştır. Ön testte katılımcıların %20'si kadınların çalışmasını görmüyorken

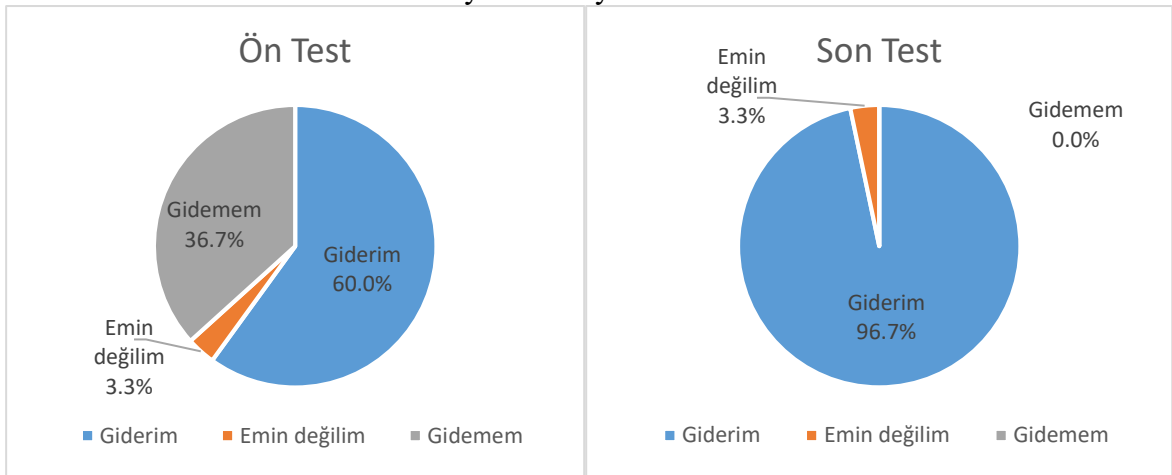
son testte bu oran %10'a düşmüştür (Çizim 4.6). TCRFT'nin 5. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p<0.05$)

Çizim 4.7. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 7. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi

Çizim 4.7'de gösterildiği gibi "18 yaşında bekar bir kadının evlenmek için geç kaldığını düşünüyor musunuz?" sorusuna ön testte katılımcıların %63.3'ü "Hayır", %10'u "Emin değilim" ve %26.7'si "Evet" yanıtını vermiştir. Son testte ise katılımcıların tamamı "Hayır" yanıtını vermiştir. TCRFT'nin 7. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p<0.05$)

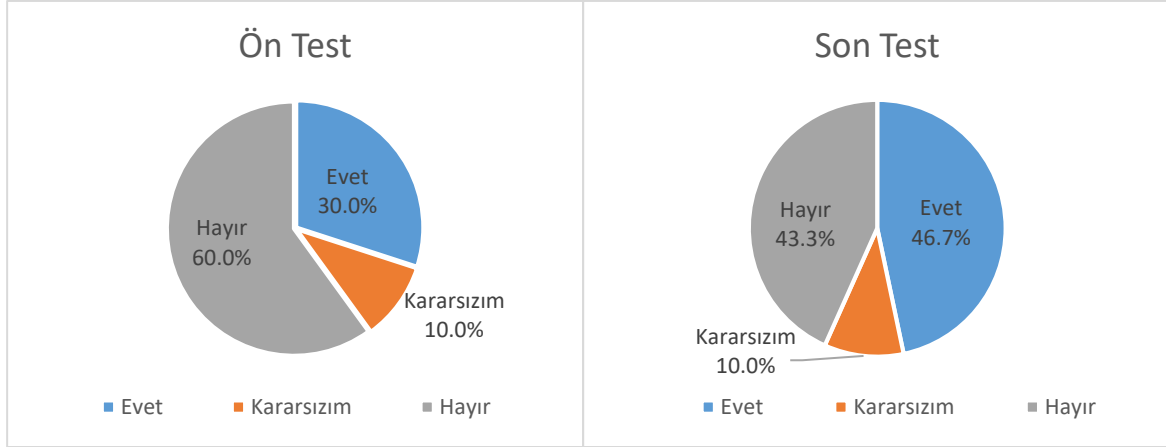
Çizim 4.8. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 8. sorusuna ön ve son testte verdikleri yanıtların yüzdesi

"Tek başınıza otobüse binip hastaneye gidebilir misiniz?" sorusuna ön testte katılımcıların %60'ı "Gidebilirim" yanıtı verirken son testte %96.7'si "Gidebilirim" cevabı vermiştir. Araştırmadaki kadınların %36.7'si ön testte "Gidemem" yanıtını vermiştir, son testte "Gidemem" cevabını verenin olmadığı bulgulanmıştır. Ön ve son testte "Emin değilim

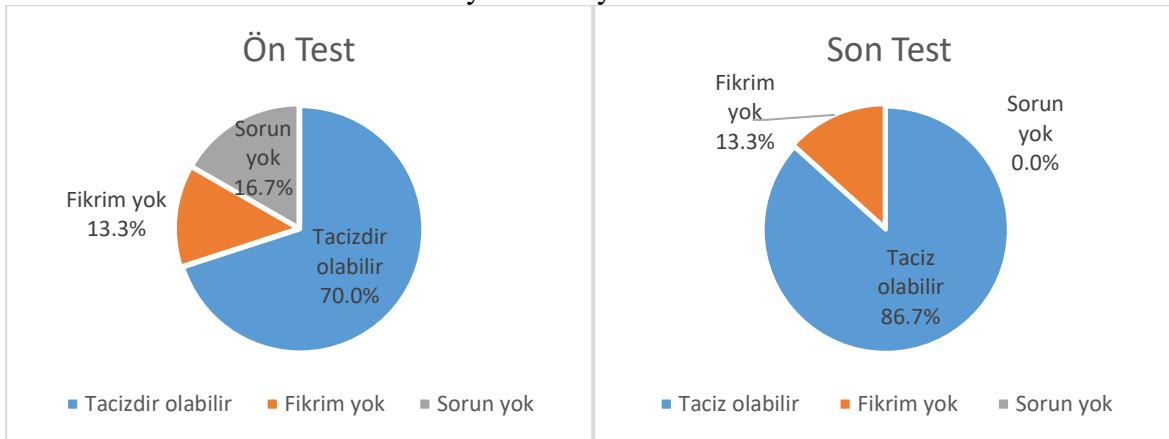
cevabı veren katılımcıların oranı %3.3'tür (Çizim 4.8). TCRFT'nin 8. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Çizim 4.9. Katılımcıların ($s=30$) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 9. sorusuna ön ve son teste verdikleri yanıtların yüzdesi

“Kadınların çalışma hayatına girmelerinin engellendiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna Çizim 4.9’da gösterildiği ön teste katılımcıların %60’ı, son teste katılımcıların 43.3’ü “Hayır” yanıtını işaretlemiştir. Ön teste “Evet” cevabı katılımcıların %30’undan gelirken son teste “Evet” yanıtının oranı 46.7’ye çıktığı görülmüştür. Her iki testte de kararsızların oranı %10 olarak bulgulanmıştır. TCRFT’nin 9. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. ($p > 0.05$)

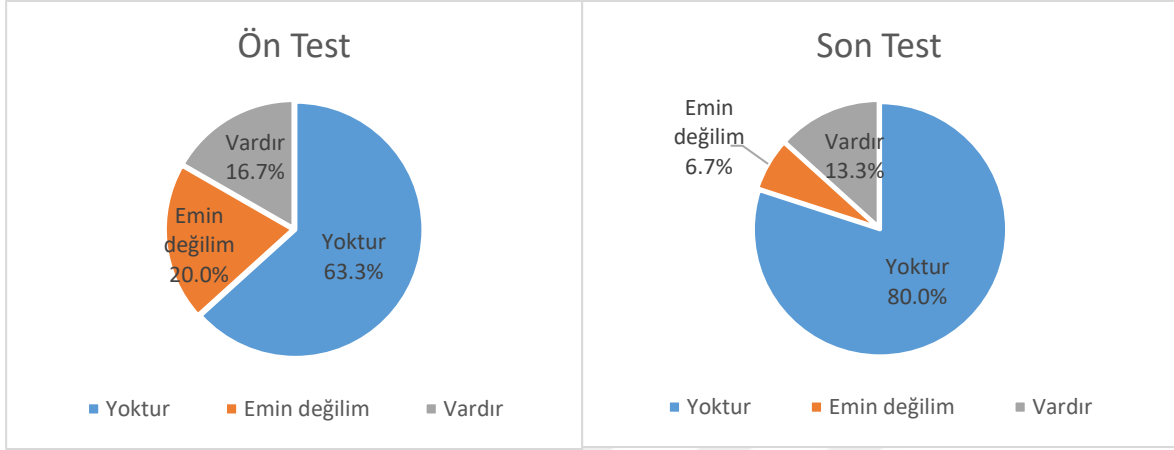
Çizim 4.10. Katılımcıların ($s=30$) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 10. sorusuna ön ve son teste verdikleri yanıtların yüzdesi

“Başı açık olan bir kadının erkekler tarafından rahatsız edilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna ön teste kadınların %70’i son teste ise 86.7’si “Taciz olabilir, doğru bulmuyorum.” yanıtını vermiştir. Ön teste katılımcıların %16.7’si “Bir sorun görmüyorum yanıtı vermiştir, son teste bu cevabı veren bir katılımcı yoktur. Ön ve son teste katılımcıların %13.3’ü “Bir fikrim yok” yanıtını vermiştir (Çizim 4.10). TCRFT’nin 10.

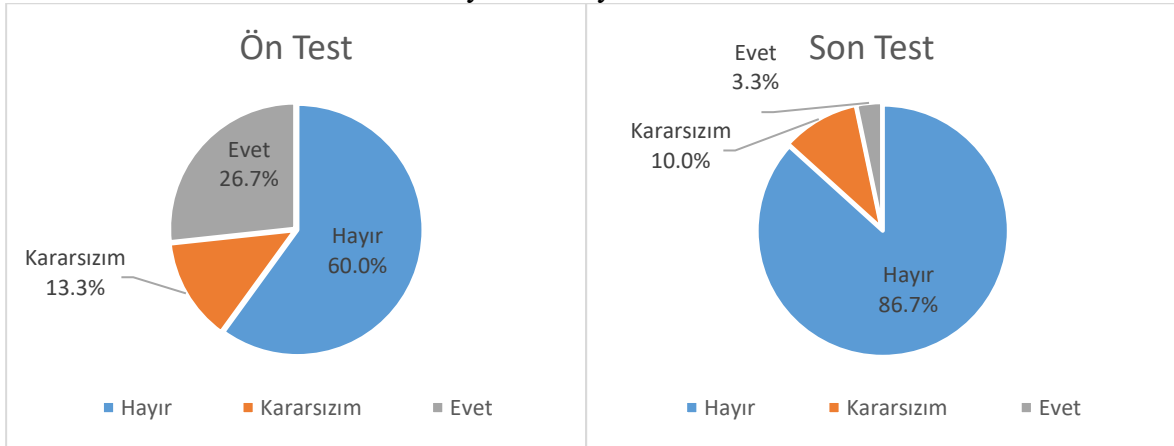
sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Çizim 4.11. Katılımcıların ($s=30$) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 11. sorusuna ön ve son teste verdikleri yanıtların yüzdesi

Çizim 4.11’de gösterildiği üzere “Kadınların, kocaları her istediğinde cinsel ilişkiye girme mecburiyetleri var mıdır?” sorusuna ön teste araştırmadaki kadınların %63.3’ü son teste ise %80’i “Yoktur” yanıtını vermişlerdir. Ön teste “Vardır” diyenlerin oranı %16.7 iken son teste bu oran %13.3’e düşmüştür. “Emin değilim” diyenlerin ön teste oranı %20’dir, son teste %6.7 olduğu bulgulanmıştır. TCRFT’nin 11. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. ($p > 0.05$)

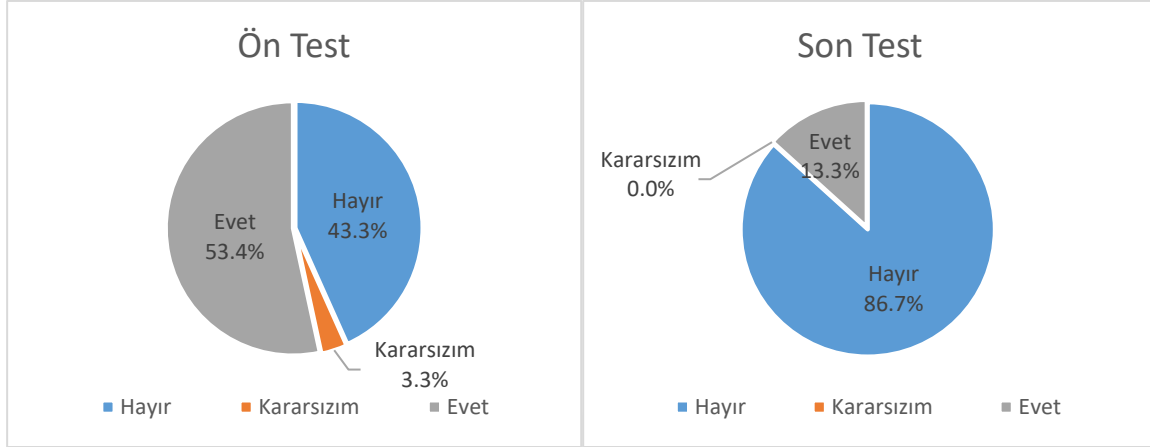
Çizim 4.12. Katılımcıların ($s=30$) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 12. sorusuna ön ve son teste verdikleri yanıtların yüzdesi

“Erkeklerin iş alanlarında kadınlardan daha başarılı olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna ön teste katılımcıların %60’ı “Hayır” yanıtını vermiştir, son teste ise bu oran %86.7’ye yükselmiştir. Ön teste “Evet” seçeneğini seçenlerin oranı %26.7, son teste “Evet” yanıtı verenlerin oranı %3.3’tür. Katılımcıların “Kararsızım” seçeneğini ön teste %13.3, son teste

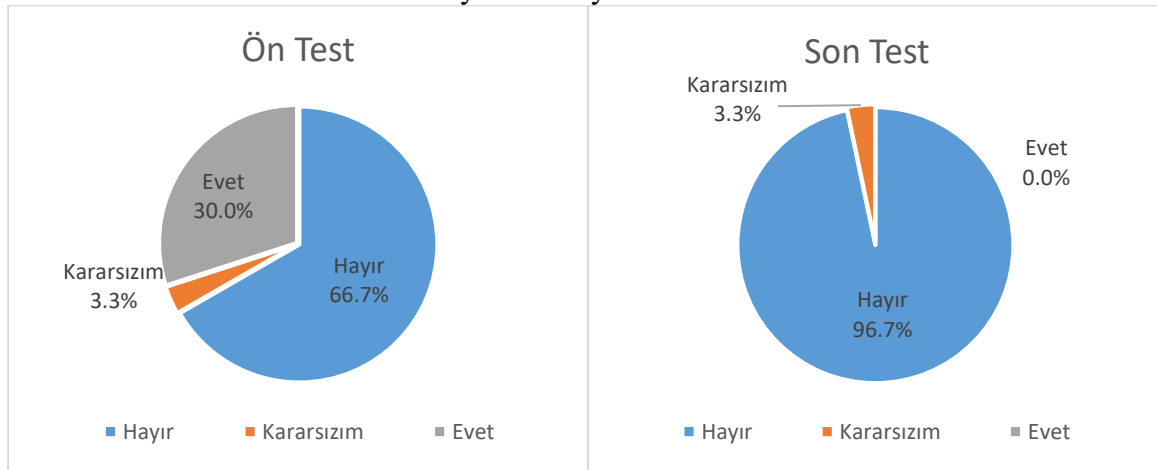
%10 oranında işaretledikleri bulgulanmıştır (Çizim 4.12). TCRFT'nin 12. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p<0.05$)

Çizim 4.13. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 13. sorusuna ön ve son teste verdikleri yanıtların yüzdesi.

Çizim 4.13'de gösterildiği gibi "Kadınların sadece ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna katılımcıların ön teste verdikleri "Hayır" cevabının oranı %43.3 iken bu cevabın oranı son teste %86.7'ye yükselmiştir. "Evet" yanıtının oranı ön teste %53.4 iken son teste %13.3'e düşmüştür. Katılımcılar ön teste % 3.3 oranında "Kararsızım" seçeneğini işaretlerken, son teste bu yanıtı veren olmamıştır. TCRFT'nin 13. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p<0.05$)

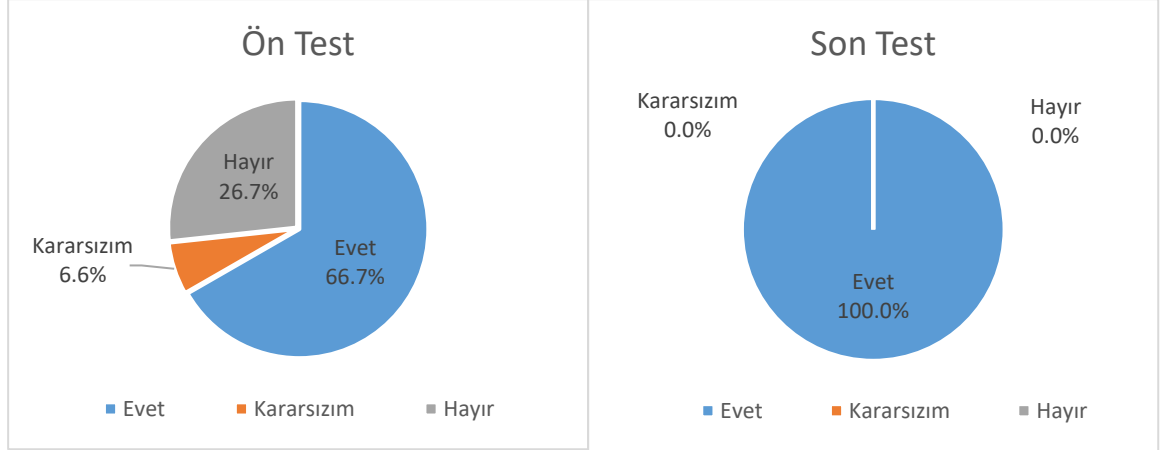
Çizim 4.14. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 14. sorusuna ön ve son teste verdikleri yanıtların yüzdesi

"Boşanmış bir kadının sevdiği biriyle evlenmesini yadırgar mısınız?" sorusuna ön teste katılımcıların % 66.7'si "Hayır" yanıtını verirken bu oran son teste %96.7'ye yükselmiştir. Ön teste kadınların %30'u "Evet" derken, son teste hiç bir katılımcı "Hayır" seçeneğini

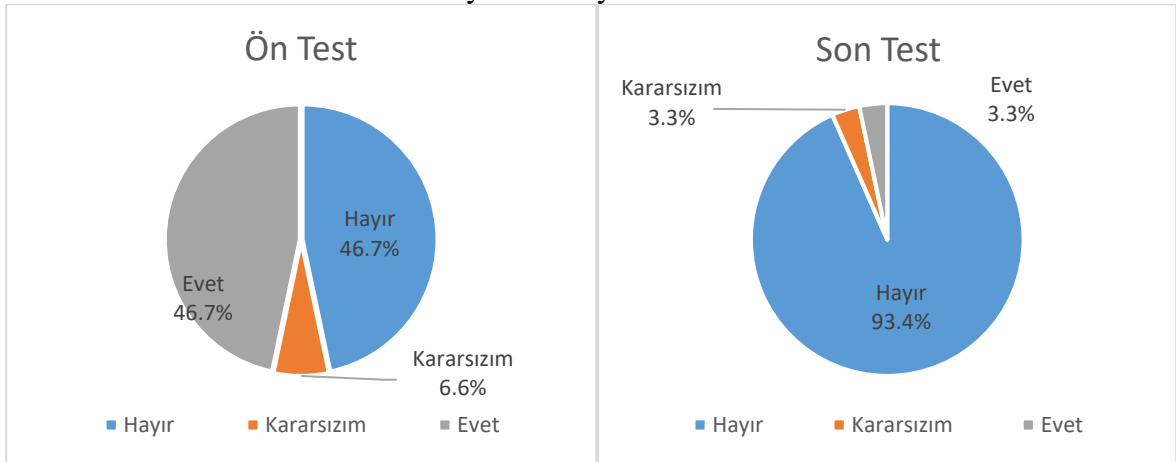
işaretlememiştir. Ön ve son teste “Kararsızım” cevabı verenlerin oranı %3.3 olarak bulgulanmıştır (Çizim 4.14). TCRFT’nin 14. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p<0.05$)

Çizim 4.15. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi’nin 15. sorusuna ön ve son teste verdikleri yanıtların yüzdesi

Çizim 4.15’te gösterildiği gibi “Türkiye’de tek başınıza faturaları ödeyebilir ve mutfak alış verişini yapabilir misiniz?” sorusuna Ön testte katılımcıların %66.7’si “Evet”, %26.7’si “Hayır” ve %6.6’sı “Kararsızım” cevabı vermiştir. Son testte araştırmaya katılan kadınların tamamının “Evet” yanıtını verdiği bulgulanmıştır. TCRFT’nin 15. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p<0.05$)

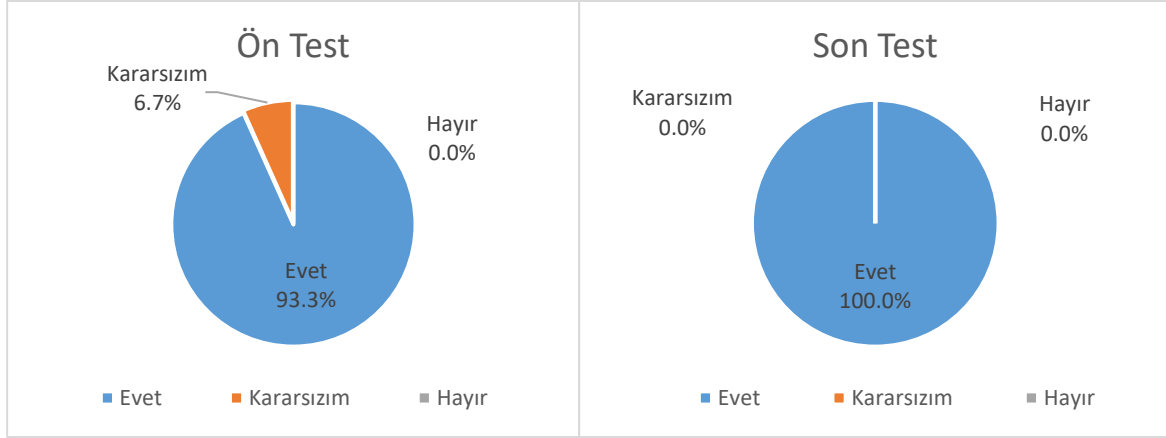
Çizim 4.16. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi’nin 16. sorusuna ön ve son teste verdikleri yanıtların yüzdesi

“Evlenmek için sadece imam nikâhının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna ön testte katılımcıların %46.7’si “Evet” derken son testte kadınların sadece %3.3’ü “Evet” cevabını vermiştir. Ön testte katılımcıların %46.7 oranında verdiği “Hayır” yanıtı son testte %93.4’e yükselmiştir. “Kararsızım” diyen katılımcıların oranının da %6.6’dan %3.3’e

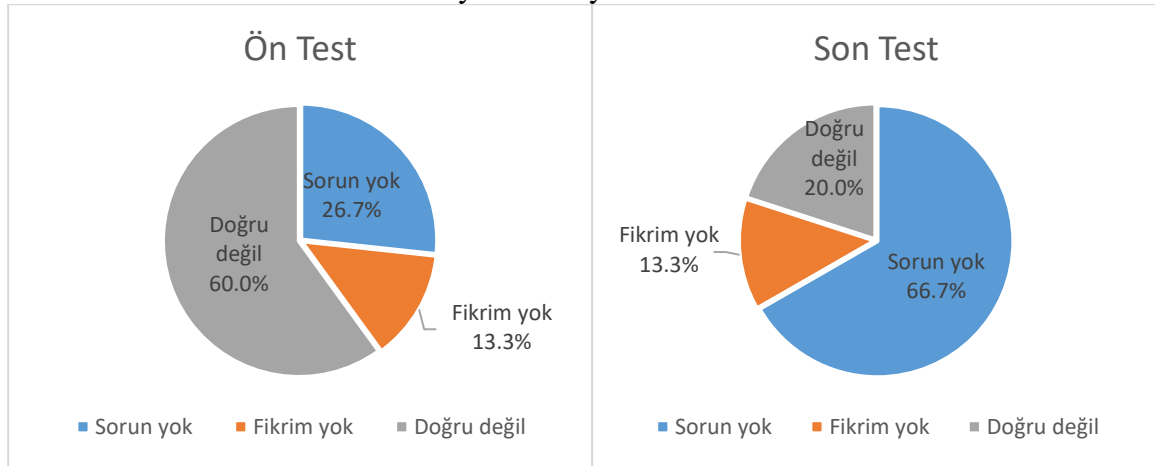
düştüğü görülmüştür (Çizim 4.16). TCRFT'nin 16. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p<0.05$)

Çizim 4.17. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 17. sorusuna ön ve son teste verdikleri yanıtların yüzdesi

Çizim 4.17'de gösterildiği gibi "Kız çocuklarının üniversitede okumalarını destekler misiniz?" sorusuna ön testte katılımcıların %93.3'ü "Evet" cevabı son testte %100 oranına yükselmiştir. "Kararsızım" yanıtı sadece ön testte katılımcıların %6.7 tarafından verilmiştir. Ön testte ve son testte kız çocuklarının üniversite okumalarına destek olmayı reddeden hiç bir katılımcının olmadığı bulgulanmıştır. TCRFT'nin 17. sorusuna ön ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. ($p<0.05$)

Çizim 4.18. Katılımcıların (s=30) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin 18. sorusuna ön ve son teste verdikleri yanıtların yüzdesi

"Bir kadının yalnız yaşamasını hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna ön testte katılımcıların %60'ı "Doğru bulmuyorum" derken son testte bu oran %20'ye düşmüştür. "Bir sorun görmüyorum" diyenlerin oranı ön testte %26.7 iken son testte bu oran %66.7'ye yükselmiştir. "Bir fikrim yok" yanıtı ise hem ön testte hem de son testte %13.3 oranına

bulgulanmıştır (Çizim 4.18). TCRFT'nin 18. sorusuna ön teste ve son teste verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. ($p<0.05$)

4.1.4.Beck Depresyon Envanteri ve Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalık Testi'nin İlişkisi

Çizelge 4.8. Örneklemde Beck Depresyon Envanteri ön test-son test ve Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalık Testi ön test-son test korelasyon matrisi

	BDE Ön Test	BDE Son Test	TCRFT Ön Test	TCRFT Son Test
r	1	0.053	0.351	-,362*
p		0.782	0.057	0.049
N		30	30	30
r		1	0.105	,426*
p			0.582	0.019
N			30	30
r			1	0.054
p				0.777
N				30
r				1
p				
N				30

Çizelge 4.8 incelendiğinde Beck Depresyon Envanteri ön test ile Toplumsal Cinsiyet Roller Farkındalık Testi ön test arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon ilişkisinin olmadığı görülür. Diğer yandan BDE son test ile TCRFT son testi arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir korelasyon ilişkisinin olduğu görülmüştür. ($r=0.426$, $p<0.05$). Bu durumda son test aşamasında kadınlarda depresyon skoru artıkça cinsiyet farkındalık skoru da artmaktadır. TCRFT'nin ters puanlı yapısı düşünüldüğünde bu durum şu şekilde yorumlanabilir; son test aşamasında kadınların depresyon düzeyi artıkça toplumsal cinsiyet rolleri farkındalıkları azalmaktadır veya tersi bir durum olarak son test aşamasında depresyon düzeyi azaldıkça kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri farkındalık artmaktadır. İncelenen diğer korelasyon ilişkileri %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bireylerin ön test depresyon düzeyleri ile son test depresyon düzeyleri ilişkisizdir. Bireylerin ön test toplumsal cinsiyet farkındalık ile son test toplumsal cinsiyet farkındalık ilişkisizdir. Ön test aşamasında kadınların toplumsal cinsiyet farkındalık ile depresyon düzeyleri de ilişkisizdir (Çizelge 4.8).

4.2. Nitel Bulgular

Nitel veriler 6 komite üyesiyle yüz yüze görüşme yapılarak toplanmıştır. 6 kadın, komite üyeleri arasından rastgele seçilmiştir ve görüşmeler 20- 25 dakika arasında sürmüştür. Görüşülen kadınların hepsi Türkiye’de ev kadını olup Yarımın Kadınları Komitesi’nde gönüllü olarak çalışmaktadır. Görüşmeler, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği’nin Gaziantep’teki Sada Kadın Gelişim Merkezi’nde tercüman eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Alıntılarda geçen isimler kadınların gerçek adları değildir, tamamıyla uydurma isimler kullanılmıştır.

Komite üyeleri ile yapılan görüşmeler “göç öncesi yaşam”, “göç sonrası yaşam ve ruhsal durum”, “toplantıların yarattığı psikososyal etkiler” “yeni kadın kimliği inşası” başlıkları altında incelenmiş ve betimsel analizi yapılmıştır.

4.2.1. Göç Öncesi Yaşam

Yüz yüze görüşmelere katılan kadınlar göç öncesi süreçlerini; hayatlarının sıradan, basit , ev işleri ve çocuklarının bakımı ile ilgilenererek, eşlerle birlikte refah ve mutluluk içinde geçirilen zamanlar olarak değerlendirmişlerdir. Feodal yapının güçlü olduğu kültürlerinde dışarıya çıkmanın yasak olduğu sadece akraba ziyaretlerine izin verildiğini belirtmişlerdir. Kadınların Suriye’deki yaşantısında toplumsal cinsiyet rollerine uygun davrandıkları ve bu rolleri sorgulamadan yaşamlarını sürdürdükleri anlaşılmıştır.

Havva 31 yaşında, çocuk yaşta evlenmiş ilkokul mezunu 4 çocuklu, gruptaki lider kadınlardan biridir. Havva göçten önceki hayatından şöyle bahsediyor:

Savaştan önce sıradan bir kadındım. 17 yaşında evlendim 2 buçuk yıl önce de nişanlandım. Çok normal bir hayat, normal bir kadındım. Evdeydim, girip çıkmıyordum. Kapalı bir toplumdun zaten bizim toplum. Evlilikten sonra da hep evime odaklanıyordum, çocuklarıma... Kendimi aslında çocuklarımla üzerinden göstermeye çalışıyordum. Çocuklarımla ilgileniyordum, hep temiz dursunlar, hep şık olsunlar diye. Hayatımız çok normaldi eşim ve çocuklarımla beraber. Eşim işten gelirdi çocukları uyutup eşimle bir yerlere giderdik veya evde otururduk. Her şey çok sıradandı ondan sonra da savaş geldi zaten...

Yaşı 31 olan Umut’un çocuğu olmadığından eşi ikinci bir kadınla imam nikahı yapmıştır. Boşanmak için mücadele eden Umut ilkokul mezunudur. Umut’un Suriye’deki yaşantısıyla ilgili paylaşımları şöyledir:

Evli bir kadındım, dışarı hiç çıkamazdım yasaktı çünkü. Eşim ve ailesinde bu çok ayıp, yasak bir şeydi. Eşimin terzi atölyesi vardı. Sabah uyanırdık, temizlik yapardık, evin işlerini yapardık, yemek pişirirdik. Atölyenin işlerini eve getirirlerdi o işlerle uğraşırdık hiç boş zamanımız yoktu.

Hüner'in 13 yaşındaki oğlu Suriye'de sokakta oynarken varil bombasının düşmesi sonucu hayatını kaybetmiştir. 38 yaşındaki Hüner'in göç öncesine dair ifadeleri şöyledir:

Suriye'deyken 4 çocuğun annesiydim, pek yaptığım bir şey yoktu. Ziyaretlere gidiyorduk arkadaşlarla, annemin evine gidiyordum, aileme gidip geliyordum başka da yaptığım hiçbir şey yoktu (...). Sadece cuma günüm farklıydı toplanıp hep beraber köye giderdik, eğlenirdik köyde. Diğer günlerde de evin işlerini yapardım, temizlik yapardım. Çocukları okula gönderirdim. Çocuklar okuldan gelirdi, beraber ders çalışırdık. Çocuklara yardımcı olurdu, akşam çocuklar uyurdu ben de eşimi beklerdim.

4.2.2. Göç Sonrası Yaşam ve Ruhsal Durum

Görüşme yapılan kadınlar Türkiye'ye göç etmelerinin ardından geride bıraktıklarına duydukları özlemden ve kayıplarının yasını tuttuklarından söz etmişlerdir.

Evlendiğinde yaşı 19 olan ve zor olsa da yakın zamanda boşanmayı başaran 34 yaşındaki Zine, tek kızını Suriye'de bırakarak Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış ilkokul mezunu bir kadındır. Zine göçten sonra duygularını şöyle ifade ediyor:

Suriye'den Türkiye'ye geldiğimde psikolojim bayağı kötüydü. Kızını bırakmış bir anne... Yalnız buraya gelmiş her şeyden umudum kesilmiştim, artık kimseyle konuşmuyordum bile hiç kimseye güvenim bile yoktu...

Üniversite mezunu 53 yaşındaki Sultan, Suriye'deyken sınıf öğretmenliği yapmıştır. Evli olan Sultan'ın 3 çocuğu vardır. 18 yaşını yeni tamamlamış bir oğlu İsveç'e kaçak yollarla gitmiştir. Sultan göçten sonra yaşadığı kayıplardan şöyle söz ediyor:

Çok Kötü bir durumdaydım üzgündüm ülkemi bırakmıştım ailemi, akrabamı herkesi bırakmıştım(...) Türkiye'de kendime düzenli bir hayat kuramıyordum önceleri. Hiç rahat değildim, hiç kimsem yoktu, sığınacak kimsem yoktu.

Havva, göçün ardından ikili duygularından bahsediyor:

Türkiye'ye ilk geldiğimde değişik bir duyguydu, çok mutluydum aslında. Savaştan kurtulmuştum, burada su var, elektrik var, hayat var diye. Yine de çok zordu, çok çok kötüydü. Dükkanda yaşıyorduk ama mutluydum. Tek başına , bize özel bir düzen vardı çocuklarımla beraber(...) Sosyal hayatım tamamen yok olmuştu. Suriye'deyken arkadaşlarım vardı, ablalarım, akrabalar... Gidip geliyordum. Burada ablam vardı ama evi çok uzaktaydı gidip gelemiyordum.

Kadınlar; umutsuzluk, yalnızlık, güvensizlik, korku, üzüntü, boşluk, değersizlik duygularını hissettiklerini ve sosyal destek bulamadıklarını dile getirmişlerdir. Göçün hemen sonrasında dil bariyeri, maddi yetersizlik, insanlara ve mekanlara karşı duyulan yabancılaşma,

haklara erişimde zorluklar, kötü ev koşulları ve toplumsal baskı gibi yaşam güçlüklerden bahsetmişlerdir.

Evden çıkmamız çok nadirdi. Türkiye'ye ilk geldiğimde psikolojim çok bozuktu ve destek olan kimse yoktu. Bu toplumda hiç bir önemim olmadığını hissediyordum. Bütün çevremden baskı görüyordum ve hiç bir değerim yoktu ne evimde ne kocamda. (Umut)

Melek 31 yaşında, lise mezunudur. 18 yaşında evlendirilen Melek'in 3 çocuğu vardır. Melek, göçten sonra ruhsal durumundan bahsederken Suriye'deki rutin yaşantısıyla Türkiye'deki hayatını kıyaslıyor. Melek'in göçten sonra ruhsal durumuna yaptığı atıflar şöyle:

Türkiye'ye geldikten sonra izole odum diyebilirim hep tek başıyım. Dışarıya çıkmayı sevmezdim. Suriye'de eşimle beraber çıkardım, arabayla gidip gelirdim istediğim yere ama burada hiç bir yere girip çıkamıyordum korku vardı Türkiye'de. Bilmediğim bir dil ve bilmediğim bir devlet.

Yeni bir ülkeye geldim dili bilmiyorum nereye gideceğimi ne yapacağımı bilmiyorum. Sokaklarda yürümeyi bilmiyordum. (Sultan)

Çocuklar okula gitmiyordu. Küçük bir dükkanda yaşıyorduk, hiç hareket yok çocuklar bir şey yapmıyorlar. Çocuklar sabahtan akşama dizi izliyordu. Bir dizi bitiyor, diğer diziyi izliyorlardı. Bu beni çok rahatsız ediyordu, çok üzülüyordum. Bir küçük park vardı evimizin orada. O parka gidip oturuyordum, biraz dinlenmek rahatlamak için ama o parkta oturup ağlıyordum hiç dinlenmiyor, rahatlayamıyordum. Ondan sonra çocuklarımı okula gönderebildim, çocuklar okula gittiler. Ama benim hayatım hala düzenli değildi rahat değildi, ben rahat değildim. Kendime şey diyordum ben neden yaşıyorum ki sadece burada yemek pişirip evde kalıyorum, temizlik yapıyorum. (Havva)

Durumumuz bayağı kötüydü. Ablamla aynı evde oturuyordum. Çocuklarım ve ablam iyi anlaşıyorlardı taa ki ablam evden çıkana kadar. Eşim çalışmıyordu, ben çalışmak zorunda kaldım atölyelerde ben çalıştım ben yardımcı oluyordum. Eşim sokaklarda seyyar satıcılık yapıyordu, oyuncak satmak zorunda kalıyordu. (Hüner)

4.2.3. Toplantıların Yarattığı Psikososyal Etkiler

Kadınların komite toplantılarında söz ederken sıklıkla vurguladığı noktalar “değişim ve güçlenmek” olmuştur. Ayrıca öz güven ve cesaret artışı, korkunun azalması, tek başına karar alabilmek, kendini keşfetmek, kendini ifade edebilmek, değerli hissetmek gibi duygular ve eylemlerin üzerinde durmuşlardır. Çevreleriyle kurdukları ilişkilerin düzeldiğinden söz etmişlerdir.

Özgüvenim arttı, kendime güveniyordum artık, kendimi ifade edebiliyordum artık. Daha önce kendi fikrimi söyleyemezdim, korkardım ama şimdi fikirlerimi korkmadan söyleyebiliyorum. (Umut)

Onlara(Yarının Kadınları'na) katıldıktan sonra, daha çok derinleştikten sonra daha güçlü oldum diyebilirim. Artık evden girip çıkıyordum, korku vardı içimde ama o korku yavaş yavaş azalıyordu (...) Şöyle bir şey değişti kendi kararlarımı kendim almıyordum. Anneme arkadaşşıma danışıyordum kardeşime... Sonra kararlarımı artık tek başıma almaya başladım. Adım atıyordum eskiye bakmıyordum geride kalan şeylere bakmıyordum. (Zine)

Kendi karakterimi gördüm, kendimi keşfettim. Güçlü bir kadını, zayıf değilim. (...) kendimi savunabiliyordum artık, daha güçlü olduğumu gördüm. Evet savaş oldu, başımızdan geçti, evet ben güçlüydüm. Her şeye karşı duruyordum, diktim ama kendimi keşfetmemiştim. Kendimi keşfettim burada. Eşim de yavaş yavaş ikna olmaya başladı, onla konuşuyordum, toplantıyı anlatıyordum. Eşim de mutluydu bu durumdan. Çünkü ben komiteden önce hep yalnızdım. Yalnız olduğum için sinirlendiğim zaman eşime bağırıyordum, kızırıyordum. Ben hep tek başımayım, dışarı çıkamıyorum hep evde yalnızım diyordum. O da mutlu oldu, bu mutluluk aileme de yansıdı. (Havva)

Kendimi bu toplumda bir yerim var gibi hissediyorum. Kendimi önemli bir insan olarak görüyorum. Beni dinleyen var, eskisinden daha fazla farkındalığım var (...) Kendime güvenim daha arttı, daha çok büyük bir güven oldu bende. Daha önce toplumda bir şey yapmıyordum. Şimdi daha çok uğraşıyorum, çalışıyorum. Toplumu ben de değiştirebilirim, öyle bir inancım var. On kişi arasından birini ikna edersem bu bana yeter. (Melek)

Kadınlar toplantılardan bahsederken güvende hissettiklerini, dostluk ve arkadaşlık ilişkileri kurarak sosyalleştiklerini de dile getirmişlerdir.

Birçok şey değişti. Öncelikle kendimi güvende hissettim. Arkadaşlarım oldu, bu arkadaşlarım benim ülkemden Suriye'dendi.(...) İkinci ülkemde gibi hissediyorum kadınlarla beraber özellikle bir aile gibiyiz zaten kadınlarla. Hatta burayı bırakır başka yere gidersem ülkemi bırakır gibi olacağım, özellikle komiteyi. (Sultan)

Yeni bir şey oldu hayatımda, değişiklik oldu, arkadaşlarım oldu, beni dinleyen kişiler oldu. Oradaki arkadaşlarımın da dertleri vardı. Onlarında pek hayatları düzgün gitmiyordu. Hepimiz konuşuyorduk, dertleşiyorduk, her şeyi anlatıyorduk. (Havva)

Görüşmeler esnasında kadınların, toplumsal cinsiyet rollerini sorguladıkları ve bu konuda farkındalıklarının oluştuğu gözlemlenmiştir. Kadınlar, grup oturumlarının etkilerinden bahsederken haklarını öğrenip kadın sorunlarına daha geniş çerçeveden bakarak sorunların toplumsallığına dikkat çekmişlerdir. Çözüm üretmek ve diğer kadınlara ulaşmak için sorumluluk almaya hazır olduklarını ifade etmişlerdir.

Ben çok değiştim. Daha önce insanlara bakıp bir sorun gördüğümde sadece o soruna bakıyordum sadece bana ne diyordum. Benim için bir sıkıntı değil. (...)İnsanların sorunu olsa da şey diyordum herkes kendi hayatını kendi yaşar zaten, bana ne. Şimdi şöyle düşünüyorum kişilerin yardıma ihtiyacı var özellikle psikolojik yardıma, psikolojik desteğe yani alttan alta olsa insanlara destek vermek istiyorum (...) Erken yaşta evlilik, şiddette

uğrayan bir kadın gördüğümde hatta ben şiddette uğradığımda bile çok normal bir şey diyordum. Ama Yarının Kadınları hayatımda olduktan sonra şöyle bir şey değişti. Çözüm bulmam lazım diyordum kendime. Hatta çocuklarıma da çok etkisi oldu aslında. Mesela bakıyorlar birisi küçük yaşta evleniyor o çocuğun annesi ve babası hakkında şikayetçi olmamız gerektiğini söylüyorlar. Benim gibi çocukları da bunun bir sorun olduğunu görüyorlar. (Melek)

Haklarımı öğrendim, sorumluluk alabilmeyi öğrendim. İlk geldiğimde eşime sen al, sen git, gel, sen yap diyordum. Benim de bunları yapmam gerektiğini bilmiyordum. Bunu öğrendim eşime destek olmaya başladım. Çocuklarıma destek olmaya başladım. Ben de artık bir şeyler yapmaya başladım. Daha güçlü oldum. Çok fazla bilgi vardı, ben hiç birini bilmiyordum Suriye'deyken. Hepsini burada öğrendim (...) Şimdi kadınları bilgilendirmek istiyorum ve faydalandığım her şeyden bütün kadınlarında faydalanmasını istiyorum. (Hüner)

Havva, grubun yarattığı farkındalıklardan söz ederken geç kalmışlığın pişmanlığını dile getiriyor:

Eğitimler almaya başladık, erken yaşta evlilikler ile ilgili , şiddet ile ilgili. Hatta şiddetin ne demek olduğunu bile bilmiyorduk aslında. Şey biliyorduk bir erkek eşini dövdüğü zaman erkek haklıdır, kadın suçludur. Kadın kendi eliyle sopayı eşinin eline verir. Kadın sopayı verir ve o, eşinin elinden çeker. Bize eskiler öyle anlatmıştı. Eşlerimiz de buna ikna olmuşlardı, ben ona bir şey dediğim zaman kendini bana benzetme ben erkeğim derdi(...) Hedefim aslında bütün kadınlar oldu. Bütün arkadaşlarıma, tanıdığım her kadına konuşuyordum komiteyi ile ilgili, komitede olan değişimle ilgili hepsini davet ediyordum. Ve gelenler oluyordu, onlar da katılıyordu. Bir de komiteye katılan kadınlar çekilemiyordu, imkansız(...) Çok şey öğrendim ama içimde şöyle bir pişmanlık vardı. Keşke ben eskiden beri böyle olsaydım.

Kadınların geleceğe dair umutlarının ve planlarının olduğu gözlemlenmiştir.

Kendime daha fazla güveniyorum. Hayatı daha fazla seviyorum ve gelecek ile ilgili planlarım oldu. Gelecekte bir sürü şey yapabilirim. (Umut)

Biz savaştan geldiğimizde tamamen ölü gibiydik. Yeniden dirildik hayata asıldık, bağlandık. (Zine)

Aslında kendimi yaş olarak daha küçük görüyorum şimdi. Yaşımdan daha küçüğüm. Çok şey öğrendim, çocuklarıma da öğreteceğim ve geride kalan kadınlara da öğreteceğim. (Hüner)

4.2.4. Kadın Kimliğinin Yeniden İnşası

Katılımcıların özellikle kültürel kurallardan ve cinsiyet rollerinden ötürü kısıtlandıkları fakat artık hem feodaliteye hem de ataerkiye karşı pratiklerinin olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca kadınlar, cinsiyet eşitliğine inandıklarını vurgulamışlardır.

Kadın olmanın daha güçlü olduğunu hissettim. Ben çok güçlü oldum kadın her şeyi yapabilir, kadın ve erkek eşit onu anladım. Benim için kadın öyle temsil ediliyor. Özellikle kültürden ve adetlerden dolayı izin verilmiyordu, bunları yapamıyordu kadın. (...) Bütün kadınların daha güçlü olmasını diliyorum. Bütün kadınlar her şeyi yapabilsinler tek başlarına. (Sultan)

Kültürümüzde Halep'te kadınların hiç bir söz hakkı yoktu. Hiçbir şey diyemezdi şimdi söyle düşünüyorum kadınlarında kararları var kadın ve erkek eşitler benim için kadının daha çok fazla hakkı var bence. (Zine)

Bu toplantıda kadınlarla ilgili konuştukları için kadınların değerli olduğunu anladım. Kadınların fikirleri, konuştukları boşa gitmeyecek. Şöyle hissettim ben de bu toplumun bir üyesiyim, bir şey yapabilirim, bir adım ileriye atabilirim toplantılar sayesinde. (Melek)

Kadın, sadece evde kalmamalı, dışarı çıkabilir ve başka kadınlara faydası dokunabilir. (Umut)

Şunu gördüm kendi gözümle kadının hayattaki rolü erkeğin ve herkesin rolünden daha büyük. İşte ve her yerde evde onun rolü çok daha büyük. Eğer kadın doğru yönde ise herkes doğru yönde olur. Hatta şunu fark ettim bir kadın şiddete uğruyorsa sadece kadın şiddete uğramıyor, çocukları da şiddete uğruyor. (Havva)

Kadın burada daha güçlü. Kadın Suriye'deyken şiddete uğruyordu, kadınlara bağırırlardı, çağırırlardı, dövüyorlardı kadın hiçbir şey söyleyemiyordu. Burada kadının yeri daha yüksek burada kendini savunabiliyor, haklarını biliyor mesela eşim bir kelime dese ben üç kelime cevap veriyorum. (...) Ben sadece evde değilim. Eve bakıyorum, çocuklara bakıyorum değil. Dışarıda da olmam lazım, dışarıda da çalışmam lazım. (Hüner)

5. TARTIŞMA

5.1. Toplantıların Ruhsal Duruma Etkisi

Araştırmaya katılan kadınların ön testte aldıkları depresyon puanlarına bakıldığında; katılımcıların toplantılara katılmadan önce Beck Depresyon Envanteri'nden aldıkları puan ortalamasının 28.5 olduğu ve Beck Depresyon Envanteri'ne göre kadınların %33.3'ü ağır, %40'ının orta, %16.6'sının hafif depresyon düzeyinde olduğu görülmüştür (Bak. Çizelge 4.4). Türkiye'deki Suriyeli göçmen kadınların ruh sağlığı sorunları hakkında yapılan bir araştırmada yine katılımcıların büyük çoğunluğunun (%78.3) hafif, orta ya da ağır düzeyde depresyon puanı aldığı bulgulanmıştır (Güdül 2018). Kadınlarla yapılan yüz yüze görüşmelerde kadınlar; kayıplar, dil bariyeri, insanlara ve mekanlara karşı yabancılaşma, maddi yetersizlik, haklara erişimde zorluk ve toplumsal baskılar gibi depresyona neden olabilecek engellemeler ve yaşam zorluklarından bahsetmişlerdir. Katılımcıların Türkiye'ye göç etmelerinin ardından ruhsal durumları hakkında verdiği bilgilerde üzüntü, umutsuzluk ve değersizlik duyguları yaşadıklarından söz etmişlerdir. Bu duygular DSM-5 tanı ölçütlerine göre depresyon belirtileri arasındadır (APA 2013). Depresyon göçmenlerde sıklıkla karşılaşılan ruhsal bir hastalıktır. İkinci Dünya savaşının ardından yapılan araştırmalarda mültecilerde depresyon belirtileri yüksek bulunmuş ve birinci basamak sağlık kuruluşlarına başvuran mültecilerde %52 gibi yüksek oranda depresyon tespit edilmiştir (Lin ve diğ. 1985, Savrun ve Balcıoğlu 1998). Kamboçyalı sığınmacılarla yapılan bir araştırmada ise % 80 oranında depresyon belirlenmiştir (Carlson ve Rosser-Hogan 1991). Göçmenler arasında ruhsal hastalık belirtileri cinsiyete göre farklılıklar göstermektedir. Türkiye'deki sığınmacı ve mültecilerin psikososyal gereksinimlerini ve psikolojik belirtilerini araştıran bir çalışmada kadınların erkeklerden daha yüksek oranda depresyon belirtisi gösterdiği, benzer şekilde geçirmiş olduğu travma öykülerinin de daha fazla olduğu görülmüştür (Gündoğan 2015).

Yarının Kadınları Komitesi toplantılarına 15-20 hafta arasında katılım göstermiş kadınlara uygulanan son testte Beck Depresyon Envanteri'nden alınan ortalama puan 8.2'dir (Bak. Çizelge 4.5). BDE'ye göre kadınların %70'i depresyon yok, %16.6'sı hafif, %10'u orta ve %3.3'ü ağır depresyon düzeyinde olduğu görülmüştür (Bak. Çizelge 4.4). BDE'nin ön ve son testi istatistiksel olarak karşılaştırıldığında ise BDE puanlarında anlamlı bir düşüş olduğu saptanmıştır (Bak. Çizelge 4.5). Ayrıca kadınlar, toplantıların yarattığı ruhsal etkilerden bahsederken öz güvenlerinin arttığına, güçlendiklerine, korkmadıklarına,

kendilerini keşfettiklerine, değerli hissettiklerine dair ifadeler yüz yüze yapılan görüşmelerde yer vermişlerdir. Kadınlar, toplantılarda kendilerini ifade bildiklerini, güvende hissettiklerini, arkadaşlık ilişkileri kurarak sosyalleştiklerini ve yalnızlıktan kurtulduklarını dile getirmişlerdir. Toplantılardan önce ve sonrasını kıyaslayan kadınlar, toplantılardan sonra farkındalıklarının arttığını belirtmişlerdir. Katılımcıların özellikle kadın sorunlarını ele alarak toplumsal bir sorumluluk üstlendikleri görülmüştür. Toplumsal işlevlerinin olduğunu düşünen ve kendini özne olarak gören kadınların geleceğe dair umutlarının ve planlarının olduğu anlaşılmıştır. Dünyanın başka yerlerinde mülteci ve yerinden edilmiş kadınlara psikososyal destek sağlamak amacıyla düzenlenen grup çalışmalarının sonunda kadınların travma sonrası stres belirtilerinde ve depresyon düzeylerinde düşüş yaşandığı görülmüştür (Dybdahl ve Pasagic 2000, Nicholson ve Kay 1999). Ayrıca şiddete maruz kalmış kadın mülteciler için geliştirilen özgün ve kültüre duyarlı grup müdahalelerinin kadınların ruhsal iyilik hallerinde olumlu etkiler yarattığı bildirilmiştir (Akinsulure-Smith ve diğ. 2008, Loewy ve diğ. 2002).

5.2. Toplantıların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığına Etkisi

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı ön testi ve son testi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür (Bak. Çizelge 4.6). Başka bir deyişle kadınların Yarının Kadınları Komitesi'nin toplantılarına katılmadan önceki toplumsal cinsiyet rollerini farkındalığının toplantılara katıldıktan sonra manidar bir artış gösterdiği anlaşılmıştır. Bu sonucu yüz yüze görüşmelerde kadınların ifadeleri de desteklemiştir. Kadınlar, sıklıkla farkındalıklarının arttığını ve yeni şeyler öğrendiklerini vurgulamıştır. Ayrıca görüşmeler sırasında katılımcıların cinsiyet rollerini ve eşitsizliği doğuran kültürel kalıpları sorguladıkları gözlemlenmiştir. Kadın kimliğinin yeniden inşasına toplantıların yarattığı etki dışında göçün kendisinin de katkı sunduğu düşünülmüştür. Farklılaşan mekanlar, farklı kültür ve kurallar değişimi beraberinde getirmiştir (Çakmak 2010).

Evli ve diğer kadınlar arasında toplumsal cinsiyet rollerini farkındalığının ön test puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farka rastlanmıştır (Bak. Çizelge 4.7). Bu bulguya göre henüz toplantılara katılmamış bekar, dul ve boşanmış kadınlar, toplantılara katılmamış evli kadınlardan daha çok toplumsal cinsiyet rollerini farkındalığına sahiptir. Bunun nedeni evliliğin cinsiyet rollerinin sürdürülmesine katkıda bulunması olarak görülebilir.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi'nin ön-son test soruları tek tek karşılaştırıldığında tüm sorularda oransal olarak farkındalığın arttığı görülmüştür. Fakat

istatistiksel olarak bakıldığında 18 sorunun 14'ünde anlamlı bir farklılık görülürken 4'ünde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. TCRFT'nin ön ve son testlerine verilen cevaplardaki farkındalığın arttığına dair en küçük oransal fark %3.3 ile "Toplumunuzda kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusunda olduğu görülmüştür. Ön test ve son test arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmayan bu soruya "Eşit değiller" cevabı ön testte %63.4 oranında verilirken son testte %66.7 oranında verilmiştir. (Bak. Çizim 4.1). Henüz komite toplantılarına katılmadan kadınların büyük çoğunluğunun eşitsizliğin farkında olduğu anlaşılmıştır. Son testte farkındalık oranının az bir artış göstermesinin nedeni kadınların eşitsizliğe karşı komite ile verdikleri mücadele ve buna bağlı olarak mevcut eşitsizlik konumlarından kurtulduklarını varsayımı ile "eşitler" yanıtını işaretledikleri yüz yüze görüşmelere dayanarak tahmin edilmektedir. Dünya Ekonomi Forumu'nun 2007 yılında yayınlanan Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporu'nda Suriye, 128 ülke arasında 103. sırada yerini almıştır (WEF 2007). 2017 yılında ise Suriye'nin 144 ülke arasında cinsiyet eşitliği sırasının 142 olduğu raporlanmıştır (WEF 2017). Her iki raporda da Suriye, dünya çapında cinsiyet eşitliğinde son sıralardadır. Fakat 10 yılın ardından iyice gerileyen Suriye'nin bu süre zarfında devam eden bir iç savaşla karşı karşıya kalması cinsiyet eşitliğinde geriye düşmesini açıklayan önemli bir faktördür. Çünkü son çeyrek yüzyılın ulus devlet savaşlarında kadına yönelik şiddet daha da vahşileşmiş ve görünür hale gelmiştir. kadınlar bir savaş taktiği olarak öldürülmeye, tecavüze uğramaya, aşağılanmaya çok daha fazla maruz bırakılmıştır (Başterzi 2014). Cinsiyet eşitsizliği ile bağlantılı "Kadınların çalışma hayatında daha çok yer alması gerektiğini düşünüyor musunuz?", sorusuna verilen "kesinlikle" yanıtı komite toplantılarına katıldıktan sonra %46.7 artmıştır ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulgulanmıştır (Bak. Çizim 4.6). Oysa AFAD (2014) yayınladığı Türkiye'deki Suriyeliler Raporu'nda kültürel davranış kalıpları arasında kadının evde kalması dışarı işlerini ve para kazama işini evin reisi erkeklerin yapması beklenildiğinden kadınlar meslek edinmeye yönlendirmediği belirtilmiştir. Görüşmelerde komite üyelerinin en sık vurguladığı temalardan biri kadın erkek eşitliği olmuştur. Ayrıca kadınlar, feodal ve kültürel yapılarının cinsiyet eşitsizliği desteklediğini bildirmişlerdir. Eşitlik mücadelesi verdiklerini anlatan üyeler, kadınların toplumsal öneminin daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir.

"Kadınların çalışma hayatına girmelerinin engellendiğini düşünüyor musunuz?" sorusuna verilen "Evet" cevabı son testte %16.7 artarak %46.7 oranına ulaşmıştır fakat istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (Bak Çizim 4.9). Göçün ardından

yoksullukla mücadele eden göçmen kadınların özellikle ev eksenli çalıştıkları hatta ekonomik zorluklar nedeniyle Suriyeli göçmenler arasında çocuk işçiliğin yaygın olduğu bilinmektedir (Harunoğulları 2016). Bu nedenle katılımcıların büyük bir kısmı kadınların çalışma hayatına girmelerinin engellenmediği fikrini taşıdıkları düşünülebilir.

TCRFT'nin ön ve son testlerine verilen cevaplardaki en büyük oransal farklılığın “Şiddette maruz kalmış bir kişiyi şiddetten korunması için ilgili kuruluşlara yönlendirme bilgisine sahip misiniz?” sorusunda olduğu görülmüştür (Bak. Çizim 4.4). “Sahibim” yanıtının son testte %70.3 arttığı ve ön ve son test arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın olduğu bulgulanmıştır. “Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerini biliyor musunuz?”, “Boşanmış bir kadınının dışarıya çıkma için babasında/erkek kardeşlerinden izin almak zorunda kalmasını hakkında ne düşünüyorsunuz?” şiddet kavramının farkındalığını ölçen bu sorularda da farkındalığın sırasıyla %46.7 ve %23.3 oranında arttığı ve ön- son test skorlarında anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Kadınlarla yapılan yüz yüze görüşmelerde de kadınların şiddet hakkında bilgi sahibi olduğu ve şiddetle mücadele için çabaladıkları anlaşılmıştır.

“Kadınlar, kocaları her istediğinde cinsel ilişkiye girme mecburiyetleri var mıdır?” sorusuna ön testte katılımcıların % 63.3'ü son testte %80'i “Hayır” yanıtını vermiştir (Bak. Çizim 4.11). Bu soruda farkındalık oranının komite toplantılarının öncesinde yüksek olduğundan son testte oransal artış olmasına rağmen istatistiksel olarak manidar bir farkın olmadığı saptanmıştır. Aynı durum “Kız çocuklarının üniversitede okumalarını destekler misiniz?” sorusuna için de geçerlidir. Son testte kadınların tamamı “Evet” yanıtını vermesine rağmen ön testle arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (Bak. Çizim 4.17).

Kadınlar grupla tanışmadan önce Türkiye'deki yaşamlarından söz ederken dışarıya çıkmaktan korktuklarını, güvensizlik yaşadıklarını, insanlara, mekanlara karşı yabancılaşarak dil engeli nedeniyle evden çıkamadıklarını söylemişlerdir. Fakat kadınlar grubun ve toplantıların yarattığı etkilerinden söz ederken sıklıkla güçlendiklerini, kendilerine güvendiklerini, dışarı ile temas ettiklerini ve sosyalleştiklerini vurgulamışlardır. Nicel veriler de bu durumu desteklemiştir. TCRFT'nin “Tek başınıza otobüse binip hastaneye gidebilir misiniz?” sorusuna verilen “Gidebilirim” yanıtı %36.7 oranında artarak son testte %96.7'ye ulaşmış ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır (Bak. Çizim 4.8). “Türkiye’de tek başınıza faturaları ödeyebilir ve mutfak alış verişini yapabilir misiniz?”

sorusuna %33.3'lük oran artışıyla son testte kadınların tamamı “Evet” cevabını vermiş ve ön-test son test arasında istatistiksel olarak manidar bir farklılık oluşmuştur (Bak. Çizim 4.15).

Toplumsal cinsiyet rolleri gereği kadınları eve kapatan, çalışma ve eğitim hayatından uzaklaştıran toplumsal uygulamaların ve düşüncelerin komite toplantılarına katılan kadınlarda eskisi kadar etkili olmadığı bulgulanmıştır. “Kadınların sadece ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna son testte katılımcıların %86.7'si “Hayır” cevabı vermiştir. Grupla toplantılara başlamadan evvel “Hayır” yanıtı verenlerin oranının %43 olduğu görülmüş ve istatistiksel olarak ön- son test arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır (Bak. Çizim 4.13). Bu nicel veriye ek olarak görüşmelerde kadınlar Suriye'deki hayatlarından söz ederken kendilerini genellikle ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu tuttuklarını belirtmişlerdir. “Erkeklerin iş alanlarında kadınlardan daha başarılı olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen “Evet” cevabındaki oran son testte %26.7 artarak %86.7'ye ulaşmıştır ve istatistiksel olarak manidar bir fark bulgulanmıştır (Bak. Çizim 4.12). Ek olarak yüz yüze görüşmelerde katılımcılar, kadınların çalışma hayatına girmeleri gerektiğine dair vurgular yapmıştır. Yarının Kadınları Komitesi toplantıları kadınların; dini kurallara dayandırılmış ataerkil yapıya çanak tutan, fark edilmeyen, görmezden gelinen veya desteklenen artık kültürel öğelerle iç içe geçmiş düşünce kalıplarının, eylemlerin fark edilmesine ve değiştirilmesine katkı sağlamıştır. TCRFT'de “Başı açık olan bir kadının erkekler tarafından rahatsız edilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?”, “Boşanmış bir kadının sevdiği biriyle evlenmesini yadırgar mısınız?”, “Bir kadının yalnız yaşamasını hakkında ne düşünüyorsunuz?”, “18 yaşında bekâr bir kadının evlenmek için geç kaldığını düşünüyor musunuz?” soruları kadınlara komite toplantılarına katılmalarından önce ve katıldıktan sonra yöneltilmiş sorularda sırasıyla % 16.7, %30, %40 ve %36.7 oranında ataerkil düzeni destekleyen fikirlerin azaldığı ve farkındalığın arttığı görülmüştür. Bu sorulara verilen yanıtların ön- son test arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği bulgulanmıştır.

Suriye'de özellikle taşrada resmi nikahlı evliliklerin az ve imam nikahının oldukça yaygın olduğu bilinmektedir. Fakat göçten sonra kadınların ve kız çocuklarının imam nikahı yoluyla istismar edildikleri hatta yerel halkın katılımıyla durumun insan ticaretine dönüştüğü, Suriyeli kadınların para karşılığında ikinci veya üçüncü eş olarak evlendirildiği bildirilmektedir (MAZLUM- DER 2014). Türkiye'de 18 yaş altı evliliklerin yasal olmaması nedeniyle göçmenler, 18 yaşının altında yapılan evlilikler için imam nikahını tercih

etmektedir (Barın 2015). Katılımcılara grup deneyiminden önce ve sonra yöneltilen “Evlenmek için sadece imam nikâhının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen “Hayır” yanıtının %46.7’den %93.4’e yükseldiği ve istatistiksel olarak ön-son test arasında manidar bir fark bulgulanmıştır (Bak. Çizim 4.16).

Savaş ve göçten sonra çocuk yaşta evliliklerin arttığına evlilik yaşının 15’e düştüğü görülmüştür. Hatta 13-14 yaşlarındaki kız çocuklarının hamile kaldıkları bildirilmiştir (AFAD 2014). Suriye savaşında erkek aile üyelerini kaybeden binlerce kadın bulunmakta. Hiçbir erkek aile üyesi bulunmayan bu kadınlar, kızlarını 13 ya da 15 yaşlarında evlendirmekteler. Bu durum genç kızları ev içi istismara, yoksulluğa ve sağlık sorunlarına karşı savunmasız bırakmıştır. Bu evlendirilmiş çocukların okula gitme şansı olmamakta, yoksulluğun kısır döngüsüne sıkışmış ve taciz edici ev ortamlarında yaşamaktadırlar (Sweis 2014). Bu araştırmaya katılan kadınların evlenme yaş ortalamasının 19.2 olduğu (Bak. Çizelge 4.2) ve %36’sının 18 yaşının altında evlendiği bulgulanmıştır (Bak. Çizelge 4.3). Çay saatlerinden Yarının Kadınları Komitesi’nin kuruluşu uzanan kendine yardım grubu sürecinde çocuk yaştaki evliliklerle ilgili yapılan tartışmalar kadınlar arasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin varlığını keşfetmelerini sağlayan önemli bir konu olmuştur ve kadınları çocuk yaşta yapılan evlilikler konusunda mücadele etmeye yönlendirmiştir. Bir süre oturumlara katılmış kadınların tamamı grup deneyiminin ardından “18 yaşın altında yapılan evlilikler hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna “Doğru bulmuyorum” yanıtını vermiş ve ön-son test arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulgulanmıştır. (Bak. Çizim 4.3).

5.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı ve Depresyon İlişkisi

Araştırmanın bulgularına göre Beck Depresyon Envanterinin son testi ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Farkındalığı Testi’nin son test uygulaması arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir korelasyon ilişkisi olduğu saptanmıştır (Bak. Çizelge 4.8). TCRFT’nin ters puanlı yapısı düşünüldüğünde kadınların Yarının Kadınları toplantısına katıldıktan sonra depresyon düzeyleri azaldıkça toplumsal cinsiyet rollerini farkındalığı artmaktadır. Bu durum süreç içerisinde kadınlarda meydana gelen psikolojik büyüme ile açıklanabilir. 6 kadınla yapılan yüz yüze görüşmeler bu ihtimali desteklemektedir. Görüşmelerde kadınların ruhsal iyilik hallerinde iyileşme ve depresyon belirtilerinde azalma gözlenirken toplumsal cinsiyet rollerini hakkındaki bilinçlerinin arttığı gözlemlenmiştir. Toplumsal cinsiyet nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmanın ya da ayrımcılığa maruz kalındığının algılanması birçok

çalışmada olumsuz psikolojik duygu durumuyla ilişkili olarak bulunmuştur (Hünler 2000). Yapılan araştırmalar kadınların kendilerini geleneksel cinsiyet rolleriyle tarif ettikçe daha az kişisel ayrımcılık algıladıklarını (Foster ve Matheson 1999) ve kendilerine yönelik ayrımcılıkla mücadele etmek için daha az harekete geçtiklerini göstermektedir (Foster 1999). Yarının Kadınları Komitesi üyelerinde tam tersinin yaşanması yani hem cinsiyet rolleri farkındalıklarının artması hem de depresyon düzeylerinin azalarak üyelerin, kadınlar ve göçmenler için savunuculuk yapması grup müdahalesinin etkisini kanıtlar niteliktedir.

5.4. Grup Modelinin Özgünlüğü

Literatüre bakıldığında geleneksel kendine yardım gruplarının profesyoneller tarafından değil üyelerin kendileri tarafından kurulduğundan söz edilmiştir (Pistrang ve diğ. 2008). Fakat Yarının Kadınları Komitesi örneği bir sivil toplum kuruluşunda uzmanlar eşliğinde yürütülen psikososyal destek çalışmasının kendine yardım grubuna dönüşmesiyle oluşmuştur. Yarının Kadınları Komitesi, Çay Saatleri ismiyle düzenlenen psikososyal destek müdahalesi sürecinde güçlenen, kontrol kazanan grup katılımcılarının inisiyatifi ile ayrıca BMMYK'nın ve SGDD'nin desteklemesiyle kurulmuştur.

Grup sürecinin başlangıcından beri kolaylaştırıcı, grup üyeleriyle eşitlikçi bir ilişki kurmuştur. Ayrıca hiyerarşik olmayan bir ilişkinin grup üyeleri arasında da kurulması, kadınların eşitliğe dayanan ilişkiyi günlük hayatlarında da deneyimlemeleri için fırsat vereceğine inanılmıştır. Kadınların toplantılarda aktif katılımları sağlamanın kadınların güçlenmesine etkisi olacağı düşünülmüştür. Yarının Kadınları Komitesi oturumlarının bu özellikleri feminist grup çalışmalarıyla oldukça benzerlik göstermektedir (Tunç 2013). Grup sürecinde benimsenen özgürleştirici yaklaşım ile ataerkinin kadınların elinden aldığı söz hakkı bu grup deneyiminde kadınların eline geçmiş ve onları hak ettikleri özne pozisyonuna taşımıştır. Tartışma konuları ve grup hakkında kararları kadınlar verdiği için bu esnada kendiliğinden kültüre uyumlu bir süreç gelişmiştir. Katılımcıların grubu zamanla bizzat yönetmesi, kendi isteklerini, planlarını gerçekleştirmeye potansiyellerini ortaya koymalarına zemin yaratmıştır.

Yarının Kadınları Komitesi toplantıları klasik grup psikoterapisinden farklıdır fakat Yalom'un (1995) grup psikoterapilerinde ele aldığı evrensellik, özgecilik, bilgi aktarma gibi tedavi edici etmenleri bu özgün grup modelinde de ortaya çıkmıştır.

İlk oturumlara davet edilen kadınlar toplum merkezine başvurarak yardım arayışına girmiş ve psikososyal destek talebinde bulunmuştur fakat süreç içerisinde gruba katılan kadınlar çağrılmadan kendi arzuları ile toplantılara gelmişlerdir. Grubun yarattığı olumlu

etkiler haricinde damgalayıcı sosyal çevreye karşın bu cesur girişim kadınların dayanışmak ve sosyal desteğe ulaşmak için çaba gösterdiklerinin bir kanıtıdır. Ayrıca her kadında farklı düzeylerde var olan psikolojik dayanıklılığın etkisi bir tarafa bırakılmamalıdır. Yarının Kadınları Komitesi, kadınların içlerindeki gücü keşfetmelerine ve yeteneklerini sergilemelerine ortam hazırlamıştır.

Kolaylaştırıcı için tercümanla çalışmak ve tercümanın aynı topluluktan olması süreç içerisinde zorluklara neden olmuştur ama aynı zamanda çeşitli fırsatlar yaratmıştır. Tercüman ve kolaylaştırıcının uyumu, dayanışması gruptaki kadınlarla iletişim kalitesini maksimuma çıkarmıştır. Grup içerisinde yardımcı terapist özelliği kazanan tercüman aynı anda göçmen kadın grubunun kültürel püf noktaları hakkında kolaylaştırıcıya yol göstermiştir.

Travmatik olaylar birey ve toplum arasındaki destekleyici bağları tahrip eder. Fakat grup dayanışması, terör ve umutsuzluğa karşı kuvvetli bir koruma ve travmatik deneyime en kuvvetli panzehri sağlar. Sosyal bağların onarımı, yalnız başına olunmadığının keşfedilmesiyle başlar. Bu deneyimin bir gruptan daha yakın, güçlü ya da inandırıcı olduğu başka bir yer yoktur. Gruplar yalnızca karşılıklı gönül alma ilişkileri değil, kolektif güçlenme için de imkan sağlar (Herman 2007). Sosyal destek, ötekenden gelen yardım geleneksel gruplarda olduğu gibi Yarının Kadınları Komitesi grubunun temel sihridir. Yarının Kadınları Komitesi örneğini farklı kılan bir diğer unsur da kültüre ve cinsiyete duyarlı oluşudur. Grubun devam eden süreçlerinde üyelerin güçlenmesi, psikososyal refahlarının artması onları gruptan ayrılmaya değil dahil oldukları sosyal grupla dayanışmayı sürdürmeye, sorunları toplumsal düzeyde ele almaya ve nihayetinde hak savunuculuğu yapmaya yönlendirmiştir.

5.5. Sınırlılıklar

Araştırmada kullanılan ön ve son testler, katılımcılara komite toplantılarından önce uygulanmıştır. Bazı kadınların toplantıya bir an önce dahil olma istekleri anket sorularını cevaplarken acele etmelerine neden olmuştur.

Yüz yüze görüşmeler tercüman eşliğinde yapılmıştır ve alınan kayıtlar tekrar tekrar gözden geçirilmiştir fakat görüşmelerde dil bariyeri nedeniyle direkt iletişim kurulamaması, araya tercümanın girmesi görüşmelerin niteliğini bir miktar etkilemiştir.

Araştırmada grup müdahalesinin etki ettiği başka değişkenler ölçülebilirdi fakat dil bariyerinden kaynaklı Arapça ölçeklere ve kaynaklara ulaşamamıştır. Kadınların toplumsal

cinsiyet rolleri farkındalıklarını ölçmek için uzun bir gözlemin ardından kültüre uyumlu bir test oluşturulmaya çabalanmıştır.

Katılımcıların depresyon haricinde başka ruhsal sıkıntılarının olması muhtemeldir fakat bu araştırmada sadece depresyon düzeyleri ve toplumsal cinsiyet rolleri farkındalıkları ölçülerek ve yüzyüz görüşmelerin betimsel analizi yapılarak kadınların ruhsal durumları hakkında yorum yapılmıştır.

Araştırmacının aynı zamanda kadınlarla beraber bütün grup süreçlerinde yer alması katılımcıların yanlı cevaplar verme olasılığını ortaya çıkarmıştır.

Suriyeli göçmenlerin Türkiye sınırları içinde de hareket halinde olmaları, şehrin uzak bir noktasına taşınmaları veya üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri gibi nedenlerle grup süreçlerinde yer alan ve araştırmaya katılma şartlarını taşıyan kadınlara son test uygulanamamıştır. Bu sebepten araştırmada planlanılan katılımcı sayısına ulaşamamıştır.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Araştırmanın sonunda elde edilen nitel ve nicel bulgular Yarının Kadınları Komitesi toplantılarının; katılımcılarda toplumsal cinsiyet rolleri farkındalığının geliştiğini ve olumlu ruhsal etkiler yarattığını göstermiştir. Araştırma bulgularının yanı sıra daha başka birçok kadınla birlikte toplantılarına devam eden bu özgün kendine yardım grubu olumlu etkilerini başka katılımcılar üzerinde sürdürmeye ve hatta çoğaltmaya devam etmektedir.

Yarının Kadınları Komitesi kurulduktan bir süre sonra toplantılar, katılımcılar tarafından yönetildiği için tercüman ve yönetici ihtiyacı ortadan kalkmıştır. Psikososyal desteği beraberinde getiren bu kendine yardım grubunda katılımcılar, dahil oldukları sosyal grubun isteklerini ortaya koyarken ve kendi gelecekleri hakkında karar verirken söz haklarını elde etmişlerdir.

Travmaya maruz kalmış kişiler için çeşitli grup psikoterapileri uygulanmakta veya destek grupları oluşturulmaktadır. Hizmet alanların psikososyal açıdan daha fazla fayda görebilmesi için katılımcıların kültürel özelliklerine ve toplumsal cinsiyete duyarlı sürdürülebilir programların hazırlanması önemlidir.

Yüz yıllardır dünyanın çeşitli yerlerde devam eden savaşlar zulmü sürekli hale getirmekte ve her geçen dakika mülteci sayısını arttırmaktadır. Böylesine özgün, akran desteği sağlayan ağların, kendine yardım gruplarının oluşmasında ve sürdürülmesinde destekleyici sivil toplum ve kamu kuruluşlarının varlığı çok önemlidir. Hem dezavantajlı gruplara mensup insanların bir araya gelmesine zemin oluşturulmalı hem de toplum temelli müdahaleler için fon yaratılmalı veya bütçeler ayrılmalıdır.

Kendine yardım gruplarının yaygınlaştırılması için özel projeler geliştirilebilir ve ait olduğu sosyal gruba liderlik yapabilecek kişilere eğitimler verilebilir.

Özellikle sivil toplum örgütleri arasında Yarının Kadınları Komitesi ve Çay Saatleri toplantılarının ismi duyuldukça kendine yardım grupları alanda çalışan birçok kuruluş ve göçmenin ilgisini çekmiştir. Gaziantep'te başlayarak Türkiye'nin başka şehirlerinde Yarının Kadınları Komitesi pratiğinin örnek alındığı ve benzer destek gruplarının oluşturulması için çalışmaların başladığı öğrenilmiştir.

- Creswell JW. Understanding Mixed Methods Research. JW. Creswell, VL. Plano Clark (Ed) Designing and Conducting Mixed Methods Reserarch. Sage Publications Inc., California, 2007.
- Cole SA. Self-Help Groups. HI. Kaplan, BJ. Sadock (Ed) Comprehensive Group Psychotherapy. Book News Inc., Portland, 1983.
- Çakmak S. Değişen Hayatların Görünmez Sahipleri: Göçmen Kadınlar, *Fe Dergi*. 2010; 2(2): 50-64.
- Davison K, P Pennebaker JW, Dickerson SS. Who talks? The social psychology of illness support groups. *American Psychologist*. 2000; 55(2): 205–217, (doi: 10.1037//0003-066X.55.2.205).
- Demirbaş H, Bekaroğlu E. Evden Uzakta Olmak: Sığınmacı ve Mültecilerin Psikolojik Sorunları ve Alınacak Önlemler. *Kriz Dergisi*. 2013; 21(1-2-3): 11-24.
- Dybdahl R, Pasagic I. Traumatic experiences and psychological reactions among women in Bosnia during the war. *Medicine, Conflict and Survival*. 2000; 16(3): 281-290, (doi: 10.1080/13623690008409525).
- Ekici G, Savaş HA, Çıtak S. İntihar riskini artıran psikososyal etmenler (Sosyal güvence yokluğu, göç ve diğer stresörler). *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2001; 2(4):204-212.
- Eysenbach G, Powell J, Englesakis, M, Rizo C ve diğ. Health related virtual communities and electronic support groups: systematic review of the effects of online peer to peer interaction. *British Medical Journal*. 2004; 328: 1166–1170, (doi: <https://doi.org/10.1136/bmj.328.7449.1166>).
- Eriksson M. Defining Rape: Emerging Obligations for States under International Law?. Martinus Nijhoff Publishers, 2011.
- Farhood LF, Dimassi H. Validation of an Arabiv versşon of the GHQ-28 against the Beck Depression Inventory for screening for depression in war-exposed civilians. *Psychological Reports: Measures & Statistics*. 2015; 116(2): 470-484.
- Foster MD. Acting out against gender discrimination: The effects of different social identities. *Sex Roles*, 1999 58:167-186.
- Foster MD, Matheson K. Perceiving and responding to the personal/group discrimination discrepancy. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1999; 58: 1319-1329
- Gregoire C. The Psychological Toll of the Syrian Refugee Crisis. The Huffington Post. 2015. https://www.huffingtonpost.com/entry/refugee-crisis-mental-health_us_55f9b694e4b00310edf55c73 (Erişim: 18 Mart 2018).
- Güdü ÖT. Suriyeli Kadın Göçmenlerin Travmatik Yaşantıya Bağlı Ruh Sağlığı Sorunlarının ve Sosyal Destek Süreçlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniveristesi, 2018.
- Gündoğan N. Türkiye’de Yaşayan Sığınmacı Ve Mültecilerin Psikososyal Gereksinimleri ve Psikolojik Belirtileri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, 2015.
- Harunoğulları M. Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği. *Göç Dergisi*. 2016; 3(1): 29-63.
- Helgeson VS, Gottlieb BH. Support groups. S. Cohen, LG. Underwood ve BH. Gottlieb (Ed). Social support measurement, and intervention: A guide for health and social scientists. Oxford University Press, New York, 2000.
- Herman J. Travma ve İyileşme: Şiddetin Sonuçları, Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre. Literatür. 2007. Çev: Tamer Tosun.
- Hünler OS. Üniversite Öğrencisi Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi ile Depresyon İlişkisi. *Kadın/Woman*. 2000; 14(2): 39-53.

- Klaw E, Loung D. Self help Groups. IB. Weiner, WE. Craighead (Ed). The Corsini Encyclopedia of Psychology. John Wiley ve Sons Inc., 2010.
- Köroğlu E. Depresyon nedir? Nasıl baş edilir? (2. baskı). Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2006.
- Lin EH, Ihle LJ, Tazuma L. Depression among Vietnamese refugees in a primary care clinic. *The American Journal of Medicine*. 1985; 78 (1): 41-44.
- Loewy MI, Williams DT, Keleta A. Group Counseling with Traumatized East African Refugee Women in the United States: Using the Kaffa Ceremony Intervention. *Journal for Specialists in Group Work*. 2002; 27(2): 173-191.
- Magalhaes L, Carrasco C, Gastaldo D. Undocumented Migrants in Canada: A Scope Literature Review on Health, Access to Service, and Working Conditions. *J Immigr Minor Health*. 2010; 12(1):132-151, (doi: 10.1007/s10903-009-9280-5).
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM). Geçici Koruma. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim: 19 Mayıs 2018).
- İnsan Hakları ve Mazlumar için Dayanışma Derneği. Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacı Kadınlar Raporu.2014. [http://mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DI%C5%9EINDA%20YA%C5%9EAYAN%20KADIN%20SI%C4%9EINMACILAR%20RAPORU\(9\).pdf](http://mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DI%C5%9EINDA%20YA%C5%9EAYAN%20KADIN%20SI%C4%9EINMACILAR%20RAPORU(9).pdf) (Erişim: 10 Nisan 2018).
- Mirici İH. Syrian refugee women's profile and their expectations in their host country: a case study in Turkey. *Quality & Quantity*. 2015; 1-7, (doi: <https://doi.org/10.1007/s11135-018-0718-5>).
- Nicholson BL, Kay DM. Group Treatment of Traumatized Cambodian Women: A Culture-Specific Approach. *Social Work*. 1999; 44(5): 470-479.
- Önen C, Güneş G, Türeme A ve diğ. Bir Mülteci Kampında Yaşayan Suriyelilerde Depresyon ve Anksiyete Durumu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2014; 2(6): 223-230.
- Pistrang N, Barker C, Humphreys K. Mutual Help Groups for Mental Health Problems: A Review of Effectiveness Studies. *Am J Community Psychol*. 2008; 42:110–121, (doi: 10.1007/s10464-008-9181-0)
- Ridgeway CL. Framed by Gender: How Gender Inequality Persists in the Modern World. Oxford University Press Inc. New York, 2011.
- Savrun M, Balcıoğlu İ. 1998 Sosyal ve Kültürel Çevre. *Yeni Symposium Dergisi*. 1998; 36(3-4): 85-89.
- Segal SP. Self-Help Groups. T. Mizrahi, LE. Davis (Ed). Encyclopedia of Social Work. Oxford University Press, Washington DC, 2008.
- Sweis RF. In Jordan, Ever Younger Syrian Brides. The New York Times, 2014. Syria Regional Refugee Response. 2017. Inter-agency Information Sharing Portal. <https://www.nytimes.com/2014/09/14/world/middleeast/in-jordan-ever-younger-syrian-brides.html> (Erişim: 24 Haziran 2018).
- Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştay Sonuç Raporu. Mersin Üniveritesi Bölgesel İzleme Uygulama Merkezi, Mersin, 2014. <http://www.madde14.org/images/b/b0/MersinUnivSuriyeCalistay.pdf> (Erişim 8 Şubat 2018).
- Taşdemir Afşar S. Türkiye’de Şiddetin “Kadın Yüzü”. *Sosyoloji Konferansları*. 2015; 52 (2): 715-753, (doi: 10.18368/IU/sk.04297).

- Toplumsal Dayanışma için Psikologlarla Dayanışma Derneği (TODAP). Psikologlar İçin LGBTİ'lerle Çalışma Kılavuzu, İstanbul, 2017.
https://www.academia.edu/34775784/Psikologlar_i%C3%A7in_LGBT%C4%B0lerle_%C3%87a%C4%B1%C5%9Fma_K%C4%B1lavuzu_TODAP_ (Erişim: 2 Mayıs 2018).
- Tunç M. Feminist Grup Çalışması: Temeli, Kapsamı ve Süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 2013; 24(2): 209-229.
- Tuzcu A, Bademli K. Göçün Psikososyal Boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2014; 6(1): 56-66, (doi: 10.5455/cap.20130719123555).
- Türk GD. Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*. 2016; 25: 145-157, (doi: 10.17829/midr.20162520723).
- United Nation (UN). Declaration on the Elimination of Violence against Women, 1993. <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> (Erişim: 5 Nisan 2018).
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Culture, Context and the Mental Health and Psychosocial Wellbeing of Syrians A Review for Mental Health and Psychosocial Support Staff Working with Syrians Affected by Armed Conflict, 2015. <http://www.unhcr.org/55f6b90f9.pdf> (Erişim: 10 Mart 2018).
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Women’s Community Centre in Kilis, 2015. http://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2017/02/womens_community_centre_in_kilis_-_1_july_2015.pdf (Erişim: 1 Mayıs 2018).
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Syria conflict at 7 years: ‘a colossal human tragedy’, 2018. <http://www.unhcr.org/news/press/2018/3/5aa1ad2e4/syria-conflict-7-years-colossal-human-tragedy.html> (Erişim: 24 Şubat 2018).
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Syria Emergency, 2018. <http://www.unhcr.org/syria-emergency.html> (Erişim: 3 Mayıs 2018).
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). 2018. http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php#_ga=2.144396787.779134491.1524518162-1230350023.1518336132 (Erişim: 10 Mayıs 2018).
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Figures at a Glance, 2018. <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> (Erişim: 15 Nisan 2018).
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Gender Equality Promising Practices: Syrian Refugees in the Middle East and North Africa Report “Urban Refugee Women's Network – Turkey” 2017. <http://www.unhcr.org/protection/women/5a3bab8a4/unhcr-gender-equality-promising-practices-syrian-refugees-middle-east-north.html> (Erişim: 25 Şubat 2018).
- Ülgül M. Suriye İç Savaşı’na Feminist Bir Yaklaşım. *Alternatif Politika*. 2017; 9 (3): 442-470.
- Yalom I. Grup Terapisinin Teori ve Pratiği. Basic Books. United States. 1995. Çev. Ataman Güngör, Özgür Karaçam, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 2015.
- Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999.
- World Health Organization (WHO). Global Status Report on Violence Prevention, 2014. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/ (Erişim: 14 Nisan 2014).
- World Health Organization (WHO). Depression and Other Common Mental Disorders Global Health Estimates, 2017. <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/254610/WHO-MSD-MER-2017.2-eng.pdf;jsessionid=CFE27F5CC58607CA991DF8DE379E03EF?sequence=1> (Erişim: 21 Nisan 2018).

World Economic Forum (WEF). The Global Gender Gap Report, 2007.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2007.pdf (Erişim: 29 Nisan 2014).

World Economic Forum (WEF). The Global Gender Gap Report, 2017.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf (Erişim: 29 Nisan 2014).

ÖZGEÇMİŞ

1. Bireysel Bilgiler

Adı Soyadı: Özge Çelebi

Doğum yeri ve tarihi: Van, 03.09.1989

Uyruğu: T.C.

Medeni Durumu: Bekar

Adres: Çavuşoğlu Mahallesi Eğitim Sokak No: 20/8 Kartal/İstanbul

İletişim: ozge.celebi39@gmail.com

2. Eğitimi

2003 – 2007: Van Milli Piyango Anadolu Lisesi

2007 – 2011: İstanbul Üniveristesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Yabancı dili: İngilizce

3. Unvanları

Psikolog

4. Mesleki Deneyimi

Eylül- Ekim 2011: Özel Bir Yaklaşım Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi- Psikolog, Diyarbakır

Kasım 2011-Şubat 2012: Van Depremi Sonrası Köylerde Psikososyal Destek Projesi- Psikolog. Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF)/ Van

Şubat 2012- Ağustos 2013: Mülteci, Sığınmacı Uluslararası Korunmaya İhtiyaç Duyan Diğer Kişilerin Haklarının Etkin Şekilde Korunması Projesi – Danışman. Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TIHV) /Van

Haziran 2015- Haziran 2017: Suriyeli Mültecilere Çok Yönlü Destek Projesi-Psikolog. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD- ASAM)/ Gaziantep

Temmuz 2017- Şubat 2018: Personel Psikososyal Destek Asistanı. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD- ASAM)/ Gaziantep

5. Üye Olduğu Dernekler

Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği

6. Bilimsel Etkinlikler

Sempozyum/Bildiri: Çelebi Ö. Türkiye’de Sığınmacı ve Mültecilerin Maruz Bırakıldıkları Politik, Sosyal ve Ekonomik Koşulların Psikososyal Etkileri. 3. Eleştirel Psikoloji Sempozyumu, Diyarbakır, 2012.

Çelebi Ö. Sınırdaki Dil Üzerine Düşünmek; Van'ın Mültecileri ve Köylüleri. Sosyal Psikoloji Yuvarlak Masa Toplantısı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2014.

Çelebi Ö. Psikososyal Desteği Yeniden Düşünmek. 4. Eleştirel Psikoloji Sempozyumu Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2014.

Çelebi Ö. Mülteci Kadınlardan Bir Dayanışma Örneği "Yarının Kadınları". 5. Eleştirel Psikoloji Sempozyumu, Mersin, 2016.

EK 1. SOSYODEMOGRAFİK FORM

1. Doğum tarihiniz:

Evlilik yaşıınız:

2. Medeni durumunuz:

Evli ()

Dul ()

Boşanmış ()

Bekar ()

3. Çocuk sayısı:

4. a. Kiminle yaşıyorsunuz?

Eş ve çocuklar ()

Anne-baba ()

Arkadaş / akraba ()

Eş ()

Yalnız ()

Diğer (belirtiniz)

b. Hanedeki aile sayısı_____

c. Hanedeki kişi sayısı_____

5. Eğitim durumunuz:

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Üniversite/Yüksekokul ()

6. Üniversitede eğitim gördüyseniz alanızı belirtiniz:

7. Meslek;

a. Suriye'de

Çalışıyor () *Evet ise ne iş yaptığınızı belirtiniz* _____

Öğrenci ()

Ev Kadını ()

İşsiz ()

Ücret almadan çalışıyor (gönüllü) ()

b. Türkiye'de

Çalışıyor () *Evet ise ne iş yaptığınızı belirtiniz* _____

Öğrenci ()

Ev Kadını ()

İşsiz ()

Ücret almadan çalışıyor (gönüllü) ()

8. Suriye'de yaşadığınız yer:

Köy()

Kasaba()

İlçe()

Şehir Merkezi()

9. Türkiye'de bulunma süreniz:

1 yıldan az ()

2 yıl ()

3 yıl ()

4 yıl ve daha fazla()

EK 2. BECK DEPRESYON ENVANTERİ

1. (0) Üzgün ve sıkıntılı değilim.
(1) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
(2) Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
(3) O kadar üzgün ve sıkıntılıyım ki, artık dayanamıyorum.
2. (0) Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.
(1) Gelecek için karamsarım.
(2) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
(3) Gelecek hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmiş gibi geliyor.
3. (0) Kendimi başarısız biri olarak görmüyorum.
(1) Başkalarından daha başarısız olduğumu hissediyorum.
(2) Geçmişe baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğumu görüyorum.
(3) Kendimi tümüyle başarısız bir insan olarak görüyorum.
4. (0) Her şeyden eskisi kadar zevk alıyorum.
(1) Birçok şeyden eskiden olduğu gibi zevk alamıyorum.
(2) Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyor.
(3) Her şeyden sıkılıyorum.
5. (0) Kendimi herhangi bir biçimde suçlu hissetmiyorum.
(1) Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
(2) Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
(3) Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.
6. (0) Kendimden memnunum.
(1) Kendimden pek memnun değilim.
(2) Kendime kızgınım.
(3) Kendimden nefrete ediyorum.
7. (0) Başkalarından daha kötü olduğumu sanmıyorum.
(1) Hatalarım ve zayıf taraflarım olduğumu düşünmüyorum.
(2) Hatalarımdan dolayı kendimden utanıyorum.
(3) Her şeyi yanlış yapıyormuşum gibi geliyor ve hep kendimde kabahat buluyorum.
8. (0) Kendimi öldürmek gibi düşüncülerim yok.
(1) Kimi zaman kendimi öldürmeyi düşündüğüm oluyor ama yapmıyorum.
(2) Kendimi öldürmek isterdim.
(3) Fırsatını bulsam kendimi öldürürüm.
9. (0) İçimden ağlamak geldiği pek olmuyor.
(1) Zaman zaman içimden ağlamak geliyor.
(2) Çoğu zaman ağlıyorum.
(3) Eskiden ağlayabilirdim ama şimdi istesem de ağlayamıyorum.

- 10** (0) Her zaman olduğumdan daha canı sıkkın ve sinirli değilim.
(1) Eskisine oranla daha kolay canım sıkılıyor ve kızıyorum.
(2) Her şey canımı sıkıyor ve kendimi hep sinirli hissediyorum.
(3) Canımı sıkın şeylere bile artık kızamıyorum.

REVİZYON KAPSAMI:

- 11** (0) Başkalarıyla görüşme, konuşma isteğimi kaybetmedim.
(1) Eskisi kadar insanlarla birlikte olmak istemiyorum.
(2) Birileriyle görüşüp konuşmak hiç içimden gelmiyor.
(3) Artık çevremde hiç kimseyi istemiyorum.
- 12** (0) Karar verirken eskisinden fazla güçlük çekmiyorum.
(1) Eskiden olduğu kadar kolay karar veremiyorum.
(2) Eskiye kıyasla karar vermekte çok güçlük çekiyorum.
(3) Artık hiçbir konuda karar veremiyorum.
- 13** (0) Her zamankinden farklı görüdüğümü sanmıyorum.
(1) Aynada kendime her zamankinden kötü görünüyorum.
(2) Aynaya baktığımda kendimi yaşlanmış ve çirkinleşmiş buluyorum.
(3) Kendimi çok çirkin buluyorum.
- 14** (0) Eskisi kadar iyi iş güç yapabiliyorum.
(1) Her zaman yaptığım işler şimdi gözümde büyüyor.
(2) Ufacık bir işi bile kendimi çok zorlayarak yapabiliyorum.
(3) Artık hiçbir iş yapamıyorum.
- 15** (0) Uykum her zamanki gibi.
(1) Eskisi gibi uyuyamıyorum.
(2) Her zamankinden 1-2 saat önce uyanıyorum ve kolay kolay tekrar uykuya dalamıyorum.
(3) Sabahları çok erken uyanıyorum ve bir daha uyuyamıyorum.
- 16** (0) Kendimi her zamankinden yorgun hissetmiyorum.
(1) Eskiye oranla daha çabuk yoruluyorum.
(2) Her şey beni yoruyor.
(3) Kendimi hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun ve bitkin hissediyorum.
- 17** (0) İştahım her zamanki gibi.
(1) Eskisinden daha iştahsızım.
(2) İştahım çok azaldı.
(3) Hiçbir şey yiyemiyorum.
- 18** (0) Son zamanlarda zayıflamadım.
(1) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 2 Kg verdim.
(2) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 4 Kg verdim.
(3) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 6 Kg verdim.

- 19** (0) Sağlığımla ilgili kaygılarım yok.
(1) Ağrılar, mide sancıları, kabızlık gibi Őikayetlerim oluyor ve bunlar beni tasalandırıyor.
(2) Sağlığımın bozulmasından çok kaygılanıyorum ve kafamı başka Şeylere vermekte zorlanıyorum.
(3) Saęlık durumum kafama o kadar takılıyor ki, başka hiçbir Őey dűŐünemiyorum.
- 20** (0) Sekse karşı ilginde herhangi bir değişiklik yok.
(1) Eskisine oranla sekse ilgim az.
(2) Cinsel isteğim çok azaldı.
(3) Hiç cinsel istek duymuyorum.
- 21** (0) Cezalandırılması gereken Şeyler yapığımı sanmıyorum.
(1) Yaptıklarımın dolaylı cezalandırılabilceğimi dűŐünüyorum.
(2) Cezamı çekmeyi bekliyorum.
(3) Sanki cezamı bulmuŐum gibi geliyor.

EK 3. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ FARKINDALIĞI TESTİ

Bu ankette her bir soruyu okuduktan sonra **size en yakın gelen** seçeneğin yanındaki kutuya (x) işareti koyunuz.

- 1- **Toplumunuzda kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu düşünüyor musunuz?**
 - () Eşit değiller
 - () Kararsızım
 - () Eşitler
- 2- **Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerini biliyor musunuz?**
 - () Biliyorum
 - () Emin değilim
 - () Bilmiyorum
- 3- **18 yaşın altında yapılan evlilikler hakkında ne düşünüyorsunuz?**
 - () Doğru bulmuyorum
 - () Bir fikrim yok
 - () Bir sakınca görmüyorum
- 4- **Şiddette maruz kalmış herhangi birini şiddetten korunması için hangi kuruluşlara yönlendirme bilgisine sahip misiniz?**
 - () yönlendirebilirim
 - () Emin değilim
 - () Yönlendiremem
- 5- **Boşanmış bir kadının dışarıya çıkmak için babasından/erkek kardeşlerinden izin almak zorunda kalması hakkında ne düşünüyorsunuz?**
 - () Bu bir psikolojik şiddettir
 - () Bir fikrim yok
 - () Bir sorun görmüyorum
- 6- **Kadınların çalışma hayatında daha çok yer alması gerektiğini düşünüyor musunuz?**
 - () Kesinlikle
 - () Kararsızım
 - () Gerekli görmüyorum
- 7- **18 yaşında bekâr bir kadının evlenmek için geç kaldığını düşünüyor musunuz?**
 - () Hayır
 - () Emin değilim
 - () Evet

- 8- Tek başınıza otobüse binip hastaneye gidebilir misiniz?**
 () Gidebilirim
 () Emin değilim
 () Gidemem
- 9- Kadınların çalışma hayatına girmelerinin engellendiğini düşünüyor musunuz?**
 () Evet
 () Kararsızım
 () Hayır
- 10- Başlı açık olan bir kadının erkekler tarafından rahatsız edilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?**
 () Taciz olabilir, doğru bulmuyorum
 () Bir fikrim yok
 () Bir sorun görmüyorum
- 11- Kadınlar, kocaları her istediğinde cinsel ilişkiye girme mecburiyetleri var mıdır?**
 () Yoktur
 () Emin değilim
 () Vardır
- 12- Erkeklerin iş alanlarında kadınlardan daha başarılı olduğuna inanıyor musunuz?**
 () Hayır
 () Karasızım
 () Evet
- 13- Kadınların sadece ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu olduğunu düşünüyor musunuz?**
 () Hayır
 () Karasızım
 () Evet
- 14- Boşanmış bir kadının sevdiği biriyle evlenmesini yadırgar mısınız?**
 () Hayır
 () Karasızım
 () Evet
- 15- Türkiye’de tek başınıza faturaları ödeyebilir ve mutfak alış verişini yapabilir misiniz?**
 () Evet
 () Karasızım
 () Hayır

16- Evlenmek için sadece imam nikâhının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Hayır

Karasızım

Evet

17- Kız çocuklarının üniversitede okumalarını destekler misiniz?

Evet

Karasızım

Hayır

18- Bir kadının yalnız yaşamasını hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bir sorun görmüyorum

Bir fikrim yok

Doğru bulmuyorum

EK 4. YÜZ YÜZE GÖRÜŞME ÇERÇEVESİ

Tezin Adı

Tarih

Katılımcıdan Onam Alınması

Araştırmacının Kendini Tanıtması

Tercümanın Kendini Tanıtması

Katılımcının Kendini Tanıtması

- 1- Savaştan önce Suriye'deki gündelik hayatınızdan ve toplumsal hayattaki yerinizden kısaca söz eder misiniz?
- 2- Yarının kadınlarının toplantılarına katılmadan önce Türkiye'deki yaşantınızdan ve o süreçteki ruhsal durumunuzdan bahsedebilir misiniz? O sıralarda destek aldığınız biri/birileri var mıydı?
- 3- İlk katıldığınız çay saati/komite toplantılarını hatırlıyor musunuz? Ne hissettiniz, ne düşündünüz?
- 4- Yarının kadınları komitesinin bir parçası olmak sizde neyi/neleri değiştirdi?
- 5- Bu grup süreci Türkiye'deki yaşantınızı ve kurduğunuz ilişkileri nasıl etkiledi? Şu an toplumsal hayattaki yeriniz hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
- 6- Bu grup deneyiminden sonar kadın kimliği hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
- 7- Bu grup sürecinin sizdeki ruhsal etkilerini nasıl açıklarsınız?
Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Teşekkürler.

EK 5. GÖNÜLLÜ BİLGİLENDİRME FORMU ve ONAM

Bu çalışma, “Suriyeli Mülteci Kadınlardan Bir Kendine Yardım Grubu Örneği: Yarının Kadınları” adıyla Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak Özge Çelebi tarafından Doç. Dr. Aslıhan Polat danışmanlığında Gaziantep’te yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, kendine yardım grubu olan Yarının Kadınları Komitesi’nin oluşum sürecinin incelenmesi, grup katılımından önce ve sonra katılımcıların ruhsal iyilik hallerinin ve toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki düşüncelerinin karşılaştırılmasıdır.

Bir süredir Yarının Kadınları Komitesi’nin toplantılarına katıldığınız için bu araştırmaya davet edilmektesiniz. Karar vermeden önce araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını anlamanız çok önemlidir. Lütfen biraz zaman ayırın ve aşağıdaki bilgileri dikkatlice okuyun, isterseniz başkalarıyla tartışın. Açık olmayan bir bölüm varsa ya da daha ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyuyorsanız lütfen bizi arayın. Ancak araştırmaya katılmak isteyip istemediğinize karar vermek için lütfen biraz düşünün.

Araştırmaya katılmaya karar verirseniz sizden araştırma kapsamına giren soru formlarını ve ölçeklerin tamamını cevaplamanızı bekleyeceğiz, tüm soruları yanıtlamanızın yaklaşık 20 dakika süreceğini tahmin ediyoruz. Anketler, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek soruları içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz. Anketleri yarı bırakmanız veya araştırmaya katılmayı red etmeniz halinde herhangi bir yararı kaybetmiş olmayacaksınız. Araştırmaya katılmanın size hemen dönecek bir faydası bulunmamakla beraber, araştırma sonuçlarının gelecekte özellikle kadınlar ve mülteci toplulukları yeni psikososyal destek yöntemlerinin geliştirilmesi açısından faydalarının olacağı umulmaktadır.

Anket sonunda, bu çalışmayla ilgili sorularınız cevaplanacak ve isteğiniz halinde araştırmanın sonuçları sizlerle paylaşılacaktır. Araştırma süresince elde edilecek olan tüm bilgiler ve detaylar araştırmacı tarafından saklanacaktır. Sadece sosyodemografik bilgi formunda desteğe ihtiyacınızı düşündüğümüz durumlarda size ulaşabilmek için isim ve iletişim numarası istenmektedir. Bu bilgileri vermek sizin isteğinize bağlıdır. Araştırma süreci sonunda tüm veriler çevirmen aracılığıyla bizzat araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılacaktır. Araştırmanın sonuçları bilimsel içerikte yayın yapılarak bilimsel kongre ve yayınlarda paylaşılacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak Doç. Dr. Aslıhan Polat (Tel:02623038981 E-posta:aslihanp@yahoo.com) ya da Özge Çelebi (Tel:05545570308;E posta:ozge.celebi39@gmail.com) ile iletişim kurabilirsiniz. Yapılan araştırma Kocaeli Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır. Onay kodu: 18.10.2017/KOGOEEK01.2. Araştırmaya katılımınızla ilgili herhangi bir şikâyetiniz varsa Kurula Etik Kurul raportörü Yrd. Doç. Dr. Aslıhan Akpınar Tel: 0(262)3037055 vasıtasıyla ulaşabilirsiniz. Her tür şikâyetiniz gizlilikle değerlendirilecek, araştırılacak ve sonuç hakkında tarafınıza bilgi verilecektir.

ONAM FORMU

Araştırmanın Adı: Suriyeli Mülteci Kadınlardan Bir Kendine Yardım Grubu Örneği: "Yarının Kadınları"

	Evet	Hayır
Gönüllü Bilgilendirme Formunu okudunuz mu?	☐	☐
Araştırma projesi size sözlü olarak da anlatıldı mı?	☐	☐
Size araştırmayla ilgili soru sorma, tartışma fırsatı tanındı mı?	☐	☐
Sorduğunuz tüm sorulara tatmin edici yanıtlar alabildiniz mi?	☐	☐
Araştırma hakkında yeterli bilgi aldınız mı?	☐	☐
Herhangi bir zamanda herhangi bir nedenle ya da neden göstermeksizin araştırmadan çekilme hakkına sahip olduğunuzu anladınız mı?	☐	☐
Araştırma sonuçlarının uygun bir yolla yayınlanacağına katılıyor musunuz?	☐	☐
Yukarıdaki soruların yanıtları size kim tarafından açıklandı? <i>Lütfen ismini yazınız....</i>		

Gönüllü	Yardımcı Araştırmacı
İmza:	İmza:
Adı / Soyadı:	Adı / Soyadı:
Tarih:	Tarih:

EK 6. ETİK KURUL ONAYI

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU

Etik Kurul Bilgileri	Adı	Kocaeli Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	Adres	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Ara Kat 41380 Umuttepe Yerleşkesi /KOCAELİ
	Telefon	0262 303 74 50
	Faks	0262 303 74 63
	E-Posta	gokaetikkurul@kocaeli.edu.tr

Başvuru Bilgileri	Araştırmacının Adı	Suriyeli Mülteci Kadınlarla Bir Kendine Yardım Grubu Örneği: Yarının Kadınları			
	Araştırma Proje Numarası	KÜ GOKAEK 2018/64			
	Sorumlu Araştırmacı Unvanı/Adı/Soyadı	Doç. Dr. Aslıhan POLAT			
	Sorumlu Araştırmacının Uzmanlık Alanı	Psikiyatri			
	Araştırma Merkezi	Gaziantep/Şahinbey-Şehitkamil			
	Destekleyici				
	Araştırmacının Türü	Yüksek Lisans Tezi			
	Araştırmaya Katılan Merkezler	Tek Merkezli ☒	Çok Merkezli ☐	Ulusal ☐	Uluslararası ☐

Değerlendirilen Belgeler	Belge Adı	Var	Yok	Açıklama
	Başvuru Dilekçesi	☐	☐	
	Başvuru Formu	☐	☐	
	Araştırmacının Türü	☒	☐	Anket Çalışması
	Araştırma Protokolü	☐	☐	
	Kullanılacak Form Örnekleri	☐	☐	
	Aydınlatılmış Onam Formu	☐	☐	
	Araştırma Bütçesi	☐	☐	
	Literatür Örneği	☐	☐	
	Taahhütname	☐	☐	
	Biyolojik Materyal Transfer Anlaşması	☐	☐	
	İzin Belgeleri	☐	☐	
	Başhekimlik Onayı	☐	☐	
	Özgeçmişler	☐	☐	
	Değişiklik Bilgi Formu	☐	☐	
Proje Sonuç Formu	☐	☐		
Diğer	☐	☐		

KÜ Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Onay Formu	Belge Kodu	Rev. Tarihi / No.su:	Sayfa
	Onay formu	18.10.2017/KOGOEK01.2	1/2

Karar Bilgileri	Karar No: KÜ GOKAEK 2018/312	Proje No: 2018/64	Tarih: 21/04/2018
	Doç. Dr. Aslıhan POLAT sorumluluğunda yapılan ve yukarıda bilgileri verilen araştırma başvuru dosyası ve ilgili belgeler, araştırmanın gerekçesi, amacı, yaklaşım ve yöntemleri, gönüllüler için beklenen yarar ve riskler dikkate alınarak değerlendirilmiş ve araştırmanın ilgili protokol doğrultusunda belirtilen merkezlerde yürütülmesi etik açıdan, ☒ Uygun bulunmuştur. ☐ Eksikliklerin tamamlanması koşulu ile uygun bulunmuştur.* ☐ Uygun bulunmamıştır.*		

Dayanakları	Hasta Hakları Yönetmeliği (01.08.1998/23420); Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi: İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesinin Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (09.12.2003/25311); Biyotıp Araştırmalarına İlişkin İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesine Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (29.03.2011/27899); İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik (13.04.2013/28617); Tıbbi Cihaz Klinik Araştırmaları Yönetmeliği (06.09.2014/29111); Dünya Tıp Birliği Helsinki Bildirgesi; İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu; Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları; Türk Tabipleri Birliği Araştırma Etiği Bildirgesi
-------------	--

Etik Kurul Üyeleri

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile İlişki		Toplantıda Bulunma		İmza
			E	K	E	H	E	H	
Prof. Dr. Kadir Babaoğlu Başkan	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☒	☐	☐	☐	☐	☐	
Prof. Dr. İ. Erdem Okay Üye	Genel Cerrahi	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☒	☐	☐	☐	☐	☐	
Prof. Dr. Haluk Emre Özel Üye	Restoratif Diş Tedavisi	Kocaeli Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	☒	☐	☐	☐	☐	☐	
Prof. Dr. Özlem Yıldız Gündoğdu Üye	Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☐	☒	☐	☐	☐	☐	
Doç. Dr. Canan Baydemir Üye	Biyostatistik	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☐	☒	☐	☐	☐	☐	
Doç. Dr. Semil Selcen Göçmez Üye	Farmakoloji	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☐	☒	☐	☐	☐	☐	
Doç. Dr. Yusufhan Yazır Üye	Histoloji ve Embriyoloji	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☒	☐	☐	☐	☐	☐	
Yrd. Doç. Dr. Aslıhan Akpınar Raportör	Tıp Tarihi ve Etik	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☐	☒	☐	☐	☐	☐	
Yrd. Doç. Dr. Ceyla Eraldemir Üye	Biyokimya	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☐	☒	☐	☐	☐	☐	

* Gereke ve öneriler:

KÜ Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Onay Formu	Belge Kodu	Rev. Tarihi / No.su:	Sayfa
	Onay formu	18.10.2017/KOGOEK01.2	2/2

EK 7. YÖNETİM KURULU KARARI

Evrak Tarih ve Sayısı: 21/05/2018-E.39927

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 86631890-100/
Konu : Yönetim Kurulu Kararları

RUHSAL TRAVMA VE AFET ÇALIŞMALARI BİRİMİNE

Kocaeli üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun 17.05.2018 tarih ve 2018/20 no'lu oturumunun 181 sıra sayılı kararı aşağıya çıkarılmıştır. Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Sema Aşkın KEÇELİ
Enstitü Müdürü Vekili

Karar.181: Ruhsal Travma Anabilim Dalı Başkanlığı'ndan gelen 15.05.2018 tarih ve 38341 sayılı yazısı incelendi. Ruhsal Travma Anabilim Dalı Öğretim Üyesi **Doç. Dr. Aslıhan POLAT**'ındanışmanı olduğu Yüksek Lisans öğrencisi **145318001**no'lu **Özge ÇELEBİ'nin** tez konu başlığının danışmanının önerisi ve akademik kurul kararı doğrultusunda aşağıdaki gibi değiştirilmesine oybirliği ile karar verildi.

Eski Tez Konu Başlığı:“Suriyeli Mülteci Kadınlardan Bir Kendine Yardım Grubu” Örneği: Yarının Kadınları

Yeni Tez Konu Başlığı:“Yarının Kadınları” Suriyeli Kadınlarla Özgün Bir Kendine Yardım Grup Çalışması

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aslıhan POLAT

Mevcut Elektronik İmzalar

SEMA AŞKIN KEÇELİ (Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü - Enstitü Müdürü Vekili) 21/05/2018 11:20

Enstitü Sekreterliği Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Yerleşkesi, Tıp Fakültesi Hastanesi Binası Kat:3 M Blok, 41380 İzmit - Kocaeli / TURKEY
Tel:0 (262) 303 73 53 Faks:0 (262) 30375 10
E-Posta :sagbil@kocaeli.edu.tr Elektronik Ağ :http://sagbil.kocaeli.edu.tr/

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 8. KURUM İZİN YAZISI- 1

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
Gaziantep İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Sayı : 99389608-000-E.10504
Konu : Yüksek Lisans Tez İzni

29/03/2018

Sn. Özge ÇELEBİ

- İlgi : a) 15.02.2018 tarihli ve sayılı yazınız.
b) 08.03.2018 tarihli ve 99389608-000-8029 sayılı yazınız.
c) 27.03.2018 tarihli ve 62103649-604.02.02/14780 sayılı yazı.

İlgi (a) da kayıtlı yazınızla "Suriyeli Mülteci Kadınlarla Bir Kendine Yardım Grubu Örneği: Yarının Kadınları" konulu yüksek lisans tezi için 60 Suriyeli kadın ile anket çalışması gerçekleştirmek istediğiniz belirtilmiş ve bu kapsamda gerekli iznin verilmesi talep edilmiştir.

İlgi (b) de kayıtlı yazınızla Genel Müdürlüğümüzden gerekli iznin verilip verilemeyeceğinin değerlendirilmesi görüşü istenilmiştir.

Genel müdürlüğümüzün ilgi (c) yazısıyla; "Söz konusu yazı incelenmiş olup ülkemizde bulunan Suriyeliler için "mülteci" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun üçüncü kısım, birinci bölümünde uluslararası koruma çeşitleri sayılmakta; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleri tanımlanmakta ve Kanun'da sayılan sebeplerden dolayı uluslararası koruma başvurusunda bulunan yabancılara hangi koşullar altında bu statülerin sağlanacağı belirtilmektedir. Akabinde 6458 sayılı Kanununun 91 inci maddesinde geçici koruma düzenlenmekte; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen yabancılara sağlanabilecek geçici korumayla ilgili tüm iş ve işlemlere ilişkin usul ve esasların Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak ayrı bir yönetmelikle düzenleneceği hükmüne bağlanmaktadır. Bu çerçevede, 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği ile 28 Nisan 2014 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sebebiyle ülkemize gelen Suriyeliler geçici koruma altına alınmaktadır. Dolayısıyla 6458 sayılı Kanun ve Geçici Koruma Yönetmeliği incelendiğinde, ülkemizde bulunan Suriyelilerin geçici koruma statüsü altında çeşitli hak ve hizmetlere eriştiği hususunun göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir.

Bu kapsamda, anket çalışmasının 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkesine gerekli hassasiyetin gösterilmesi; çalışmaya konu kişilerden ve/veya aile üyelerinden ad, soyad, telefon, adres ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi; çalışmalar esnasında ses/video kaydı alınmaması doğrultusunda çalışmanın olumlu değerlendirildiği bildirilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Murat ATILLA
Vali a.
İl Göç İdaresi Müdürü

EK 9. KURUM İZİN YAZISI- 2

SİĞINMACILAR VE GÖÇMENLERLE DAYANIŞMA DERNEĞİ Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants

Sayı: SGDD/2018/943

Konu: Özge Çelebi'nin Tez Çalışması Hk.

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU'NA

07.05.2018

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM), bağımsız, tarafsız ve kar amacı gütmeyen bir dernek olarak Türkiye'de yaşayan sığınmacı ve mültecilere yardım etmek amacıyla 1995 yılında Ankara'da kurulmuştur. SGDD olarak; Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler kuruluşlarının yanı sıra, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü başta olmak üzere ilgili diğer devlet kurumları ve Belediyeler ile iş birliği içinde, sığınmacı ve mültecilerin karşılaştıkları sorunlara çözümler üretmek, temel ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olmak, temel hak ve hizmet erişimlerinde destek sağlamak üzere çalışmalarımıza devam etmekteyiz.

Tez danışmanlığını Sayın Doç. Dr. Aslıhan Polat'ın üstlendiği, "Suriyeli Kadınlardan Bir Kendine Yardım Grubu Örneği: Yarının Kadınları" adlı tez çalışması için Sayın Özge Çelebi Gaziantep'te bulunan temsilciliklerimizde iznimiz dahilinde çalışmalar gerçekleştirmiş, yüz yüze görüşmeler ve anket çalışması yaparak veri toplamıştır.

İbrahim Vurgun KAVLAK
Genel Koordinatör

EK 10. Tez Denetleme Listesi

Tez, aşağıdaki denetimler yapılarak tamamlanmıştır.

- Kapak ve iç kapak sayfalarında BİLİM UZMANLIĞI ya da DOKTORA şeklinde elde edilen unvanlar yazıldı (Kapak sayfasına danışman adı yazılmamalıdır).
- Kapak sayfasına mezun olunan PROGRAMIN (Anabilim dalının değil) adı yazıldı. Tez kapağı sırt kısmına kılavuzda belirtilen çizimde (yazının yönüne dikkat!) ad, program,yıl yazıldı.
- Onay sayfası uygun çizimde hazırlandı (kazanılan unvanlar BİLİM UZMANLIĞI ya da DOKTORA olmalıdır) imzalatıldı (Enstitü Müdürü'nün imzası da gereklidir, imzaların aynı renk kalemle atılmasına dikkat edilmelidir).
- Dizinler kılavuzda belirtildiği gibi sıralandı.
- Ön sayfalara i, ii, iii şeklinde Roma rakamları konuldu. Sayfa numaraları kılavuzda belirtildiği şekilde konuldu. Sayfa düzeni kılavuzda belirtildiği şekilde yapıldı.
- Ana metin yazı boyutu 12 olacak biçimde basıldı.
- Dipnot yazı boyutu 10 olacak şekilde basıldı.
- Ana metin satır aralığı 1.5 olacak şekilde yazıldı.
- Kaynaklar abecesel sıralamaya göre yazıldı.
- Kaynak gösterme ilkelerine ve yazım kurallarına uyuldu.
- Ekler kılavuzda belirtildiği gibi verildi.

..... / / 2018

Danışman
Doç. Dr. Aslıhan Polat

İmza